

FRANTIŠEK ŠVANTNER

M A L K A

NOVELY

MATICA SLOVENSKA

STRETNUTIE

Bol som vtedy v nočnej.

Bol som v nočnej službe, aby ste ma lepšie rozumeli.

Ja totiž strážim na pile Židom dosky. Pravda, robím to len v noci, keď píla stojí, Židia spia a tma zakrýva zlodejské stopy. Je to robota ľahká, ale pre mňa práve dosť, lebo okrem staroby morduje ma i drevená noha, ktorú som si z vojny doniesol. No a v takej robote si posedieť dlhšie nemôžeš, ani postáť na jednom mieste, lebo niekto v bezpečnom úkryte s jastrabím zrakom len na to striehne. Ak chceš, aby ráno nebolo hundranie, vyšetrovanie a bohvie aké ešte nepríjemnosti, ak nechceš, aby ťa poslali na bezplatný odpočinok, ak sa ti ešte žiada chlebík a kedy-tedy i glčtek na zohriatie, tak behaj, skáč, premeriavaj krížom-krážom celý sklad, ponazeraj do všetkých kútov, poobchádzaj všetky klieťky dosák, ako by si sa hral s neviditeľným o žmúračku. Obhliadaj jedno miesto aj sto ráz, lebo azda práve na deväťdesiatom deviatom raze sa ti pozdá, že pred chvíľou sa tade niekto prešmykol. Nezabudni niekedy poklepať paličkou po doskách, kedy-tedy i zahvizdni alebo zaachkaj, aby si aj z diaľky plašil ani sova.

Takto od mrku do svitania.

Vravím, pre takého šarvanca s krátkymi nohavicami, s vyšibaným zadkom a s obtlčenými ko-

lenami alebo, povedzme, pre dvadsaťročného chasníka by to bola pasia, ale pre mňa, starúcha s piatimi krížmi na chrbte a s drevenou nohou, je to mordovačka, po ktorej ležím ani klada.

V tú noc som sa však nenaháňal. Nebolo treba. Od rána vydúvala zima ľady, popoludní sa kydal sneh a zvečera začalo skučať vetrisko ani terpentínom namazaný pes a skuvíňalo celú noc, rozmetávajúc prašný sneh na všetky strany. V taký čas aj vlk zasekne chlpatý chvost medzi nohy a obližuje napuchnutým jazykom zamrznutú kôru stromov, nie žeby človek vytrčil nos z dverí. Nemal som obavy. Rozložil som oheň pod strieškou na závetrí a hrial som si skrahnuté ruky i živú nohu. Bolo mi takto obstojne, i keď sa mi zima neprestávala pchať pod pazuchy, i keď sa noc besnela. Kládol som práve zapekačku na uhličky a vtedy ho vyplula tma.

Vravím, že ho vyplula tma, lebo ťažko veriť, že by bol odnekiaľ prišiel. Tma ako v rohu, záveje, vetrisko zdivené, cesty nevyňucháš, no v nijakom prípade čas nie na prechádzky. Nezbadal som ho skôr, len keď bol dva kroky od ohňa. Aj vtedy ho prezradily len okále, čo sa blyšťaly ani krvilačnému zveru.

Keď bol celkom blízko, zamrmlal čosi na pozdrav, vystrel ruky proti uhlíkom a svesil oči tak, že som do nich nemohol pozrieť. Čudný chlap to bol. Neznámy. Na nikoho neupamätával. Mal na sebe zimný kabát, ale istotne po mladšom bratovi, ak nie od syna, lebo aj plecيا mu sťahoval, ani rukávy mu nestačily. Okolo krku mal obkrú-

tené akési strakaté tračky. Vlasy mu prikrývala čiapka, taká, ako začínajú nosiť naše dievky.

Nazvali by ste ho baráberom, keby sa pred vami tak postavil ako predo mnou, ale ja, len čo sa mu zablyštaly oči vo tme, mal som o ňom inakšiu mienku.

Ako som už povedal, zastal predo mnou a vystrel do ohňa ruky. Zastal na chodníku, práve na tom mieste, kade by som išiel, ak by sa mi zachcelo pozrieť, či niekto nekradne dosky. Práve na tom mieste stál a nehovoril nič. Bol som ako v klepci, lebo dozadu sa hodiť nedalo, iba ak by som bol striešku prevalil, a zprava i zľava byly kliecky dosák. Nebolo najlepšie so mnou. A ako to už býva, že nešťastie nechodí samo, tak bolo aj so mnou. Vošiel mi na potrest ešte i krč do nohy. Taký krč mi do tej nohy vždy vojde, ak ju mám dlhšie pokrčenú, ale stačí nohu vystrieť, a krč sa stratí. Pravda, vtedy božechráň nohou pomyknúť. Bál som sa toho chlapa, čo stál nado mnou ani vartáš. Myslel som, že také vystieranie nohou si on môže celkom inakšie vysvetľovať, povedzme, že chcem ujsť, a môže mi dať ľahko na dobrú noc, aby mi viac krče do nohy nevchádzaly. Nepomrvil som preto ani prstom, radšej som trpel bôľ. Budete sa mi smiať, ale byť tak v mojej koži, nesmiali by ste sa veru, byť tak v mojej koži, smrkali, kašľali, odrhúvali by ste očistom celkom tak ako ja.

Kašľom si človek neraz vypomôže v trápnej chvíli. Možno, že i ja by som si bol pomohol, keby to bola bývala len chvíľa. Ale vtedy čas sa míňal a nerobilo sa nič k môjmu prospechu. Chlapisko

stálo bez slova pri ohni, len vetrisko skuvíňalo a sneh sa občas strúsil so striešky do ohňa.

Nemohol som už dlhšie takto čakať, nemohol som hlavne pre nešťastný krč. Pohniezdil som sa, i nohu som si poriadne vystrel, a aby sa to nezdalo môjmu trýzniteľovi podozrivé, prihovoril som sa mu napochytre.

— Odkiaľ, priateľko?

— Z Ilavy, — vrkol.

Somár starý, mohol si vedieť, že takýto chlap nemôže ísť zo záletov, — hreším sa a kašlem, že sa mi skoro gágor štiepa na triesky, kašlem raz, dva a chcel by som aj viac, ale sa nedá, chriakam, siakam, ale aj to len raz, dva, viac sa mi nedá, nie som suchotinár.

— Už vás vypustili? — nadväzujem, aby si nemyslel, že sa ho bojím.

Nehovoril nič, len oprel na mňa oči. O tých očiach som už spomenul, že sa blyštaly ani okále krvilačného zvera, nedalo sa do nich priamo dívať, páľily ako uhlíky na holom tele. Keď vtedy pozrel na mňa, ohol som chrbát, sklonil hlavu, ale najradšej by som sa mu bol otočil okolo nôh ako psíča. No aj tak sa neprestávaly na mňa dívať. Sedely mi nad nosom a vyďobávaly dieru do čela. Vravím, že mi vyďobávaly dieru do čela, a nekla- mem vás, lebo som to celkom tak cítil. Chcel azda stopovať moje myšlienky, čo zamýšľam, aké mám plány, či nepripravujem nejaký úskok, lebo nemusel byť obyčajný áreštant, čo si svoj trest náležite odpykal, mohol to byť aj zbeh, za ktorým sledia žandári a ktorý sa preto opovážil len v noci vytrčiť z úkrytu. No darmo hľadal, darmo striehol,

moja hlava bola prázdna, hluchá a sprostá ako nikdy predtým.

Strach ma celkom zjavne rozhloďoval. Dolu chrbtom až po pás mi stekali studené jarčeky. Mohol to byť roztopený sneh, čo sa strúsil so širáka na holé telo za košeľu, ale mohli to byť i kvapôčky studeného potu, aké som cítil na čele i pod nosom.

Nuž, bračekovci, verte alebo nie, ale ja som sa vtedy cítil ako myš v kyslom mlieku. Nedalo mi dýchať, srdce som si počul hneď pod bradou, oči ma neposlúchaly, marilo sa v nich, sliepňaly ako oči umrlčie. Či sa mi po žilách aj nejaká kvapka krvi vliekla, to vám nemôžem povedať, ťažko bolo takú vec zistiť, lebo, aby ste vedeli, vtedy nešlo už len o dosky, ktoré mi dali na noc do opatery. Dosky mohli pre mňa čerti poodnášať do pekla, aj Židia s pílou sa ta mohli prepadnúť, ale v tú chvíľu išlo o Ondra Žienku. Minúty letely ticho ani husi a počítaly, ako dlho si ešte posedí Ondro Žienka pri ohni, ako dlho sa mu bude ešte mariť pred očami, ako dlho bude ešte počuť svoje srdce pod bradou a kedy zakosí nohou a vystrie sa pod strieškou. Rozhodovalo sa o tom, či sa má Ondro Žienka ráno sám odkulhať domov a či ho majú odniešť štyria chlapi na drúčikoch. A to viete, keď človek takúto jednačku prežíva, nemusí čakať osemdesiaty rok, vlasy mu zbelejú za amen. Mne, pravda, nemalo už čo zbelieť. Bol som od vojny šedivý, ale mohol ma napríklad úsad zaťať, a to je hnusná hostina.

Poručeno Bohu, urob, chlape, so mnou, čo sa ti zachce, ja sa ti môžem už len vyvaliť ako

starý peň, keď do neho kopneš nohou, ale najskôr si zabafkám — a načahujem sa k ohňu po zapekačku, ktorá už bola iste veľmi chutná, lebo vôňa sa z nej rozvaľovala na všetky strany ako z kadidla v kostole. No do úst som ju nedostal. Ako sa tak načahujem, vhupla mi do hlavy spásna myšlienka. (Hlava upozorní na seba vtedy, keď najmenej na ňu myslíš.)

— Nepotiahnete si? — hovorím, a pozerajúc odspodku naň, badám celkom zrejme, že som zle netrafil. Oči sa mu lisnú ešte viac ako prv, ale už nie krvavou náruživosťou, ale dákyim veľkým smädcom, ako človeku, čo po presolenom a mäsitom obede ponára ústa do studienky. Načiahol sa bez slova za fajkou. Ako vravím, bola to spásna myšlienka. Fajka urobila z môjho nočného hosta celkom inakšieho človeka. Najprv si sadol, vystrel handrami pozakrúcané papuče proti ohňu, a len čo si raz potiahol, podrezal sa mu i jazyk.

— Nemáte niečo zajesť?

Mal som chleba i slaniny trocha. Dal som mu všetko. Zapekačku si zasekol medzi kolená, ako by sa bál, že si vec ešte rozmyslím a vezmem mu ju, a dal sa do slaniny i do chleba. Jedno i druhé bolo čochvíľa v ňom. Omrvinky posbieral i so snehu. Potom si pomaly potaľhoval z fajočky. Mohol byť šťastný a spokojný. No a to viete, že v takom stave človek býva oveľa shovorčivejší ako inokedy, vyjaví ti i také tajnosti, ktoré len v sebe dusí. Ponáhľal som sa preto využiť príležitosť.

— A prečo ste sedeli? — pýtam sa.

— Keby ja sám vedel —

— Akože?

— Ba!

— Nuž ale niečo sa len muselo stať, za nič by vás neboli . . .

— Veď sa stalo.

— Nuž?

— Neuveríte, ako mi neverili ani pri súde. Budete si myslieť, že som zabil, ako si to aj oni mysleli.

Nepovedal som nič, len niekoľko triesok som priložil na oheň, aby sa lepšie zasvietilo. Vedel som, že už nebude čušať. A mal som pravdu. Začal hned', len čo prvé plamene vyšľahly dohora.

— Pred dvoma rokmi som sa chystal na ženbu. Bolo mi práve prešlo tridsaťpäť. Ale pre roky som sa ja neponáhľal. V tom čase sa vrátila z Argentíny moja dávna verenica. Bola už vdova, lebo jej muž, istý Beláň, ináč priekupec, ktorý mi ju predchytíl a ušiel s ňou za more, keď som ja vojenčil, umrel tam v cudzine. Bola ešte pekná a bohatá. Mala murovaný dom, pole i peniaze, nuž veľa som sa nenahováral. Mali nás oddať na fašiangovú nedeľu. Pre mňa to, pravda, ani nemuselo byť. Spával som s ňou skoro mesiac, ale pre ľudí, aby sa im zastavily jazyky, lebo mi raz bola šepľa, že nadarmo s ňou nespávam.

Týždeň pred svadbou ma zadržali kamaráti v krčme, vraj, zaplať za poctivosť. Moja poctivosť už, reku, dávno odplávala, ale aby ste nepovedali, nate, pite. Platil som každému, kto vrzol dverami, a bolo ich dosť, lebo taký čas ti každý vyňuchá a príde do krčmy, čo len po dohán na močku.

Mohlo byť pol dvanástej, keď nás krčmár vyhnal na cestu. Mocem sa domov trochu dofa-

haný, ale nie taký, aby som rozmeriaval cestu krížom-krážom. Mal som hlavu čistú, len trochu ťažkú, a to mohlo byť aj od spánku. Pred jej domom som zastal, lebo svietila. Čože tá, reku, svieti o polnoci, azda len nepotrebuje babu — a chcem ísť ďalej na horný koniec, lebo môj dom je tam, hneď zkraja. Bývam sám. Otec i mať umreli. Mal som len psa vo dvore na reťazi, ktorý brechával celé noci do hory, ale svetlo v jej dome mi nedalo pokoja. Pustil som sa do boku k nej. Zastanem pod oblokom, zabúcham a zavolám: — Anna, azda si brucho mastíš? — Nič sa v dome nepohlo. Idem ku dverám, klepnem a kričím: — Anča, otvor, to som ja! — Nič nevrzlo. Chytím kľučku, dvere sa samy odchýlily, neboly zapreté. Celý roj nedobrych myšlienok zvířil sa mi už vtedy v hlave, hučal hrozne, že som si ani vlastné kroky nečul, keď som prechádzal cez tmavý pitvor, búril sa pred niečím, ani dáka ťažká mrákava vo víchrici.

Anna sedela v izbe na stolci a hľadela k tomu obloku, pred ktorým som nedávno stál. Zvláštne, že ma nepočula. Bola len v košeli, zrejme pripravená do postele alebo z nej vyrušená. Nahé ruky jej visely vedľa tela celkom bezvládne.

— Anna, čo už nespíš?

Neodpovedala, ani telom nehla.

Idem bližšie k nej, chytám ju oboma rukami za mäkké plecia a nazerám zblízka do jej tváre, lebo mám predtuchu, že je mŕtva.

Tvár mala vpadnutú, chladnú a ako by studený srieň sedel na nej. Oči mala otvorené, hľadela stále na jedno miesto. Azda na oblok alebo na stenu, no nie na mňa. Boly to jej oči, a živé.

Poznával som ich, ale boly vytreštené a drevené, lebo hľadela z nich hrôza. Táto hrôza nebola len v očiach, ale sedela jej i na tvári v podobe srieňa, cítil som ju i na jej tele ako hnusnú, mazľavú pleseň. Jej nákaza šírila sa odtiaľ cez moje prsty, mojou krvou do môjho tela, sadala na moju tvár a počínala vyrážať aj z mojich očí.

Pomyknem ju a volám:

— Anna, Anna...!

Rukami zacelembá, hlavou pokyvká, ústami niekoľko ráz trhne, ako by sa silila do reči, ale očima nepohne.

— Anča, čože ti je?

— Bol tu —

— Kto?

— On —

— Ktože tu bol, povedz jasne, kto?

Ústa sa jej zťažka rozkalujú, zubmi zvoní, pery sa jej chvejú, ale pridržiaava ich celou silou, lebo chce zreteľne hovoriť. Prepúšťa nimi hlásku za hláskou. Pomaly. Hovorí ticho, ale zreteľne. Rozumiem dobre:

— Môj muž!...

— Čo táraš, sprostaňa? Tvoj muž, tvoj muž vstal z hrobu a prišiel z Ameriky; tratíš rozum, či čo?

Trasiem ňou ako hruškou, mliaždim jej plecia, až ma počínajú ruky lomiť, ale ona nič. Necíti. Nevie, čo od nej chcem. Nechápe moje rozčúlenie. Vidím, že si už aj oči na mňa namierila, ale tie oči sú bez záujmu, len chlad a hrôza z nich vystupuje ako z mŕtvych. Chytám ju okolo pása a dvíham ako rozkydaný snop. Pritískam dravo

telo k telu, chcel by som, aby v nej zblčala pekelná horúčava, ktorou spaľovala moje telo, keď som vedľa nej ležiaval, chcel by som v nej vzbudiť tú nesmiernu náruživosť, ktorou vždy premáhala moje sily ani divé zviera, chcel by som jej vliať z môjho života, lebo badám, že ho ona má málo, že sa v nej rozpadáva ani mesiac nad ránom. Všetko márne. Jej telo je studené ako žabie, jej telo je ťažké ako telo sveseného obesenca, jej telo je mľandravé a klzké ako rozmoknutý hrob. Nadchádza ma úzkosť, v ktorej počúvam odmerané vyklepávanie svojho srdca, a podľa toho poznávam, že hrôza stravuje už aj mňa, a väčšmi ako Anču. Uvedomujem si, že všetko, čo robím, podnikám len pre vlastnú záchranu, lebo aj mne krahnú žily, aj mne treba síl, aj zo mňa sa vytráca život.

Podobal som sa decku, zamotanému do odezde. Bol som malý, úbohý, bezmocný. Zostával mi ešte plač.

— Anička, Anička moja, — hovorím zasmoklený, — neurobím ti nič, nič ti nechcem urobiť, veď si moja, radšej sa sám odbakám, Anička moja, len mi povedz všetko zreteľne, pomaly, budem ticho, budem ťa počúvať.

Rozumela, akože by nerozumela, veď bola živá, dívala sa na mňa, počúvala, ani okom nemihla, vedela, čo od nej žiadam a ako si to žiadam, preto začala celkom tak, dala si na reč pozor. Už sa jej ani pery nechvely, ani zuby nevyzváňaly.

— Bol tu môj muž, Martin Belán, ten, s ktorým som pred desiatimi rokmi odišla do Argen-

tíny. Stál tam pri obloku a shováral sa so mnou tak, ako sa muž shovára so sosobášenou ženou. Potom povedal, že by sa tak chcel aj s tebou poshovárať, a išiel k tebe. Choď, istotne ho už doma nájdeš.

Nedýchal som. Stopoval som očami krčovite pohyby jej úst. Nazdával som sa, že sa niekde zastavia, alebo aspoň zaváhajú a ja budem mať príčinu, aby som im neveril, ale otváraly sa pravidelnejšie ako inokedy, slová ukladaly zťažka, ale riadne, ako by boly vedely, že s takými slovami treba zachádzať opatrne, lebo sú veľmi dôležité, ako by boly presvedčené, že sa tie slová do mňa vtesávajú na večnosť.

— Choď, — pokračovala, — a poshovárať sa s ním priateľsky, neublížuj mu, lebo mŕtvemu sa už neublízuje. Veď dobre vieš, že je mŕtvy. Povedala som ti to. Ale pre istotu ti to ešte raz zopakujem, a najmä preto, že som ti ešte nestačila povedať, ako umrel môj muž. Môj muž, Martin Beláň, umrel v Amerike pred tromi rokmi. Smrť ho našla práve vtedy, keď na ňu najmenej myslel, keď spal vedľa mňa a azda sa mu práve o mne snívalo, lebo môj muž, Martin Beláň, ma mal veľmi rád. Ale to je nie hlavné, najhlavnejšie je to, že môj muž, Martin Beláň, umrel mojou rukou. Podrezala som mu kuchynským nožom hrdlo.

Ústa sa zastavily v polceste, nemaly už čo povedať. Či ešte bolo treba viac? Jednako zastavily sa na polceste nestudne rozchlipnuté ako rozvalašené mäso. Cez prostriedok rozťahovala sa jazva, hlboká, azda bez dna. Bola tmavá a vlhká

ako jesenná noc. Po jej stranách nadúvaly sa rovnomerne malé mliečne mechúriky ako žabie hrdlá v močidle. To bol znak, že tou jazvou sa rozŕahujú ako harmonika belasé, zaparené pľúca, srdce krčovite vytĺka svoj ťažký rytmus, krv vrie, klokoce ani vriaca smola v kotle, žalúdok sa húžve a črevá sa svíjajú ani červíky v hrnčeku. Uvedomoval som si túto skutočnosť bez najmenšieho spríkrenia, s takou zrejmosťou, ako si to, povedzme, uvedomuje mäsiar, keď rozreže bačor hoviadka. Vedel som si živo predstaviť každý ústroj pri úkone. A možno táto chorobná fantázia poštvála vo mne zvieracie pudy, o ktorých som predtým nevedel. Naraz som pocítil pažravú chuť obliznúť teplú krv. Možno, že dostatočne neobjasňujem príčinu toho, čo sa potom stalo, možno, že to nebolo preto, možno, že som od hrôzy šalel. Neviem to iste. Príčin mohlo byť viac. Preto vám len poviem, ako bolo ďalej. Zareval som a zahryzol som sa do jej bieleho pleca. Krv mi hneď premokla cez zuby, dostala sa na jazyk. Bola teplá a sladkastá. Chuťou mi pripomínala teplé mlieko, ktorým ma mať kedysi rovno z hrotka po pôdoji napájala. A to ma pravdepodobne skrotilo. To pripomenutie. Tá podobnosť Anicinej krvi s mliekom. Odsotil som bezvládne telo a utekal von.

Povedal som už, že bývam na kraji dediny. Od Anicinho domu to môže byť skoro štvrt hodiny. No mne vtedy toľko netrvalo. Nazdávam sa, že som to vtedy urobil na skok. Dvere boli otvorené ako obyčajne (ja totiž dvere nikdy nezatváram, pes bez môjho dovolenia nepustí do domu ani ducha). Vbehnem, zapálím kahan a hľa-

dím ako obarený, lebo tam bol. Stál v kúte, ako by sa bol do tých čias v ňom ukrýval. Poznal som ho hneď po nose: Martin Beláň mal totiž nos trochu doľava navalený, ako by si ho bol stále len s jednej strany utieral. Bol starostlivo vyobliekaný do čierneho. Na hrdlo sa mu nedalo pozrieť, lebo ho mal zakrútené bielym hodvábnym šálikom. Bol vážny ako vždy. Poklipkával jedným okom, ale to už mal vo zvyku, ako sa pamätám. Začal hneď, len čo sa naše oči stretly.

— Paľo, nechaj moju ženu na pokoji.

Hlas mal prelomený. Vlastne to nebol ani hlas, len akési huhňanie, chrčanie, ševelenie, ako keď sa suchý list kotúľa vo vetre alebo ako keď prievan preniká skalnou puklinou.

— Anna je moja zákonitá žena. Prisahali sme si vernosť pred oltárom. Žili sme už spolu a boli by sme mali aj deti, keby nie nešťastie.

Nakrivoval ústa do plaču. Inému by ho bolo ľúto, no mne ani za mak. Keď som ho zazrel stát v kúte, úžilo sa mi povážlivo hrdlo a drevenelo celé telo, nevládal som ani prstom hnúť, ale keď prehovoril, keď som počul jeho odporné šuškanie, bol by som najradšej k nemu skočil a sopár mu vsolil po ufňukanej papuli, len vedomie, že mám do činenia s mŕtvym, odradilo ma od takého grobianstva.

— Škoda bolo tvojho ustávania, Martinko môj, — hovorím, nútiac sa do pokoja; — keby si to bol tak pred mesiacom, nuž boli by sme sa dojednali, ale dnes... Vieš, Martinko môj, ja už mesiac spávam s tvojou ženou. A to vieš, veď si

ty skúsený človek . . . Nuž porad' mi len kmotra, budem ti povďačný.

Hovoril som pokojne a čo najúctivejšie. Mohol byť so mnou spokojný. Ale on nie, pľuhák. Urážal sa po každom novom slove, ako by som do neho skaly hádzal. Mraštil tvár ako po kyslej kapuste, šprihal očima, zelenel, belel a nakoniec ožltol ani papier nad plameňom. Nepovedal viac nič. Uklonil sa mi ako minister a šúchal sa skoro nečujne ku dverám. Tam zastal a zas sa uklonil (myslím, že sa aj uškľabil trochu, ale to si len ja myslím), potom zmizol vo tme. Čakal som, ako na neho vyskočí pes, ako bude jačať a volať na ratu, čakal som to a hneď som si aj škodoradostne umienil, že ho brániť nepôjdem. Ale darmo som čakal. Pes nezaštekal, ani nezavyl, ako robieva, keď sa duchovia túlajú. Tíšina sa rozlievala ani olej. Bolo mi čudné, že môj pes neštekal, ako by ho ani nebolo. Takú záhadu som chcel rozriešiť hneď. Vezmem kahan a utekám na dvor. Pohvizdujem na psa, volám po mene, ale nič, ani reťaz nezaštrkala ako obyčajne. Pokročím dopredu ku bráne a tam ležal s natiiahnutým krkom. Jazyk mu z papule vyčnieval a oči mal krvou podliate. Bol mŕtvy. Nieкто ho uškrtil. Bola to hrozná smrť. Boly to mocné ruky. Vrátil som sa do izby s veľkými očima. Nezavrely sa do rána. A ráno našli Annu v krvi.

Môj nočný hosť dokončil a zamĺkol. Počal vyklepávať popol zo zapekačky, ktorú pri rozprávaní bol dofajčil.

Bolo mi všeličo nejasné, no neopovážil som

sa ho pýtať, zahovoril som len tak, aby nebolo ticho:

— A preto vás?

— Preto —

Potom sme dlhšiu chvíľu presedeli bez slova. On ďalej vyklepával fajku a ja som sa zahľadil na svoju drevenú nohu. Reku, aká je tá moja drevená noha nezručná, nemotorná a neumelá. Práve taká, ako by si si hrubší pník od kolena prirobil. Prečože to, reku, takú drevenú nohu nevyrobia lepšie, povedzme, vytočiť, vyrezať, aby sa viac podobala skutočnej? Dal som sa do prizerania, aká je a aká by mala byť. Nikdy som to nerobil, ale vtedy to bolo veľmi dôležité. Aspoň sa mi tak zdalo. Mal som o tom plnú hlavu. No po chvíľke ako by všetko vietor rozfúkal. Videl som zas svojho hosta.

— Mali ste toto rozpovedať pred súdom.

— Veď som.

— A?

— Neuverili. Našli moje stopy na čerstvo napadnutom snehu.

Povedal to bez záujmu o vec, dívajúc sa zblízka do fajky, či ju dobre vyklepil a vyšparchal.

Ja som odlepil oči od neho ako od porobe-niny. Začal som napochytre obhrabúvať uhlíky, lebo na oheň sa zabudlo. Dohasínal. Bola tma, len pahreba sa rozžeravovala, keď sa do nej oprelo vetrisko. Predlžoval som nárokom robotu, lebo iné mi nebolo, a na neho som sa hľadieť zas bál. No svrbel ma jazyk. Strašne ma svrbel jazyk. Bol som zvedavý na zakončenie, lebo to nemohlo byť

zakončenie. Akéže je to, reku, zakončenie? Pýtam sa pri robote, aby ma jeho oči nemohly nájsť:
— Akože ste ju? Tiež nožom cez hrdlo?

Nepovedal nič. Podhodil zapekačku k uhlíkom, aby som ju zazrel, a odišiel.

Noc ho prehltna.

Vravím, že ho noc prehltna, lebo ťažko mi povedať, či sa dal nahor alebo nadol.

AŤKA

Ráno na Paseke zabilo Bariaka a večer toho dňa neďaleko odtiaľ v Sihlách pásli koniari. Kone sa im motaly na sihoti a povedľa potoka a oni sedeli pri ohni pod svrčinou. Oheň už dohasínal. No keď plachý plamienok poskočil trochu vyššie alebo sopár iskier vyletelo ku konárom a zaplietlo sa medzi ihličie, ožiarila sa pri strome tvár, ktorú inakšie nebolo vidno, lebo tma padala do ohňa. Táto tvár bola červená a ligotaly sa jej oči. Keby však svietilo slnko, bola by žltkastá ako osikový list v jeseni a oči by mala celkom obyčajné, povedali by sme, nevýrazné, skryté. Keby svietilo slnko, zistili by sme aj to, že táto tvár je už stará, ale okrem vrások, ktoré napíšu roky do každej tváre, našli by sme na nej aj také, čo sú zrejme celkom iného pôvodu. Tvoria na ľavom líci strapatú hviezdu, ktorej stred je práve pri ľavom kútiku úst a ramená presekávajú ostro celé líce všetkými stranami.

Táto tvár bola ujčeka Maca, ktorý teraz majú koníky ani háMRIKY. Ujček Maco chodievajú často pášť, aj na furmanku sa ešte vyberú, hoci budú už mať vyše šesťdesiat. Tú hviezdu na ľavom líci si doniesli z vojny, ale nie z frontu, lebo keď ujček Maco slúžili, vtedy ešte nebolo chyrovať o fronte. Povráva sa, že im ju dal vyznačiť sám pán cisár za voľajaký priestupok. Aký to bol prie-

stupok, nikto nevie povedať, lebo ujček Maco sa nikomu o tom nezmienili.

V ten večer sedeli pri ohni a nemali zapekačku v ústach ako obyčajne. Sedeli a vari tuho o voľáčom rozmýšľali, lebo hľadeli síce do ohňa, ale neprišlo im na um ponaprávať oheň, aby nezhasol.

Keď vyšľahol plamienok a aj sopár iskier sa zaplietlo medzi konáre, vystúpily zo tmy aj iné obrysy. Boly však čierne, lebo žiara na ne sálala s opačnej strany. No aj tak bolo rozoznať chrbát a sklonenú hlavu.

Toto bol Bariakov paholok. Sedel naproti ujčekovi a robil si porisko z mladého bučka, na ktoré chcel zajtra pripevniť celkom nový-novučičký bič. Táto robota ho celého zaujala, lebo okrem toho, aby každá hrčka bola rovno zahladená a aby rukoväť nezadierala ničím do dlane, musel dávať pozor aj na to, aby si ostrým nožom nezarezal do hánky. Takáto rana sa rada rozjatrí. Len niekedy mu sadla do očí hustá mrákava; to preto, že ho zašla smutná spomienka na nešťastného gazdu, pri ktorom už zaiste vyspevovaly staré ženičky žalostné a ťahavé piesne.

Bola tma ani v kochu, ale táto tma nepochádzala z noci, lebo nebolo ešte neskoro. Bolo to tak koncom jari, keď šípy u nás kvitnú, keď slnce dlho visí nad horami, a keď aj zapadne, nepriblíži sa hneď noc, lebo svietia ešte zore. Lenže toho dňa od poludnia začaly blúdiť po nebi oblaky. Boly najprv biele ako bruchá letiacich husí, no čím bližšie k večeru, hustly a zatemňovaly sa, ako by na ne sadala sadza z komínov. Plávaly hore do-

linou a zastavovali sa pod vrchmi. Hustly a nížily sa. A keď na luteránskom kostole odzvonili, boly už ako olovo, čo chce odkväcnúť na zem. Táto tma pochádzala jednak z oblakov a jednak zo zeme. Tá, čo padala shora, bola fialová a valila sa po hore ani ufúľané kudliská zodvihnutého prachu. Vietor ju rozčuchrával, ale bola lepkavá, nuž sa len rozťahovala ani smola a nedala sa popretŕhať. Tá, čo išla zo zeme, bola čierna a rástla ako príliv. Niekde sa i vydula a rozpukla. Na takomto mieste schytávaly sa krútnavy.

Chystalo sa na búrku.

— Ujček Maco, hádam poženieme, — ozval sa Bariakov paholok, keď už tma bola taká hustá a čierna, že sa jej začal báť.

Ujček nepohli ani hlavou, ani očami. Dívali sa ďalej na jedno miestečko, ktoré by ste boli darmo hľadali po okolí.

— Môže nás zaliať, — vřavel paholok.

— Ešte sa nerúca, — ozvali sa už na to ujček a zašprihali očkami, ako robia starí ľudia, keď sa bránia driemotám.

Za dolinou zahrnelo.

— A že nie, počujete?

— To nad Breznom.

— Príde aj sem —

Ujček Maco naddvihli trochu hlavu, prevalili doboka oči a chvíľu načúvali. Nablízku hučal potok. Peny v ňom syčaly ani jedovaté hady, ale v doline sa nepohlo nič.

— Búrka pôjde Hronom.

Paholok sa uspokojil. Ujček sú múdry. Skúsili už veľa sveta. Hodno im veriť. Chcel pokračovať.

čovať vo svojej robote, ale ujček Maco mu ešte mali čo povedať:

— Pozavracaj kone bližšie, lebo víchrica zaženie aj k nám, nepočuli by sme ich potom.

Poslúchol. Zodvihol sa a išiel. Bol ťarbavý a knísal sa, ale to aj preto, že dlho sedel, nuž stúpily mu nohy. Keď vstal, svetlo mu bolo len po kolená, a keď sa pohol, tma ho zasypala.

Ujček Maco osameli. Žiara nad ohňom sa zúžila. Sedela už len nad uhlíkmi, lebo tma ju zatískala a dusila. Ale ujček Maco ju ani nepotrebovali. Zadívali sa voľakde do seba, hádam na samé dno svojej duše, kde cítili uzlíček, ktorý bolo treba rozviazať. Ujček Maco veľa uzlíčkov vo svojom živote porozväzovali, ale tento nedajbože, lebo tento bol neobyčajný, nepodobal sa ani trošilinku napríklad tomu, v ktorom si nosia na furmanku chlebík a slaninku. Mal voľajako veľa koncov a nedal sa chytiť rukami ako, povedzme, sekera. Mohol si ho rozmotávať len v hlave, aj to veľmi opatrne, aby sa ešte viac nezamotal. A to bolo pre ujčeka Maca veľmi ťažké. Skôr by boli štyri kubiky naložili. Začali sa s ním trápiť hneď ráno, ako sa dozvedeli o nešťastí, ktoré zastihlo Bariaka na Paseke, ale zadovážili si ho pred mesiacom, keď boli kupovať s nebohým v Liptove kone. Oni vtedy kúpili gaštanové hámriky a Bariak beluše. Idúcky zastali u Žida v Kráľovej narkríti. A možno, že by sa boli odtiaľ chytro vyplietli, keby sa nebol pred krčmou zastavil akýsi Hyban na takých istých belušoch, ako viedol Bariak. Ale Bariak, len čo tátoše zazrel, dal sa s Hy-

banom do známosti. Najprv ho napájaj, a keď myslel, že má dosť, začal s ním kupčiť:

— Priateľ, meňme kone!

— Za vaše kaliky?

— Neľutujete!

— Keby ste dali takých dvoje!

Bariak sa neuspokojil. Utriel si do dlane ústa, ako vždy robieval, keď ho niečo mrzelo, a vybehol na cestu ku koňom. Ľavého by bol aj prehliadol, ale kobyla sa mu páčila; zakaždým pomľaskúval od rozkoše, keď sa jej dotkol. Nemienil ju prepásť.

— Zameňte aspoň pravého, priateľko!

— Aťku?

— Nie je viac hodna ako môj Sivko!

— Aťka je múdrejšia ako vy!

— Nadhodím tri stovky!

— Takého koňa niet pod slnkom —

— Dám ešte dve!

— Kúpil som ju v cirkuse!

— Stovku prepijeme, — vybuchlo už z Bariaka a schytil Hybanovu ruku a potriasol nasilu. Potom vytiahol zpoza pása stovku, vyčítal päť na stôl a na šiestu pýtal liter. Bol už večer, keď zamieňali kone, ale stovka ešte nebola prepitá, nuž pilo sa ďalej. Ujček Maco zdravkali, kým vládali, a keď už mali hlavu ťažkú, vyvalili sa na lavicu a hneď zabudli na svet. Prebudili sa na svitaní, aj to len preto, že sa im chcelo pripáliť na fajočku. Bariak ležal ako drevo na druhej lavici. Po Hybanovi ani slychu. „Hádam odišiel večer,“ mysleli si a tackali sa k oknu, kde bolo viac svetla. A vtedy počuli vonku za dverami tento rozhovor:

- Päť stovák je vašich a kôň môj.
- To nie je rovný diel.
- Viete dobre, že predo mnou je ešte ťažká robota.
- Aký termín ste dali?
- Mesiac.
- Nesklame?
- Aťka ma ešte nesklamala!
- Raz môže.
- Nesmie, budem striehnuť!
- Tak vás budem o mesiac čakať.
- O mesiac!
- Prichystám zatiaľ niečo.
- Môžeme ešte skúsiť, ale nechcel by som sa už veľa babrať, toto už bude šiesty.
- Ved' sa pojednáme.

Potom hlasy zatíchly a o chvíľu zafrkaly kone a po ceste zahrkotal voz. Ujček Maco nemali už takú pamäť a také uši, ako keď vojenčili, ale dobre rozoznali, že jeden z hovoriacich bol Hyban a druhý nosatý Žid, ktorý sa večer tak ochotne okolo nich krútil a šuškal chvály o koňovi Bariakovi do ucha. Keď vonku všetko zatíchlo, ujček stáli ešte chvíľku pri okne a napchávali si fajočku, ale potom ju vložili nazpät do opaska, lebo im prešla celkom chuť na fajčenie. Lahli si znova na lavicu a začali rozmýšľať o tom, čo počuli. Rozmýšľali do bieleho rána, ale nič nenarozmýšľali. A ráno, keď pili posledný decík a museli ešte raz pozrieť do pichľavých očiek Židiska, zbadali, že im na dno duše padol uzlík, ktorý bude treba rozviazať. Celý mesiac sa na to chystali, ale či nebolo kedy, či čo, len ráno, keď priviezli Ba-

riaka s odkvacnutou hlavou a zakrvaveného, ako by bol na jatke, pribrali sa do toho, lebo uzlík oťa-
žel, ako by bol vodou nasiakol. No nešlo im to ni-
jako. Preto sa aj po obede odpratali ku koňom,
mysleli, že tam budú mať šťastie, ale sa pomýlili.

Tma sa počala štiepať, lebo z oblohy vyšla-
hovaly dlžizné plamene ani nabrúsené meče alebo
ako rozpajedené hadie jazyky. Keď taký plameň
zasiahol zem, nastal deň so svetlom, jasnejším nad
poludňajšie slnce. Kopce, skaly i stromy obelely
a zasvietily, ako by celý svet bol z ohňa a jasu.
Bolo to však len za chvíľočku, lebo hneď zatým
spojila sa rozkálaná tma v nesmiernu, neprie-
hľadnú pevninu, ktorá stonala pri nápore vetra.

Hromy hučaly.

Ujček Maco sa nepohli. Vyzerali ani indický
boh, ktorého myšlienky zakrúcajú sa od večnosti
do špirály.

Hromy sa ruvaly ako stádo zvierat, ktoré sa
nakazilo besnotou.

Ujček Maco ich nepočuli, ale počul ich So-
chorkin chlapec, ktorý v ten večer tiež pásol kone
a nebolo ho dosiaľ vidno len preto, že spal pod
huňou. Keď ho však hromy naľakaly, vyskočil a
zadíval sa do tmy.

Tento Sochorkin chlapec vyšiel len nedávno
zo školy, ale robil už za otca aj za mater, lebo
otca si nepoznal a mater sotva nohy za sebou
vláčila. Lanskej zimy si doniesol zo šlógy lámku,
ktorá mu trochu povykrúcala nôžky v kolenách
a lomí ho vždy, keď sa sberá premeniť čas. Chodí
najradšej s ujčekom Macom.

— Čože sa plašíš? — povedali mu vtedy.

Chlapča prisadlo blízko k ohňu a vytrčilo proti uhlíkom ruky. Bolo mu už iste pod hunkou zima.

— Mal si ešte spať, ráno ti mater nedá do-drichmať.

Nepovedalo nič, len hlavu obrátilo do tmy, lebo začulo podozrivý šuchot. Také deti sa ešte boja.

Prišiel Bariakov paholok. Tma ho vypľula priam k ohňu. Bol zadychčaný a zaváňal koňacinou.

— Kde sú? — vyzvedali sa ujček.

— Tu okolo vŕby.

— Spokojné sú?

— Aťka sa plaší.

— Aťka?

— Vetrí, ako by jej stavovalo dych, a vzpína sa.

— Svedomie ju trápi.

— Už ráno sa mi nepáčila.

Paholok si sadol k ohňu, ale nepriberal sa do starej roboty. Videl, že ujčekovi Macovi prešly driemoty, že majú oči ako orechy a že aj Sochorkin chlapec načahuje uši a prilepil sa očami na neho, nuž začal rozprávať. Koľkýkrát od rána? Sám Boh vie. Rozprával každému, kto sa dal s ním do reči, aj Sochorkinmu chlapcovi, aj ujčekovi Macovi, nuž nemal by už ani ústa otvoriť, ale o čomže on má dnes svetu vyprávať, ak nie o svojom gazdovi?

— Vravím ráno gazdovi, — hovoril, — Aťku celú noc triaslo, ako by mala zrádnik, hádam nám prechorie, nechodme dnes nikde, ale gazdu už

vari voľačo hnalo, nemali pokoja. Rúče sme nabrali, aj cez Borovú sme rúče prešli, len na Paseke sme na nešťastie zaviazli. Azda nás čerti za kolesá držali. Vravím gazdovi: ‚Shodme jedného kusa‘, ale tí ani počuť, len sa mordovali s koňmi. A možno, že by sme boli aj tak vyťahli, keby boli oba zabraly, ale silil sa len Belko. Aťka tancovala na mieste. ‚Zaberaj, komediantka, lebo tá budem ja učiť tancovať,‘ kričali na ňu gazda, ale tá len ďalej drobčila. Tu skočili pred ňu, vytrhli mi bič a začali ju ťať po pyskoch, po ušiach, po očiach, kade začiahli. Aťka sa vzpínala, trhala, frkala, a gazda len ťali, čo im sily stačily. A naraz Aťka sa zmetala, vyskočila, pretrhla opraty, odpäla sa a rovno na gazdu. Vzala ich pod predné kopytá a tancovala po nich aj potom, keď už ležali ako bez duše. Nevidel som ešte také rozbesnené zviera. Keď som k nim pribehol, dívali sa ešte a vraveli: ‚Vedel som, že ma zabije!‘

— Tak vravel, že vedel . . . — zastareli sa ujček Maco.

— Hej, tak: ‚Vedel som, že ma zabije!‘ — a potom skonali za amen.

Paholok skončil a začal obhrabávať uhlíky novým poriskom do hrbky, aby aspoň tie dlhšie potrvaly, keď nebolo čo na ne položiť. Toto vedel najlepšie on, lebo na Paseke bol len sám s Bariakom. Ostatné vedeli už aj iní, veď na Paseku po Bariaka prišla potom celá dedina.

Koniari sa utopili celkom vo tme, lebo na uhlíkoch neposkakoval už plamienok a do konárov medzi ihličie nevyletela iskierka. Oheň zdochýnal. Bolo smutno pri ňom. Smutnejšie ako

vo tme. Sochorkin chlapec sa k nemu tisol, lebo vedel, že je to jeho jediná záchrana. So všetkých strán ho mohli zdrapiť neviditeľné ruky. Odtiaľto nie. Tu pukaly uhliky a sálalo teplo, ktoré ho hrialo do kolien aj do tváre. A to bolo tak, ako by ho vlastná mater hladkou dlaňou šúchala. V očiach mu svietily lampáše.

Svet sa šalel. Zem sa kyvotala, obloha sa lámala a vietor driapal tmú. Tma vzdorovala. Bola mocnejšia ako vietor, lebo sa už spojila s nocou. Vietor v zlosti oblizoval zem ako býk, ktorý sa chystá na útok. Niekedy vyletel až k oblakom. No oblaky ho vždy pleštily o zem. Vietor zúril.

Celý svet sa skladal z ryku. Nebolo vidieť nič, ale bolo počuť zem, oblohu i vietor. Zem ručala ako zviera, ktoré sa topí, obloha zas hučala ako mútny prívál, v ktorom sa len zlostné peny belejú a vietor jačal na storakých ústach. Raz skučal ako zbitý pes pred dverami, inokedy zavyl ani črieda lačných vlkov, zaplakal ako dieťa alebo zapískal ako valach na fujare. K týmto zvukom sa pridávaly iné, čo vydávaly skaliská, stromy a pne. Boly príšernejšie, lebo sa podobaly zvukom, ktoré azda vydávajú obludy v rozprávkach. Sochorkin chlapec mohol dobre rozoznať hvizd dvanaásťhlavého draka, ale nerozoznával. Sochorkin chlapec načúval inému hlasu, ktorý najprv znel s vetrom. Chcel sa podobať vetru alebo vietor jemu. Ponášaly sa. Lenže vietor nevydržal, preskočil na iný tón a tak hlas znel sám. Najprv sa strácal v chaose ostatných, ale časom vynikol, lebo sa nepremieňal. Znel stále rovnako. Ničím sa nedal pomýliť, a to ho robilo čujným.

Sochorkin chlapec sa bál tohto hlasu. O ostatných vedel, že sú neživé, že ich vydávajú predmety, ktoré po búrke budú tiché a krotké. O tomto to nevedel. Tento znel žalostnejšie. Triasol sa voľajako, hádam zimou. Mohol byť živý. Jeden živý medzi mŕtvymi. Mŕtvy medzi živými straší, ale aj živý medzi mŕtvymi straší.

Sochorkin chlapec mal vyvalené oči a otvorené ústa. Pozeral na druhých a tí mali tiež. Tak sa presvedčil, že ho uši neklamú.

Hlas znel neprestajne. Nezastavoval sa ako iné hlasy. Nepresiľoval sa ani neslabol. Keď sa búrka rozdivela, bol ako topiaci sa človek, ktorému sa len čierne vlasy niekedy nad vodu vytrčia, ale keď búrka slabla, bolo dobre počuť, že sa ne-
utopil, že žije.

Sochorkin chlapec zbadal, že sa mu trasú gamby. Chcel zavolať na ujčeka Maca, ale Baria-
kov paholok ho predstihol.

— Počujete, ujček?

— Hej.

— To nie je vietor.

— To je človek.

Všetci traja obrátili hlavy do tmy a načúvali. Vietor sa skrútil nad ohňom a horúcu pahrebu vyfúkol medzi konáre. Paholok pokračoval:

— To nie je v dedine.

— Nie.

— To je na Paseke.

— Tam.

— Tam.

— Kde ráno skončil gazda.

Biela pahreba, čo vyletela do konárov a ne-

zachytila sa na ihličie, padala im na hlavy. Vlasy im šedively. Paholok nemal pokoja:

— Ujček Maco, hádam poženíeme!

— Počúvaj.

Hlavy zasa obrátili do tmy, smerom na Paseku, ale potom ich pomaly zvracali zpät. Hľadali sa vo tme. Troje očí zasvietilo proti sebe a troje úst zašepkalo.

— Volá!

Troje uší sa nemohlo klamať. Vietor sa utíšil a búrka prestávala. Podivný hlas znel od Paseky sám. Bol takto hroznejší, lebo bolo zrejmé, že volá človek.

Sochorkinmu chlapcovi sa už aj brada triasla. Nadarmo zatískal zuby. Myslel, že bude lepšie, keď sa ozve.

— Ujček Maco, to vás volá.

Troje uší sa nadstavilo a troje pľúc prestalo dýchať. Keď sa ujček Maco presvedčili, že Sochorkin chlapec má pravdu, povedali:

— Poďme!

— Domov?

— Na Paseku.

Sochorkin chlapec sa teraz začal báť ujčeka Maca, lebo ujček Maco si zahodili na plecيا huňu a vstali, ako by sa naozaj chystali takto nocou na Paseku, kde ráno skonak Bariak.

— Ak je mŕtvy, prežehnáme ho, aby mal po smrti pokoj, ak je živý, snesieme ho dolu.

Takto vraveli ujček Maco a ani raz im v hrdle neheglo, ako by heglo jemu, keby tak hovoril. Aj Bariakov paholok súhlasil s chlapcom,

lenže jemu sa už nesvedčilo dať najavo strach, nuž len povedal:

— Niekto musí byť aj pri koňoch.

— Chlapec zostane.

Rozhodli ujček Maco a proti tomu sa nedalo ozvať.

Búrka už nehrozila. Hučala voľakde za horami. Vietor sa celkom stíšil a tma sa upokojila. Načúvala hlasu, ktorý volal sám. Bol opustený, ale neúprosný. Niesol sa prázdnu a tmavou dolinou ako príznak, ktorý vháňa hrôzu živým aj mŕtvym. Volal do prázdnej noci a nikto sa mu neozval. Aj noc sa ho bála.

Sochorkin chlapec sa pričupil k ohňu a ujček Maco s paholkom vošli do tmy.

— Prejdeme cez brod a vybehneme hore prťou, skôr budeme tam, — vravel paholok.

— Sídeme na most a pôjdeme za cestou. Je veľká tma, mohli by sme sa zamotať do hustej mladiny, — rozhodli ujček Maco.

Ujček Maco neboli poverčivý. Keď im niekto rozprával o všelijakých pligach, čo sa vraj potulujú po svete, čo majú tajomnú moc a čo moria ľudí, nuž len počúvali, počúvali, ale si mysleli po svojom. Verili, že tam hore je Pán Boh, ktorý spravuje celý svet, vidí do každého skrytého kútika, sleduje každú myšlienku, i dobrú i zlú, lebo raz musí podľa týchto myšlienok človeka súdiť; vládne všetkými silami, čo sú na zemi i na nebi. Všetko je Jeho všemohúcnosťou a vševedúcnosťou spútané. Nič sa nemôže hnúť bez Jeho svolenia a vedomia. Tak je to aj vo svätom Pisme. Nuž kdeže by sa braly obludy, o ktorých vravia ľudia,

že robia zázraky samému Bohu podobné? Nemôžu byť, lebo nad všetkým vládne boží zákon. Sú však zlí ľudia, čo nadužívajú dôverčivosť ľudskú a rúhajú sa Bohu. Takto veril ujček Maco a nemali sa zle, lebo život im dával za pravdu. Aj teraz tak uvažovali. Nebohého už nikto nezodvihne s dosky, len Boh. Nebáli sa, že sa stretnú s mŕtvym. Ten hlas, čo plašil noc, mohla vymyslieť len zloba ľudská, ktorá sa chystala na nový hriech. Ujček Maco ju chceli prekvapiť. Preto sa vybrali na Paseku a preto sa rozhodli ísť dolu k mostu a za cestou hore mladinou, čo bolo oveľa ďalej ako za prťou. Ak nezbedník sedel na Paseke, istotne dobre striehol na prť, lebo odtiaľ ho mohli najskôr a najrýchlejšie vyrušiť. Na cestu, ktorá mu vyúsťovala za chrbtom, ktorou pravdepodobne sám prišiel, nerátal, lebo tá viedla z dediny, kde v ten čas všetko čušalo v domcoch alebo sa modlilo pri nebohom Bariakovi.

Keď prešli drevený most a vchádzali do mladiny, paholok upozornil ujčeka Maca, že hlas už prestal volať. Ujček však nepovedali nič. Sledovali ďalej niť svojich myšlienok, ako sleduje starý skúsený poľovnícky pes stopu diviny. Mladina bola pokojná. Oddychovala po víchrici, ktorá ju popreháňala. Bola čierna a voňala čerstvou čečinou. Cesta sa ňou prehýbala ako dlžizný had. Išli len po pamäti. Keď boli asi v polovici, paholok pristavil ujčeka Maca a šepol:

— Voľakto uteká proti nám.

Ujček Maco sa započúvali, a keď sa o tom presvedčili, upokojili sa, lebo mali dôkaz, že ich tušenie neoklamalo.

— Ak sa bude tak náhliť, neuhne nám, -- povedali a postavili sa do cesty.

Skoky sa blížily. Boly strmé a rýchle. Zem pod nimi dunela a skaly sa rúcaly. Paholok chytil ujčeka Maca za ruku, lebo slabol v nohách. Bol by sa najradšej pustil nazpäť ozlomkrky, ale pri ujčekovi sa mu zdalo istejšie.

O chvíľu zjavila sa na ceste čierna postava, čo letela ani guľa, a keď bola blízko nich, vy-mrštila sa do výšky a padla na ujčeka Maca. Ujček pocítil na tvári horúci dych a okolo hrdla obruče rúk, ktoré sa začaly sťahovať. Najprv si mysleli, že sa do nich zadrapilo nejaké zviera, a boli by už skoro volali na ratu, ale potom zdvihli ruky a objali mocne to, čo im viselo na hrdle, a zavolali:

— Chlapče, čo sa s tebou robí?

Obruče rúk povolily a postava sa sklzála na zem. Bola drobná. Belely sa jej nahé kolienka.

Bol to Sochorkin chlapec.

Ujček ho pridržiavali za plece, lebo sa triasol ako osika. Dívali sa mu zblízka do tváre, z ktorej blčala hrôza, a vraveli:

— Kde sa tu berieš, chlapče?

Sochorkin chlapec chcel hovoriť. Hltal sliny, ktoré mu tuhly v ústach, zatískal zuby, čo mu hrkaly ani kostlivcovi, ale nepomohol si. Hrôza bola väčšia ako jeho sily.

Ujček sa oň začali strachovať. Zodvihli ho do náručia ako malé dieťa. Pritisli si chrapľavú tvár k jeho, šuchali ho širokou dlaňou, ako by mu boli vlastný otec. A Sochorkin chlapec si

možno aj myslel, že je pri vlastnom otcovi, lebo sa trochu upokojil a začal vyjachtávať:

— Vybehol som za vami hore prťou... Vofakto je pri koňoch... Videl som mu oči... Volal na Aťku...

Ujček Maco najprv zakresali očami a preglgli naprázdno. Tvár im nabešla zlosťou, ako by sa chystali na dakoho odpásať remeň. Chlapca položili na zem a mrzko zahrešili. Ujček Maco nehrešievajú ani vtedy, keď ich kone nechcú na furmanke počúvať, ale vtedy strašne mrzko zahrešili.

— Utekajte dolu! — skríkli na chlapcov, čo pri nich stáli a nevedeli, prečo ujček Maco tak strašne zahrešili. Sami sa pustili vopred. Pravdaže, chlapci ich poľahky predbehli, lebo ujčeka Maca klalo v boku, nuž museli si niekoľko ráz zastať a oddýchnuť. V taký čas si vždy uvedomovali, že starnú, že im svet uteká zpod nôh a že už všeličomu nemôžu rozumieť.

Pri ohni našli potom len Sochorkinho chlapca. Rozduchoval pahrebu.

— Kde je paholok? — pýtali sa hneď.

— Utekal domov.

— Čože?

— Aťka zmizla.

— Aťka?

— Hej.

Ujčekovi sa chcelo ešte raz nemilobohu zahrešiť, ale odkväcla im len brada, ako odkväcne nešťastnému cestujúcemu, keď mu ujde vlak zpred nosa.

— Poženieme, — povedali a súčasne si uvedomili, že uzlík ich neprestáva tlačiť.

HORIACI VRCH

Deň sa rozlúčil s vrchmi.

Zámrzliansky junčiar kládol vatru pred kolibou, lebo chcel urobiť po vôli staršiemu synovi, ktorý pred tromi dňami prišiel z vojenčiny a mal tu hore na Koniarke pod Gápľom zameniť otca, keďže mu už neslúžilo ostré povetrie.

Statok vylihúval pod horou a spokojne meridzal, len niekoľko mladších kusov postávalo a oháňalo sa chvostami alebo hlavami za dotieravými ovadmi, čo sa nestačily za sparného dňa dosýtiť krvou.

— Rozložil si soľ? — vravel starý.

V jeho hlase bolo badať únavu. Únavu, ktorú donáša skonávajúci deň, ale ktorá sa nebadane pritríe aj v starobe, pričom veru nevyberá: nájde junčiara, čo celé leto brúsi hole za nepokojnou čriedou, nájde farára, čo má nohy opuchnuté od sedenia, nájde otrhaného Cigána v deravej kolibe, aj peniazmi obsypaného boháča vo vyhriatych izbách paláca. Ku starému (takto ho volali všade, hoci jeho riadne krstné meno bolo Ignác, alebo častejšie Náco a priezvisko Lálik) priťahuje sa únava od lanského roku, ako ho bol tu na Koniarke uprostred júla mráz zastihol. Do tých čias neveril pánu farárovi, ktorý mu hádal sedemdesiatku, ale potom vláda z údov sa vytrácala ako teplota z koliby nad ránom. Hole sa spriečily jeho

náture. Už lanský rok mal sísť dolu a nechať pri juncoch oboch svojich synov, ale mobilizácia mu vzala staršieho Joachima na vojnu, nuž musel ešte do tohto leta vydržať.

Toto bolo teda jeho posledné leto na holiach. Uvedomoval si to každý deň, čo mu bolo ešte dožičené zdržovať sa tu hore pod Gápľom s mladším synom Janom, a keď v dlhých chvíľach zahľadel sa na oblohu, ktorej sa odtiaľto mohol skoro dlaňou dotknúť, alebo na doliny, kde hučaly rozpenené potoky ako ozvena utajených síl zeme, rezalo ho v očiach, ako by sa mu bol do nich ťažký dym tisol.

Darmo je, človek ťažko opúšťa lučiny, na ktorých sa mu roky rozvily, kde sa mu pot smiesil so vzduchom a so zemou, kde slnko bozkávalo jeho čelo pri každom rozblesknutí. Ako ľahko by sa nám kráčalo svetom, aká vôňa radostných citov by nás ovievala pri každom odchode, keby nebolo tejto pavučiny, týchto neviditeľných, a predsa jestvujúcich vlákeniek, čo sputávajú našu bytosť spomienkami s každým miestom, po ktorom prejdeme, aká príjemná aj vzrušujúca by bola i náruč smrti.

Jano sa zahniezdil, a to mala byť už aj odpoveď.

Otca si nebolo treba všímať. Otec sa lučkal zo sveta. Sedával a dumal najradšej sám. Kládol občas už zo zvyku otázky, ale nečakal na ne odpoveď. Vravel ponaučenia, alebo sa schytil rozprávať o zašlých časoch, ale nedbal, či ho niekto počúva. Vravel si najviac pre seba, aby azda počul svoj hlas, ktorý sa mu tiež povážlivo premie-

ňal a strácal. Zpočiatku ho Jano aj pozoroval, vy-
hľadával príčiny takéhoto otcovho stavu. Ale po-
tom ho to zunovalo. Nerozumel. Vymklo sa to
jeho pochopu. Ukrýval v sebe svojich sedemnášť
rokov ako tajomstvo, ktoré nás znepokojuje. Cítil
ich pod kožou, v slabinách, zavše sa s nimi tešil,
inokedy sa ich bál, vyprobúval potajomky otcovu
britvu, divil sa svojmu chlapeckému hlasu. Mal
dosť starostí so sebou, nuž lenilo sa mu brať aj
otcove. Otca nechával pri kolibe v myšlienkach
a sám chodil za čriedou v daždi i v úpale, nataho-
val hrdlo, až sa doliny rozjačaly, a nadúval sa pri
harmonike.

Vtedy sedel vedľa staršieho brata Joachima.
Lepil sa mu na päty hneď, ako prišiel, lebo tento
urastený chlap tvrdej tváre, s neskrotenými oča-
mi, ktorý prežil mesiace ako krt kdesi pod ze-
mou, odkiaľ sa vraj mohol dívať na svet len rúr-
kou guľometu, ktorý padol do maďarského za-
jatia a mal byť do šiestich hodín odstrelený, ktorý
blúdil týždeň neznámymi horami, stopovaný ne-
priateľom ani líška, budil v ňom obdiv aj závišť.
Pociťoval skutočnú rozkoš, keď mohol vdychovať
zápach jeho šatstva, lebo sa nazdával, že ho pri-
tom zachytávajú vetry toho neznámeho a podiv-
ného sveta, čo brat prechodil; prežíval radosť,
keď sa mohol nebadane dotknúť ktorejkoľvek
čiasťky jeho tela. Visel na ňom očami, ak začal
rozprávať, ale Joachim jemu vyprával málo, ne-
všímal si ho ako chlapca, rozprával sa len vtedy,
ak sa ho vyzvedal otec alebo ak sa pri nich za-
stavil niekto zo starších. Aj v ten večer čušal. Le-
žal vedľa ohňa s rukami založenými za hlavou

a očami hltal diaľky. Našiel záľubu v tejto polohe, keď nám je zem za chrbtom a tvárou padáme do oblohy. Našiel nové krásy v tomto svete, ohradenom až do nebies skalnatými vrchmi, ovenčenom kosodrevinou, rozvoňanom rebričím a tichom ako spánok, ktorý bol inakší ako ten, odkiaľ prišiel. Nemal toľko zákerných úskokov a divných rozmarov, nedal si ničím splácať svoju zhovievavosť, nemal nároky na tvoju slobodu. Je prítulnejší, vzdáva sa ti ako žena, po ktorej si siahol rukou, svoje bohatstvá rozkladá voľne pred tvoje oči, aby si si mohol z nich nabrať, koľko tiďaka, roztvára sa ti na najpríhodnejšej stránke. Je ako svätá kniha, lebo dáva poznať večnú pravdu.

Hľa, len vezmeme túto oblohu, na ktorú sú naše oči opreté. Je pestrá ako koberec, vyložený na jarmoku. Pravda, jej farby nekolú nám tak oči, sú mäkšie a pokojnejšie. Nad nimi je modrý ostrovček s troma vylupujúcimi sa hviezdami, rozloženými do trojuholníka. Aká jednoduchosť vo farbe, aj v obrázku! Keby sme sa dívali na tento kus oblohy s ulice niektorého kamenného mesta, napadla by nás možno nuda, ale tu nie, tu je fantázia ničím nespútaná, voľná ako vtáča; poletuje s konára na konár a vábi nás vždy ďalej a ďalej. Tu si predstavujeme, že modrá obloha je hladina jazera, ukrytého v hĺbinách zeleného lesa, a hviezdy sú svietiace karbunkuly, ukrývajúce krásy troch svetov, alebo si myslíme, že je to záhrada, rozkvitnutá nezábudkami, medzi ktorými sa bezstarostne hrajú tri biele panny, čakajúce na svojich rytierov, čo dobývajú slnečné ríše. Vieme, že toto sú len rozpomienky na rozprávky,

ktorými nás voľakedy očarúvala stará mať, ale to nás len potešuje, lebo návšteva týchto bezstarostných detských rokov, keď sme sa učili chápať a boli sme práve preto šťastní, že sme nechápali, sú nám najvítanejšie a najmilšie.

Toto je len malá mozaika z klenby, orámovanej večnosťou. Toto je len zrnko, vyňaté z mora našich možností.

Napravo od nás, tam, kde sa asi ráno umývalo slnko, rozpíja sa fialová farba, symbol smrti, tam dolu, kde naše oči pre hmlu dobre nedovidia, dvíha sa šedivý prach púšte, hneď doľava presiakava krv, za nami rozlieva sa žľč a kvitne soľ. Toto je panoráma večnosti. Do očí ti padá prítomnosť, ľavým laktom sa dotýkaš minulosti, pravým budúcnosti. Smrť sa spája so životom. Život cedí krv, horí smädom púšte a smrť ju krmí soľou a napája žľčou. V pravom oku máš nádej a v ľavom stratené ilúzie.

Farby sa presiakajú a tvoria nové tóny. Farby sa miešajú a dávajú harmóniu. Ak hľadáme na jeden úsek, nachádzame torzo života — týmto torzom môže byť aj tragédia — ak hľadáme na celok, nachádzame cieľ života, usmierenie, vyrovnanie.

Kedy sme tam dolu pochopili tento obraz? Nebolo kedy. Dvíhali sme hlavu, lebo sme vyzerali slnko, alebo sme zisťovali, ktorým smerom tiahnu mraky. Mrakov sme sa ľakali, lebo donášaly búrky, a v slnku sme sa potili. Málokedy nám bola obloha po vôli, ale tu nám neprekáža. Hľadí na nás zhovievavo ako mater na syna, odpúšťa

nám všetky priestupky a my sa k nej najčastejšie utiekame, lebo nám je najbližšie.

Joachim by bol takto dumal dovtedy, kým by mu nebol s oblohy na oči kvapkal sen a nebol by na to dlho čakal, lebo obloha sa snížila a mala vo všetkých farbách primiešanú lahodnosť a úbel sladkého mlieka, ale z tejto pohody ho vyrušili kroky, ktoré šuchotaly v konštivári za kolibou.

Jano sa obzrel a potešil sa, lebo prichádzal sváko od Brnčov, čo pasie Záriečanom nad Komôrkami, a to značilo, že Joachim bude vyprávať.

— Tak si došiel, — začal hneď sváko.

— Pred týždňom nás rozpúšťali, — doložil Joachim, prehadzujúc nohu cez koleno.

— To máš erárne?

Sváko myslel na Joachimove baganče, ktoré sa zdaly z nového remeňa. Joachim sa nechotne zatváril. Pri rozklade bývalej Republiky armáda bola ako rozsušená bočka. O poriadok sa nemal kto starať, lebo dôstojníci sa zamieňali, nuž vojaci využili príležitosť. Pri odchode sa kradlo ako pri požiari, najmä keď došly zvesti, že prídu drahé časy. On, Joachim, doniesol si tieto baganče a plášť, ktorý bude otcovi na priehlavky do kapcov, lenže o tom nevie nikto, nikto sa ho na to ani nepýtal, len, hľa, sváko od Brnčov. Istotne nebol vojakom, nuž nevie, čo sa patrí; ale jednako prikývol.

Sváko hádam aj zbadal svoj priestupok. Odháňal širákom dym, ktorý sa bol na neho obrátil, a sadal si na korýtko, čo starý od pár čias z dlhého času vydlabúval do jasena. Povrávalo sa o ňom, že na noc niekedy zbehne od junčoviny

do doliny k Cigánom, ktorí tam lámú skalú na štrk.

Nik nevedel, čo ho tá ťahá. On sa do krvi tajil, ale raz pri takej nočnej vychádzke zmizol mu junec, a to ho prezradilo.

— Dnes zasa tam hore poriadne kúrili, aha, ako sa obloha sprášila, — vřavel starému.

Starý prehliadol obzor a povedal:

— Nech nás Boh chráni pred ohňom —

— Statku sa pysky rozpukávajú —

— Treba schádzať nižšie —

— Keby v báňoch nestriehli horári —

Joachimovi sa zdalo, že od zeme začína chlaď, preto sa zodvihol a prisadol si bližšie k vatre.

— Nuž akože sa ti tam? — obrátil sa k nemu sváko, ktorý si počal rozmieľať v dlani dohán.

— Práve si myslím, že sa tu máte lepšie —

— Nevřav —

— Ba hej. Máte tu všetkého, ste spokojní, nič vás nemýli —

— Hádám si len hlady nemřel —

— To nie, ale napreháňali človeka, každú minútu čakal smřť.

— Ale si aspoň skúsil —

— To hej —

Joachim sa teraz zaďíval dolu za dolinou, ale prehliadol hustú tmú, ktorá sa tam shromažďovala. Tou dolinou zabehol do sveta, z ktorého sa vrátil. Myslel na ľuďi, čo sa mřvia po svete ako mřvce po mřravenisku. Každý sa náhli za voľacím, lebo nikto nie je spokojný. Všetci sú postihnutí voľajakou chorobou. Aj on už začal po-
ciťovať nákazu a myslel, že mu už viac nespo-

môže nikto, ale v tejto chvíli sa mu zdalo, že liek jestvuje, len treba ísť za ním kdesi do sedemdesiatej krajiny, ako za živou vodou. Keď sa vracal, zmeral diaľky oblohy a pristavil sa na otcovej tvári. Otcova tvár a obloha sa podobaly. Jestvoval určitý vzťah medzi nimi. Azda farby oblohy sa odrážaly v otcovej tvári, azda otcova tvár mala pokoj oblohy. Aj toto, ale bol tu ešte vnútorný, dôležitejší vzťah. Joachim ho chcel vypozerovať, ale vtedy sa mu to nepodarilo. Vrchy sčernely, ako by bola na ne sadza sadla, a hukot potokov v dolinách stával sa výraznejším.

— A už bude pokoj? — začal zasa sváko, keď si bol už do fajky napchal.

— Povráva sa, že pôjdeme na jeseň na Poľsko.

Sváko sa pritiahol k vatre za uhlíkom. Tvár sa mu prižiarila v plameňoch, nuž bolo mu dobre vidno pod očami kapsy. Sváko od Brnčov potajomky sa opíjal. Nemal nikoho, tak mohol si to dovoliť.

Jano dosiaľ len počúval, ale teraz sa osmelil a vravel:

— Židia rozchyrujú, že z toho bude veľká vojna.

— Tak vravia, ale Židom netreba vždy veriť, — povedal sváko. Fajka mu už dymila, len ju bolo treba rozfahať.

Cez Zelené sedlo prevalil sa studený prúd vzduchu. Vatra sa obrátila do doliny a menej páčila, lebo už aj drevo prehárало.

— Keď sa naplní miera spravodlivosti ľudskej zlobou, vždy prichádza trest boží. Ak sa bo-

žia vôľa rozhodla potrestať tento svet vojnou, nuž nikto tomu nezabráni, — vravel starý a tvár sa mu pritom roztvárala ako kvet nad ránom.

Jano a sváko sa naň ani neohliadli. No Joachima otcove slová podpichly. Vravel:

— Otec, vy vravíte, že vojna je trest boží, ale nie je to trest spravodlivý, lebo vo vojne trpia aj nevinní.

— Utrpenie spravodlivých je dobrovoľná obeta, na ktorú Boh nezabúda.

„Toto otec počul od kňaza, lebo lanskej zimy zastupoval kostolníka,“ myslel si Joachim, a hoci mal ešte na jazyku námietku, zamĺkol, lebo vedel, že takémuto presvedčeniu ťažko protirečiť.

Potom sa už nikomu nechcelo do rozhovoru. Sváko poľahoval svoju fajku. Chutila mu. Bolo to badať na jeho očiach, ktoré sa kalily pohyblivými háďatami blaženosti ani voda špiritusom pri rozrábaní. Cmúľkal si len pomaly, ako ciciak, ktorému sa už lepia ústa sladkosťou, aby predlžoval rozkoš, a dym vypúšťal zvolna šírkou celých úst, aby sa mu obkiadzala tvár. Sváko bol labužník fajčenia. Povrávalo sa, že vydrží niekoľko dní na vode, ale ak mu zachýba fajka, to ho hneď ľadvie páli a naozaj ožltne ani vysušená plánka. Jano sa zabudol s otvorenými ústami. Sedemnásťročnému sa to často stane a Joachim pretieral cez riečicu svojho umu otcovu povahu.

„Starne,“ vravel si. „Hej, starne, badať to na jeho vysušenej koži, na očiach, ktoré zvykajú hľadieť na jedno miesto bez mihnutia, ale najmä badať to na jeho reči. Hej. Ešte lanského roku bol inakší. Inakšie vravel, ale teraz sa nedá s ním ani

poriadne shovárať, zvyká si ponaučovať, kázať, ako by sa bol naplnil svätým vnuknutím, a jeho reči tratia smysel pre tento svet, sú neporozumi-
teľné. Hej, staroba sa ho chytá ako pleseň chleba. Dobre bude, keď si pôjde domov oddýchnuť. Tam možno ešte medzi ľuďmi okreje, lebo tu ho zava-
ľuje samota. Tieto vrchy sú začiatkom večnosti.“

Tmavá tíšina spustila sa medzi pastierov, pri-
sadla si k vatre a hádala im z očí. Už pochodila
všetky dolinky, všetky sedlá i končiare, prebrú-
sila kosodrevinu, predrala sa horami aj rúbanis-
kami a teraz bola tu medzi ľuďmi, lebo sa jej za-
žiadalo spoločnosti.

„Nuž vrayte dačo . . . Aha, primrzly vám ja-
zyky. To sa často stáva človeku a pre ten prípad
som stvorená ja. Volajú ma Tíšina. Moje sestry
blúdia po mori, strážia ryby pod vodou alebo po-
klady v hĺbinách zemských, iné vyzerajú slnečné
lúče nad oblakmi a mnohé utišujú spánok mŕt-
vych po cintorínoch. Ja som sa osadila tu na ho-
rách. Mám rada priepasti. Cez deň sedávam na
bralách a dívam sa na odvážneho jastraba, čo
krúži vysoko nad nemými horami, alebo sa spúš-
ťam dolu strminami, psica na takých miestach je
mäkká ako páperie, a vykrbalím sa obyčajne do
machu, utišujem stromy po búrke, hladkám u-
šťvanú zver, počúvam muziku včiel po báňoch,
sledujem prácu mravcov po vývratoch a pňoch,
ak mám dobrú vôľu, poletujem za motýľmi, ak
som sa unavila úpalom, odpočívam si medzi ko-
sodrevinou, kde ma nevyrušuje dotieravý hmyz.
Večer privolávam tmu na vrchy a prisadúvam si
k pastierom, aby sa nenalákali samoty. Vyspím

sa na salašoch a ráno privádzam zver k vodám. Hľa, takýto je môj život, nikdy som sa ešte nenu-
dila a nepoznám hlad. Ak chcete, budem vám roz-
právať o pastierovi, ktorého mater zanechala v ko-
sodrevine a ktorého včely vychovaly medom.“

Pastieri zbystrili sluch.

Vysoko nad ich hlavami vytrysklo akési čvi-
kotanie, ako by pípalo vtáča v ostrých pazúroch
čierneho dravca.

Sváko od Brnčov vytiahol fajku z úst a držal
ju čutorou dohora, ako by ukazoval miesto, kde
vzniklo počatie tohto podivného zvuku. Jano vy-
skočil na rovné nohy.

— Zasa spieva —

— Kto —

— Pačugova baraniarka —

Joachim sa vypäl zvedavosťou. Počul už vše-
ličo, ale o tomto by nikdy nebol povedal, že je
to spev. Triaslo sa to ako hlas píšťaly, keď sa v nej
nasbiera slín. Niekedy čvrlíkalo, niekedy kvíkalo,
niekedy skvíklo, ako by ho niekto držal za pa-
žerák, a zasa sa zdýmalo a chrčalo, ako by vypúš-
ťalo poslednú paru z pľúc, potom lalotalo, kot-
kodákalo, nikdy sa nevedelo udržať na jednom
tóne. Klesalo alebo vystupovalo. Nemalo ani rov-
nomerného pohybu, ako máva spev. Bolo rozmar-
né a voľné, bez zákonov rytmu. Netieklo, ale pre-
dieralo sa ani voda cez korene alebo cez úzke
štrbiny, komíny a lieviky podzemných bludísk.
Nemalo melódie ani nápevu. A predsa, keď si sa
do tých zvukov započúval, zistil si, že je to pie-
seň, pieseň, ktorú by si darmo zháňal po strán-
kach spevníkov, ktorú by si nenaznačil, nezaspie-

val, ale ktorú by si istotne počul, keby si preležal deň v niektorom sedlisku, lebo slnko tak spieva, keď rozháňa nad ránom po úplazoch hmlu. Vietor si tak hudie, keď sa chytá psice a preskakuje vývraty, keď vyhráva na štiopach, huláka po dolinách, bľací medzi kosodrevinou, piští v lišajníku a šomre v konároch dokrútenej smrečiny. Voda tak čľapoce po skalách. Hej, bola to pieseň slnka, vetra a vody, bola to pieseň týchto hôľ, ktoré sa niekedy tiež rozcitlivejú a začnú spievať ako človek pri pohárikú.

Joachim počúval, lebo začal rozumieť. Spev sa mu prichytil na srdce a pichal ostrou výstražnosťou. Bolo to, ako by niekto volal o pomoc, hľadal záchranu.

— A či tu máte aj ženu? — vyzvedal sa.

Sváko od Brnčov sa najskorej upokojil a vykladal:

— Lanskej jari vystavil Pačuga s druhej strany medzi kosodrevinou kolibu a poslal ta baraniarku . . .

— To ten Pačuga, čo má pri meste majer?

— Ten.

— A čože, nemal chlapa?

— Ako by nie, ale on poslal túto ženu, čo teraz tam hore na skalách, kde sa ani vtáča nepristaví, vyhvakuje ani kuvik.

Sváka spev domrzal, lebo prekladal fajku v ústach sem-ta.

— A to je nie dobre. Žena medzi vrchy nepatrí. Hej, prisahám Bohu, nie, veď to nikdy ani nebolo. Sukne len nech smrdia tam dolu, lebo tu privolávajú nešťastie ako táto. Či nemám pravdu?

Obracal sa ku starému, ale ten nepohol ani obrvou.

— Len čo sa sem lanského roku pritiahla, zabil hrom naraze Brezňanom nad Skalkou sedem juncov aj s pastierom. A pred dvoma týždňami — hádam si sa dopočul — rozpárala medvedica Želbáncom valacha.

Sváko si tuho potiahol, aby zahnal nepríjemné spomienky, čo sa na neho počaly lepíť a cicat krv ako hladné vši.

— A vždy kavčí pred nešťastím; onehdy, keď mala medvedica rozdriapať toho valacha, nemohli sme pre ňu ani spávať.

Čvikot sa niekedy pretrhol a ustal, ale hneď vystriekol s väčšou silou a rozrážal noc ani blesk.

— A akáže je to ženská?

— Nemá!

— Nemá?

— Hej!

Jano, ktorý sa doteraz len zatápal vlastnými myšlienkami, očervenel a vravel, lebo sa už nevedel zdržať reči:

— Ujček Pazúr vravia, že si nemá ani čo obliecť, ani čo jesť.

— Pazúr?

— Ten.

— Čo má hrdlo prestrelené?

— Ten.

— A či ten ešte pasie?

— Pasú tu hore na Zelenom sedle, nuž majú najbližšie k baraniarke.

Čvikot zmeravel. Kvičal tenuško a slabo, ako by sa mu už pary nedostávalo.

— Potmehúd je tento Pazúr. Lanskej zimy odprevadil už štvrtú ženu do hrobu, bradu má ani Abrahám a hrivu ani mlieko, a predsa obvo- niava ešte sukne, — poznamenal sváko, lebo na Pazúra sa čosi hneval.

Spev zatíchol.

— Ujček Pazúr sa vedia s ňou aj dohovoriť a vravia, že by nemala barany pásť, ale v kaštieli sedieť, — vravel Jano a potom ešte dodal: — Raz, keď sa shovárali so sebou, hromžili na Pačugu a aj to povedali, že ho privedú ešte za mreže.

Sváko vyklepával fajočku, lebo sa chystal odísť, a Joachim hľadel do ohňa, kde už bolo viac plamienkov belasých. V ušiach mu ešte doznie- valo podivné zakončenie spevu.

— Veď sa povráva, že Pačuga negazduje na svojom, — dokladal sváko vstávajúc.

Tma zhustla natoľko, že sa vrchy v nej strá- caly. Zvečera boly modrasté, ako by sa bol dym po nich rozchádzal, oddeľovaly sa od oblohy cel- kom zreteľne, ale teraz sa s ňou slievaly, a ak niektorý končiar vyčnieval ešte do obzoru, nuž zdal sa ako chrbát spiaceho zvieraťa.

Okolo ohňa udržal sa ešte červený kruh. Tône stromov v ňom mátožily.

— Nuž tak, Pán Boh vám daj dobrú noc, — vravel sváko od Brnčov. Jeho chrbát sa niekoľko ráz zatackal v žiari, potom sa zrútil do tmy, len šuchorenie konštivára prezrádzalo, že sa niekto vzdáva do noci.

Noc je lačná, prehtne všetko, čo sa jej po- staví pred pažerák.

Pri ohni žiarily ešte tri tváre. Tá pokojná,

vystavená rozmarom noci, vydychujúca teplo a prijímajúca chlad, podtečená usmierením, bola starého, tá vyjavená, blčiaca mrazivou horúčkou, Janova a táto, na ktorej nepokojné plamienky maľovali tieň, ako by ju chcely vydráždiť, Joachimova.

Tma sa ku všetkým opatrne približovala. Nechcela ich vyplašiť. Nemala náhlo, i tak vedela, že jej neuniknú, že sa raz ponad ne preleje ako voda ponad skalú. Zatopila už všetko, doliny, vrchy i oblohu, lebo tejto noci ju neplašil mesiac, a hviezdy, čo sa zvečera vyďobávaly, pozadúšala, aby nemala svedkov. Zostávaly jej už len tieto tri tváre ako tri sviečky, čo zabudol vietor zhasiť na cintoríne v dušičkovej noci.

Joachim si uvedomil, že je terčom tmy. Slabý mrázik mu sadal na rebrá. Mohol to byť chlad, čo sa o takomto čase prestiera, ale mohol to byť aj strach, ktorý sa opováži dorážať i na dospeých. Striasol sa a vystopoval otcovu tvár. Tá sa nebránila tmy, bola však vybrúsená, ako by načúvala. Stíchol aj on a vtedy hora pod ním ožila.

Z tmy sa vypálilo dvoje očí, zamierilo k ohňu a hneď zhaslo.

Joachimovi sa teraz aj čelo schladilo, ale neotáľal, chytil horiace polienko a sbehol do hory. Jano sa vychytil za ním. Svetielko sa mihalo chvíľu medzi stromami, potom zamierilo rýchlo dohora ku kosodrevine.

Komusi bolo veľmi náhlo, lebo sa skaly rúcały pod jeho nohami.

Starec osamel, čakali by sme, že sa pohne a bude aspoň očami stopovať pohyblivé svetielko,

ale nebolo tak. Ostal pokojný, tvár sa mu zas vyrovnala, ako by sa toto všetko dialo bez neho, kdesi na druhom svete, kde má on prístup zakázaný.

Starec osamel a tma využila príležitosť, priblížila sa mu až k nohám a potom jeho telo trhala a hltala po veľkých kusoch, lebo to polienko, čo Joachim schytil, bolo najžiarivejšie, najživšie, bez neho bol teraz oheň bezmocný, tma ho ničila, dusila.

Keď sa Joachim s Janom vrátil k ohňu, starec sa modlil. Nechceli ho vyrušovať, a keďže pri ohni bolo už i tak chladno a tma, vošli do koliby spať. Joachim sa vyvalil hneď ku dverám na čerstvú čečinu a Jano vedľa neho.

— Videl si ho? — začal Joachim, keď pocítil teplotu Janovho tela.

— Videl, ale mi potom zašiel do kosodreviny, — vrazil Jano a bol rád, že sa Joachim dáva s ním do reči.

— Aj do tváre si mu videl?

— Nie.

— Ja hej.

— Kto to bol?

— Pačuga!

— Nevráv.

— Keď vravím, Pačuga to bol, lebo som mu hľadel do očí.

— Čože by ten tu?

— Ide za snúbenicou.

Jano sa pomechril, zadíval sa v tú stranu, kde asi boly Joachimove oči, chcel ich vidieť, ale bola tma. Joachima bolo badať len po hlase. Rozprával ticho.

— Veru tak, lebo Pačuga nie je taký svätý, ako sa robí.

Na kolibe pukla štiepa.

— Pačuga má čierne svedomie...

Otec vonku zavzdychal. Hádám dával svoju dušu na noc do opatery Bohu.

Joachim šeptal:

— Pačugov otec sa zdržiaval v Nitre. Odkiaľ ta prišiel, nikto nevie, ale doniesol so sebou i túto nemú, čo teraz barany pasie, a s ňou aj veľké veno. Mal okrem tohto syna ešte jedného. Boli vraj dvojčatá a podobali sa navlas, lenže ten druhý mal ľahké nohy, pred rokmi sa prihlásil za dobrovoľníka do Španielska a od tých čias o ňom neslýchať. Otec ešte pred smrťou rozhodol a vraj aj na písme nechal, že ten zo synov, čo si vezme za manželku nemú chovanicu, dostane aj veno, ktoré sa vraj počíta do milióna. Keď potom starý zomrel a aj druhý syn zmizol bez stopy, tento popredal všetko v Nitre a v našom meste si kúpil majer. Vravel mi to istý desiatnik, ktorý bol u starého Pačugu pri koňoch.

Jano chvíľku uvažoval o tom, čo počul, a potom sa pýtal:

— Myslíš, že si ju vezme?

— Keby si ju mienil zobrať za ženu, nebol by ju poslal na hoľu k baranom, — vravel Joachim a myšlienky mu utekaly ani obláčiky po nebi.

— Hľa, takýto je svet. Plno tajomných pleťiek, úkladov, ktoré človek zauzľuje, hrdúsi, len aby zakryl svoje zločiny, a nedbá pritom, že voľakto má hrdlo práve v tom uzle, moce a zapletá

sa ako pavúk. Ak sa mu niekto zastarie do jeho diela, podniká boj, neľakajúc sa nijakého hriechu. Akože z tohto chaosu ľudských zápletiiek hľadať východisko, akože zabrániť katastrofám? Kde hľadať pomoc a pokojné riešenie, alebo aspoň vysvetlenie takéhoto zariadenia sveta? — Miesto odpovede naklonila sa nad neho otcova tvár.

— Ona istotne o tomto všetkom vie. Iste tiež kedysi brodila týmto bahnom. Iste sa kedysi takto trápila a dnes je pokojná. Čo ju uspokojuje? S kým sa shovárajú jej myšlienky?

Joachim usínal. Sýta vôňa jedličia, na ktorom ležal, ho omamovala a ťažká tma mu zatískala mihalnice. Aj tma je niekedy osozná a príjemná.

Potom spal, alebo sa mu stratily myšlienky. Jestvuje však stav, ktorý ešte nemôžeme nazvať spánkom, lebo smyslami vnímame, len tieto vnemy nemajú v nás ozvenu, nevedia sa ozrejmovávať, nuž možno Joachim bol aj v takomto stave, medzi spánkom a vedomím, na hraniciach skutočnosti a sna, keď sa nám prevracajú oči, keď strácame orientáciu a nevieme rozoznať, čo je v nás a čo je mimo nás, lebo keď neskoršie počul hlasy, ktoré bezpochyby prichádzaly zvonku, nevedel sa rozhodnúť pre skutočnosť.

Prvý hlas vravel: — Keď sa obloha večer spráši, nebývajú hmly na vrchoch...

Druhý hlas vravel: — Toto nemôže byť hmla, lebo hmla je biela, ale v noci očernie, nuž hmly by sme teraz ani nemohli vidieť.

Prvý hlas: — Hmla by sa prevaľovala po hrebeni a plazila by sa dolu k nám, lebo hmla je ťažká.

Druhý hlas: — Toto vystupuje rovno dohora k oblohe.

Prvý hlas: — Toto sa neplazí, ale sa valí ako dym.

Druhý hlas: — Nuž je to dym.

Prvý hlas: — Nevidel som ešte toľko dymu.

Druhý hlas: — Ale je to dym.

Prvý hlas: — Aha, obloha sa ožiarila.

Druhý hlas: — Joachim, Joachim, spíš? Podžže von!

Vtedy sa Joachim prebral, lebo zbadal, že ho volá otec. Vyskočil. Zťažka poznal dve postavy, ktoré stály blízko seba a ukazovali dohora, kde bol hrebeň vrchu.

Bol to jeho otec a sváko od Brnčov.

O chvíľu vybehol aj Jano.

Obloha bola tmavá, ale na mieste, kde ukazovali obe postavy, vystupovalo zpoza vrchu čosi, čo sa na prvý pohľad podobalo hmle, lež hmla mení farbu podľa okolia a toto malo svoju vlastnú farbu. Naspodku, tam, kde sa končil vrch, malo farbu ružovú, no niekedy sa táto ružová farba zatriasla a vystupovali akési lúče, ktoré sa potom rozpíjaly do žltých alebo krvavých odtieňov. Dohora prebýjala farba šedivá s pomarančovým nádychom. Všetkými farbami prechádzaly vlny. To ľahké, riasnaté, to ťažké, ktoré sa valily ako olejnatý čmud a vystupovali do oblohy v hrubých stĺpoch, ako by ju chcely podprieť.

— Vrch horí! — zakričal Joachim neistým hlasom.

— Čo?

— Vrch horí.

— Neslýchal som to ešte.

— Pozerajte, tie lúče, čo sa zapichávajú a potom roztápajú v krvi, sú jazyky plameňov a tie tmavé vlny, čo sa navzájom doháňajú, je kúdol.

Všetci sa dívali dohora a počúvali Joachima, ktorého hlas sa trochu triasol. Uznávali, že tento zjav si možno len takto vysvetliť, ale nevmetilo sa to do ich pochopu.

Vrch horí!

Tak.

Teda vrch. To aj skaly, zem, psica, všetko, všetko. Vrch, ten veľký kolos, čo vo dne i v noci odpočíva a nikdy neprehovorí ani slovko, čo istotne zapúšťa korene do srdca zeme a chrptom reže oblaky. Teda vrch. To tak, ako by si povedal, že svet horí. Hej. Nuž či sa to dá uveriť? Či obraz takej udalosti môžeš predložiť na obzor svojho zraku? Vrch. Už samo toto slovo ťa privalí, nuž akože môžeš chápať, čo zožiera tohto obra? Hľa, aký nesmysel.

Vrch horí!

Ak to zavoláš trochu hlasnejšie, tak sa vody v dolinách zastavia a hory zrevú úžasom.

Vrch horí!

Ak to počuješ, tak sa ti krv sekne v žilách a v ušiach pleskne, ako by ťa niekto rovno cez tvár bičiskom švihol.

Vrch horí!

Zakry si oči, aby sa ti nechytily plameňom. Modli sa, lebo sa k tebe načahuje božia ruka.

— Vrch horí!

— Čože sa tu dá robiť?

— Nič.

— Ba!

— Čo?

— Poďme ta hore!

— Na hrebeň?

— Hej!

— Je tma, ale taký div už neuvidíme.

Teraz sa obloha otvorila a prehltna krdeľ jedovatých iskier.

— Nuž poďme!

Teraz voľakde strašne zasipelo, ako by sa kameň hadov otváral.

— Otec, aj vy pôjdete?

— Aj!

Vybrali sa uprostred noci všetci štyria. Joachim, sváko, starý i Jano. Tma ich zdržiavala, lebo nemali svetla.

Joachim sa pustil vopred. Mienil prejsť úšustom a potom hore úplazom ku končiaru.

Cez úšust sa išlo najhoršie.

Úšust tají nebezpečenstvo.

Je prilepený na najstrmšom svahu. Čuší a čaká na obeť, ako dravec v konároch. Touto obeťou môže byť vták, môže byť zviera, ale najskorej človek, lebo on sa cíti na úšuste tak ako plavčík, ktorý je prvý raz na mori. Ak mu chýbajú ložiská, na ktorých by sa v najkritickejšej chvíli dal do pohybu a rozdrvil svojou kamennou hmotou všetko, čo by v ceste zachytil, nuž stavia plno osídel, ktorým zťažka vyhne aj opatrná a schođená noha zvieraťa. Sú to skaly, skaly, bez ktorých by nebol úšust úšustom. Skaly, ktoré by samy nevedely povedať, kto ich sem povynášal, ktoré celé dni, mesiace vylihujú v nečinnosti, ale kto-

ré sú tvrdé, surové, bezohľadné ako všetko, čo tvorí nemú ríšu mocného ducha zeme. Ležia bez hnutia vedľa seba a na sebe ani hroby, ako úbohé pozostatky nasnášaných mrcín. Slnce ich škvarí, dažde rozmáčajú, vetry divo skučia nad nimi, blesky sa medzi nimi divo metajú ako rozpajedené hady, a ony len čušia, ryjú sa k sebe, držia sa zeme ako riepä. Ale sotva na ne noha vkročí, rozhojdajú sa, pomechria, ožijú ako zatajená chobotnica v zelených vodách, aby človek stratil rovnováhu, a potom otvárajú čierne priepasti ako rozškľabené papule lačných pijavíc.

Úšust je zákerný najmä v noci.

Joachim postupoval opatrne. Skusoval vo pred každú skalú, vymeriaval každý krok. Dobýval širokú plochu úšustu po kúsku. Niekedy sa spustil aj na ruky, aby malo telo pevnejšiu oporu. A ostatní ho nasledovali. Upozorňovali sa vzájomne na nebezpečenstvo, podávali si zaistené skaly a Jano pomáhal otcovi aj rukou.

Noc nepovoľovala a zdalo sa, že ešte na svojej púti nepostúpila ani o piad'. Chlapi boli však húževnatí. Brodili sa touto nocou ako skupina pionierov. Podkovičky a klince na bagančiach kresaly do skál. Niekedy sa aj skala uvoľnila, zachrapšťala ani zlomený hnát, vkladila sa medzi iné, alebo sa rútila dolu strminou. Noc sa vtedy pukala.

— Aha, svetlo! — zakričal Jano.

Všetci si obzreli priestor, ktorý v tej chvíli nemal ani začiatku, ani konca. A naozaj. Svetlo vo tme, plachta na mori, puklina v útrobach zeme. Mihalo sa a poletovalo ani svättojánska muška.

— To idú valasi z breznianskeho salaša, za-
iste aj tí zazreli dym, — vysvetľoval sváko.

Svetlo postupovalo pomaly dohora prostried-
kom tmy, ako by chcelo urobiť čiaru cez noc.

— Táto noc bude pamätná, — zavolať ešte
sváko.

Vtedy už boli na úplaze, nuž pustili sa strmo
hore. Niekde bol mäkký mach, niekde psica. Mu-
seli stúpať bokom, aby sa nešmýkali. Keď strácali
rovnováhu, pridržiavali sa psice.

— Teraz nevidieť nič, — vravel sváko.

— Sme priam pod končiarom a to horí s dru-
hej strany vrchu, — vravel Joachim.

— To bude teda v tých miestach, kde má ba-
raniarka kolibu.

— Tam.

— Starý Pazúr bude už istotne tam.

Úplaz sa vyrovnával. Išli ani hore komínom.

— Postojmeže, — vravel Jano vzadu.

Zastali a natrčali uši a oči do tmy. Nad nimi
práskalo tisíce bičov.

— To iskry.

Potom obišli ešte skalú, ktorá sa im postavila
do cesty, a boli na temene.

Žiara ich oslepila. Dosiaľ boli vo tme, nuž
nevideli nič, a teraz boli vo svetle, a tiež nevideli
nič. Museli sa priúčať hľadieť ako psícatá, ktorým
sa rozrezávajú oči.

Nad obočia si prikladali ruky ako vo veľkom
slnci.

— Peklo!

Hej, peklo tu bolo pod nimi. Ešte krok, a

boli by sa doň zrútili, ešte krôčik, a bolo by ich vypražilo na škvarôčky.

Peklo!

Hej, tu sa rozkladalo pod nimi divé, hrozné a nepokojné. Vrelo, klokotalo, hučalo, hučalo, klokotalo, vrelo. To sa chechtalo, to stonalo, alebo oboje naraz, ako by škodoradosť diablov chcela prekričať bôle mučených. To sa vrtelo v besnom tanci a hneď zas sa svíjalo v krčoch. Výbuchy hrozných škrekov roztreskúvaly sa vo tme ako vyhrážky nebesám.

Postáli, aby sa spamätali od prekvapenia.

Žiara im bila do očí. Ležala ako more. Bola biela ani roztopené železo. Blčala a pálila. Jazyky plameňov z nej vyskakovali. Zavše ich bolo sto. Štiepaly sa a rozbíjaly ani padajúca voda na ostrých skalách, niekedy sa zasa svorne spojily v jeden stĺp, ktorý sa najprv lámal, prehýbal ako had, oblizujúc zem, a potom sa načiahol vysoko do oblohy. Vtedy sa zem zatriasla a hore zadu-nelo, ako by sa približovala búrka, a iskry sa spaly ani svietiace guľky.

Horela kosodrevina.

— Do rána bude vrch holý.

— Len aby sa hory nechytily.

— Tie sú nízko, iba ak by sa dostal k nim plameň po psici.

Kým je oheň malý, slúži človeku verne ako pes, nesprieči sa v ničom, môžeš s ním zachádzať podľa ľubovôle. Je hravý ako mača, poskakuje sem i ta, najradšej za vetrom, a vyplazuje sa za tvojimi rukami, ak ich máš vystreté proti nemu. Je síce chytrý, ale nikdy ťa nezaskočí, lebo ho

môžeš kedykoľvek skrotiť, ale len čo zmohutnie, napáda človeka ako zbojník. Hádže sa hybko a trhá, driape bez okolkov. Nemá hraníc sýtosti, je panovačný a chamtivý. Čoho sa raz zmocní, to ťažko púšťa. Jednako tam dolu ľudská vôľa si s ním poradí, ale tu hore je opravdivým vladárom, človek musí pred ním utekať, ak mu nechce podľahnúť. Sily mu rastú, rozťahuje sa a vystrája ukrutné kúsky.

— Šíri sa na všetky strany.

— Nemá vetra.

— Kosodrevina práska.

— Je vysušená.

Podišli trochu doprava, aby mohli vidieť celú horiacu plochu.

Oheň mal odtiaľto hroznejšiu podobu. Plamene sa hádzaly, trepaly o seba ako pripútané zvieratá. Noc sa im protivila. Oheň zúrila, oháňal sa na všetky strany, driapal a hltal. Nemal zmilovanie. Bol ohavný, ukrutný. Tma mu stavala múry, a keď sa aj tých zmocnil, vystupovala do výšky a odtiaľ sa hádzala naň ako dravý vták. Oheň ju vykiadzal kúdliskami dymu. Oheň bol mocnejší, ale tma bola väčšia. Oheň bol rýchlejší, ale tma bola ťažšia. Nevedely poraziť druh druhu. Tento urputný zápas nemal konca. Rozmnožoval sa do šírky i do výšky, zdalo sa, že zachváti celú zem aj oblohu.

Pastieri stratili reč od údivu, nevraveli nič, len keď došli Brežňania, odpovedali na ich pozdrav.

— Psiská nám nedaly spať, zavýjaly od večera, ako by ich niekto za chvosty poťahoval, — vraveli tamtí.

— My sme sa zdržali pri vatre, — vraveli títo.

Oheň sa obracal nadol, lebo tuto hore k nim nebolo už kosodreviny.

— To sa musela chytiť baraniarkina koliba, — mienil voľaktorý valach.

Joachimovi sa ziskrily oči. Myslel na človeka, ktorého dnes večer zahnal fakľou do kosodreviny. Uplietla si na seba korbáč, — vravel svák.

— Možno, že to spravila aj naschvál, — dokladal ten istý valach, — lebo Pačuga nemal s ňou čisté prsty.

Každý mal o tom svoju mienku a boli by sa navzájom zdôverili, keby sa nebolo prihodilo toto:

Z plameňov vystúpil mužský. Zaiste to bol mužský, lebo ho všetci videli na vlastné oči. Vyšiel a zastal. Chcel sa najprv pustiť rovno dohora, ale potom azda zbadal ich, nuž pustil sa tým smerom. Hoci im žilky hraly na útek, zvedavosť ich prikovala na mieste. Človek bol ako príšera. Okolo neho žiara, lúčaly sa krvavé plamene sem i ta, ako by ho chcely ešte dobehnúť a šmariť nazpät do rozbesneného pekla. Bol čierny ako uhoľ, taktak sa zboka nabok, ako by sa bola zem pod ním hojdala. Zavše zastal a zaknísal sa a zasa šiel ďalej. Kolená sa mu podlamovaly a podkýnal sa. Čím bližšie prichádzal, tým viac sa pozdávalo, že je to nie človek, ale príznak, ktorého plamene vypluly. Na rukách niesol akési bremeno, ktoré mu bolo iste nepohodlné, lebo bolo previsnuté aj na jednu, aj na druhú stranu. Bilo mu istotne do stehien pri chôdzi. Keď sa priblížil na desať kro-

kov, všetci chlapi mu hľadeli do tváre, uvedomovali si jeho podobu, lebo chceli ho poznať, ale to sa im podarilo len vtedy, keď prišiel medzi nich, položil bremeno na zem a obrátil sa tvárou k ohňu.

— Pazúr!

A naozaj bol to on. Pazúr, čo pasie na Zelenom sedle, Pazúr, čo sa ti vyhupne pred oči vtedy, keď naň najmenej myslíš, a tam, kde ho najmenej očakávaš. Pazúr. Chudý, vysušený slnkom ani suchár, došlahaný vetrom, zúvereny ani koreň, šedivý, so židovskou bradou a s palicou ani večný pútnik. Hej, bol to on, lenže vtedy by si ho bol zťažka poznal na slnku, nie to ešte pri nepokojných plameňoch. Nemal nič bieleho na sebe. Šaty mal dodriapané na franforce, úbohé čiastky vyciveného a ohňom soškvareného tela vytrčaly sa zpomedi nich. Brady nemal a z celej tváre mu zostaly len oči, veličižné, vylúpené, ktoré sa dívaly do noci ako zmučený strach.

Hej, toto bol Pazúr, čo tejto zimy pochoval štvrtú ženu.

Vedľa neho na zemi ležala bez pohnutia žena. Podľa šatstva by sa to nebolo dalo uhádnuť, lebo bola oblečená ako chlap, ale mala po celej šírke roztrhnutý kabát a či blúzu, nuž sa jej vysúka-valy prsia. Ich nahota svietila v žiari ako žabica. Boly ešte slabé na dojku. Hoci bola nesená ohňom, nemala ani vlasy ani tvár porušenú. Bola pekná. Hlavu mala sklonenú, ako by nezniesla pohľad toľkých chlapov.

— Žije? — spytovali sa niekoľkí.

Pazúr sa obrátil k nim. Hľadel dlho bielym zrakom, ako by poznával tváre alebo ako by

nedopočul, a potom podvrátil hlavu ležiacej tak, aby sa ukázalo hrdlo. Pastieri pristúpili bližšie, ale nevideli a nechápali nič, až keď sa voľaktorý osmelil ohmatať podozrivo sa červenajúci pás na hrdle, zistilo sa, že hlboko v koži do napuchnutých žíl je vrezaný tenký oceľový dróтик.

Pastierom sa rozšírily oči. Máloktorý z nich voľne dýchal. Uvedomovali si strašný zločin, ktorého stopy boli ešte čerstvé. A toto náhle uvedomenie tam hore na vrchoch, uprostred noci, keď nebesá dýchaly hlbínami večnosti, keď doliny sa topily v penách vzdúvajúcej sa tmy, pri divom tanci rozbesnených plameňov, preštepovalo ich hrôzou.

Joachima striasalo rozhorčenie. Nebol ešte svedkom podobného činu, nechápal jeho smysel, nuž nevedel si predstaviť zlosyna v ľudskej koži a s ľudskou tvárou, ktorý mal toto dielo na svedomí, hoci sa stretol vo svete s rôznymi podobami a s rôznymi povahami. Pred jeho očami vyrastala ozrutná postava obludy s opičou papuľou, s vycerenými zubiskami, s krvavými okáľmi. Ľakal sa jej, ako sa ľakajú deti pripomienok na mátohy, čo striehnu v tmavých kútoch izieb, ale súčasne si uvedomoval, že by ťažko utíšil vzbúrenú krv, a uvoľnil vypätie síl, ak by sa táto obluda zjavila nablízku.

— Beštia, — uľavil si voľakto.

Ostatní stískali zubmi a zatínali päste.

— Treba ísť so zvesťou k Pačugovi, — radil sváko.

Joachim sa preberal zo stŕpnutia. Zasa sa mu mihla pred očami tvár, ktorú naháňal zvečera fak-

ľou, a myslel, že sa mu rozbrieždieva, že sa mu odhaľuje čierna plachta, ktorou je tento zločin zastretý.

— Toho by ste darmo hľadali doma, — zvolal živo.

Všetci sa obrátili k nemu, lebo zbadali náražku v jeho hlase. Ale vtedy sa ohlásil akýsi parobok, ktorého dosiaľ nebolo dobre vidieť a ktorý nebol oblečený vo valaských šatách, no stál medzi Brezňanmi, nuž zaiste patrila medzi nich:

— Ten už s Adamom loj kope. Včera mu bol pohreb. Povrávalo sa, že sa otrávil pochabými hubami.

Joachima oblapilo zdesenie.

Obrátil sa k otcovi, mysliac, že tam nájde odpoveď, ale otec bol obrátený k ohňu. Ako sa zdalo, jeho nič z týchto slov nepoburovalo a nerozrušovalo. Oheň burácal. Zdalo sa, že v besnom trešťaní zahrýza sa už do vlastného tela.

MALKA

Takto ju volali.

A ja, hoci sme boli už pred sobášom, nevedel som a ani dnes neviem, či to bolo len jej priemenie, alebo bola tak zapísaná aj v matrike. Slúžila u Michalčíka, ktorý mal obecnú krčmu na Beňuši, ale najradšej kupčil so statkom a v krčme nechával svoju ženu, a keď tá mala zaneprázdnenie, nuž aj Malku. Tam som sa s ňou poznal, lebo na beňušskom hornom salaši som ja dva roky valašil a v obecnej som sa neraz pristavil, ba niekedy aj noc prespal, keď som sa oneskoril v dedine a ťažilo sa mi nocou na salaš, lebo Michalčík bol na hornom aj salašníkom.

Nemôžem povedať, že by bola Malka krásna. Ach, to nie. Videl som ja aj také dievčatá, čo by si neboly ku Malke ani staly, ale zväbila môj pohľad najskorej svojou skromnosťou ako žabie očko, čo bojazlivo vyzerá zpod lopúcha na človeka. Bola maličká a útla, mohol si ju poľahky ukryť v dlani, len veľkú záplavu ryšavých vlasov nosila na hlave. Malka sa mi páčila taká, ako bola, ba práve len taká, drobná, nevypelichaná, ušmochtaná. Čože ja viem, ako si to vysvetliť. Človek zavše sám sebe nerozumie. Zatúžil som po nej ani na zimovisku po salaši. Žiadalo sa mi stále byť pri nej, hoci naše stretnutia bývaly chladné a hluché ako hora v noci, lebo ona bola nevravná, bála sa

aj oči na mňa uprieť a ja som sa od rozčúlenia nevedel zas spamätať. Len som hľadel a hltal jej vlasy, jej tvár i jej biele ruky a nohy. Oči sa mi pritom zapalovaly a mal som chuť hrýzť hoci tvrdú skalú a piť vlastnú krv. A keď som bol ďaleko a moje oči boli slabé, aby ju dovidely, vymýšľal som o jej tvári, o jej bielych rúčkach a nôžkach pesničky.

Toho roku na Turíce som sa mienil oženiť. Bolo treba povedať Michalčíkovi, koľko gazdov má zakázať v sobotu po syr, a pri tej príležitosti chcel som sa dohovoriť aj s Malkou.

V krčme som zastihol len Michalčíčku. Bola celá ustrašená, lebo Michalčík, ktorý pred štyrmi dňami sa bol vybral na jarmok do Liptova, dosiaľ sa nevrátil, hoci mal prísť domov hneď na druhý deň. Snažil som sa ju potešiť, namietajúc, že však ho mohla zdržať nejaká súrna vec, ale ona len bedákala, vraj sa jej prisnilo čosi a pustil sa sám cez hory, majúc pri sebe tridsaťtisíc. Bolo mi jej ľúto, ale nezdržoval som sa. Vypil som pre dobré meno pol deci a vbehol do dvora za Malkou.

Dlho som ju nehľadal. Cúdila práve maštaľ. Keď ma zazrela, chcela odbehnúť do stavania, ale ja som na ňu zavolať.

Pristúpil som k nej sotva na krok. Bola takto pred mojimi očami sama, maličká, drobná, mohol som sa na ňu dívať, koľko sa mi žiadalo, a keby sa mi bolo chcelo, mohol som sa len načiahnúť a bola by v mojich rukách. Ale mne pohľad stačil. Ani mi na um neprišlo dožadovať sa viacej. Ba aj toto sa mi videlo priveľa; ľakal som sa, že hreším, keď sa bez svedkov dívam zblízka na dievča, kto-

ré sa tomu ani nebráni, a cítil som plamene tohto hriechu na očiach aj na tvári. Ona ani jedinkým pohybom nedávala najavo, že sa mieni spriečiť mojej vôli. Ohnivé vlasy svietily jej okolo vypučného detského čielka.

— Malka, — vravím a zadúšam sa horúcim dychom, tvár mi blčí a mätie ma aj okolnosť, že Malka kloní hlboko hlávku, ako by sa chcela celá stúliť k mojim nohám, ako by čakala, aby som ju podchytil a ukryl vo svojom náručí. — Malka, ty vieš dobre, že sa valach ťažko zaobíde bez ženy. Nuž ak nemáš proti tomu nič, mohli by sme sa sobrať, — vravím. — Len sa vyslov a ja pôjdem v pondelok do mesta po zlato. Svadbu urobíme v sobotu pred Turícami —

Mal som toho na jazyku ešte viacej. Veď som bol naliaty miazgou vnuknutia ako prezretá hruška sladkou vodičkou. Duša sa mi riedila a búrila ako mlieko pod vemenom. Píšťala by mi hádam nebola stačila na vyjavenie tých podivných hlasov, čo zo mňa vtedy prýštily, ale odložil som si to na iný, príhodnejší čas, keď Malku nebude hnať robota. Vtedy som len čakal na Malkino rozhodnutie.

Ale Malka sa k tomu nepríberala.

Pliecka sa jej sťahovala strmým dychom. Nemala viac od sedemnásť, nuž nemohla mať jasnú predstavu o mojich zámeroch. Naľakala sa ma azda. Hej, mohlo to len tak byť. Moje slová otváraly jej nový svet, do ktorého ona ešte nikdy nenazrela. Vyplašilo sa v nej dieťa. Malka naberá dych, čaká, ako by rozmýšľala, a potom pridusene šepoce:

— Opýtam sa brata a zajtra ti poviem —

Nepoznal som jej brata. Nikdy sa mi o ňom nezmienu, nazdával som sa, že je sirota, nuž toto odhalenie ma trochu síce premklo, ale nepokladal som ho za veľmi dôležité.

— Neodkazuj, — rečiem, — odbehnem zajtra pred večerom do Jám. Príď aj ty ta, budem ťa čakať.

Prikývla a mne rástly krídla. Nemohol som sa viac zdržať na Michalčíkovie dvore, ohradenom so všetkých strán studeným múrom. Nie veru. Potreboval som čistý vzduch, voľný rozhľad. Žiadalo sa mi vône mladej trávy. Prebehol som ešte ku druhému salašníkovi za povinnosťou a potom haldy na salaš.

Oproti mne dolu bokom šmýkal sa chladný vietor. Išlo mu prudko, lebo svah bol príkry. Kedykoľvek letel popri mne, vplietol sa mi medzi nohy a zamumlal. Hádam sa zlostil, že mu stojím v ceste, ale keď sa presvedčil, že nemám v úmysle robiť mu priek, dal sa stvárať pestvá ako nezbedný chalan. Preskakoval ma, alebo sa skryl do trávy, a keď som prechádzal okolo, zašuchoril, aby ma naľakal. Ja som sa nesrdil. Bol som rád, že mám takého veselého spoločníka, čo nemá nijakých starostí, čo sledí po grúňoch slobodne ako zbojník, lebo aj po mne sa prelievala nepokojná krv. Bol by som sa najradšej pustil s ním opretek. Cítil som sa ľahučký ako vtáča, čo sa kíže belasým vzduchom v zlatej osuhli slnečných lúčov. Aj ja som tak lapal vzduch, ako lapá zaiste on, keď sa výšiny nad ním roztvárajú. Aj mne tak skackalo srdce, ako skacká jemu, ak spustí zraky

na zem, ktorá sa pod jeho bruškom kolembá sem-ta. Badal som nablízku studienku slasti, nuž žíznil som, chcel som namočiť do jej mäkkej hladiny pery a uhasiť páľivý smäd jej opojnou chuťou.

— Pohladkaj ma po tvári, budem si myslieť, že ma to hladká Malka, — vravím do vetra. Nadstavujem tvár a vietor mi ochotne vyhovuje. Plazí sa mi po tvári neviditeľnou dlaňou, pomaly, šetrne, aby nepredráždil moje smysly. Kĺže sa jemne po kožke, štekli ma na hrdle, pritíska sa na nepokojné sluchy, ako by to bola naozaj maličká dievčenská rúčka, a pri uchu šibalsky šepká: — Pozri, ako poľahky ti strhnem klobúk s hlavy. — Nemám času, aby som mu huncútstvo prekazil. Klobúk sa kotúľa dolu brehom, preskakuje jamy, letí a vietor šuchorí za ním trávu.

Alebo mi vraví:

— Zastaň a rozpriahni ruky, oprobujeme svoje sily —

Neviem mu odoprieť. On mi vyhrňa košeľu, chytá ma za nahý pás, opiera sa na prsia, podvracia hlavu, je strmý a prudký. Naozaj by ma prevalil, ak by som nevynaložil všetku silu.

— Nepoddám sa, — vravím ja.

On sa mi vsype do vlasov a ševelí ako malé vtáča:

— Lahni si do trávy a zatvor oči, privediem ti Malku —

Zatápa ma vlhká teplota opojenia, nuž sa síce vysmievam jeho smelosti, ale poslúcham ho. Líham si naznak do trávy, zatváram oči a pozorne načúvam, aby ma zas nejako nepreviedol. Chvíľočku je ticho. Napravo odo mňa sa vystiera ste-

bielko, ktoré som iste pritlačil rukou alebo plec-
com, a pri uchu sa mi mechří akýsi chrobák. Po-
tom sa povetrie rozvlní tajomným počatím, a hľa:
voľakto sa ponáhľa odhora ku mne. Bosé nohy sa
mu otierajú o trávu a pritláčajú mladý mach.
Voľakto sa pri mne pristavuje a díva sa na mňa
zvláštnym maličičkým, ale strašne prenikavým a
ostrým zrakom. Nemám strpenia, chystám sa o-
tvoriť aspoň trošilinku oči, ale slabučký hlások
ma vystríha:

— Neotváraj oči, chcem sa na teba podívať,
lebo keď sa ty na mňa dívaš, nemôžem hľadieť.
Tvoje oči ma pália —

Nemohly ma natoľko klamať smysly. Bola to
ona, moja Malka, lebo som ju poznal po hlase
a po vône tela. Stála nado mnou ako anjelic.
Akiste bola len v košieľke, nuž nočný chlad sa
pravdepodobne prelieval po jej nahých ramien-
kach a plieckach, ktoré sa mohly belieť vo hviezd-
nom svetle ako lupene vodného kvietka. Možno
sa trochu aj triasla zimou, keď jej vietor olapúval
modrasté kolienka. Vravela:

— Už dávno som sa chystala za tebou, aby
som ťa videla vo spánku —

Dusil som sa vlastným dychom, lebo prepí-
ňala ma rozkoš, akú som dovtedy nepoznal. Naj-
bláždenejšie som sa cítil obyčajne vtedy, keď som
ležiaval na kosodrevine a hľadieval do oblohy.
Kosodrevina vydychuje sýtu vôňu, ktorá človeka
rozpaľuje ako plné dúšky silného vína, presakúva
kožou, vniká do krvi a rozrieduje ju. Krv sa búri
a dupoce. V divom cvale zalieva celé telo, pre-
niká ku každému koštialiku. Telo blčí túžbou a

duša sa vypne vysoko do oblohy, kde sa maria lákavé blesky ďalekých svetov, ale to bola len kvapôčka z toho, čo som v ten večer prežíval. To bolo nebo a zem, alebo povedzme, to bolo javorové drevo, z ktorého strieka sladká miazga, keď doň zatneš, a toto boly husle, vyrobené z tohto javorového dreva, ktoré sa chystajú vypsievaf pieseň o zakliatom dievčati.

Počúval som. Hlas padal tíško ako manna. Usadzoval sa na mojej tvári. Niekedy sa odlepil, ako by ho vietor sfúkol:

— Hľa, nemýlila som sa, — šepkala, — si taký, ako som si ťa predstavovala. Máš vysoké čelo, a to skrášľuje chlapa, aj vlasy máš kučeravé. A také ja rada. Oj, veľmi rada! Či sa ich môžem dotknúť, môžem?

Drobné prstíky zaplietly sa mi do vlasov.

— Aj, aké mäkké, aké mäkušké, budem ti ich pričesávať, keď sa vezmeme. A či ma to naozaj mieniš zobrať za ženu, naozaj?

Zaparovalo sa mi telo od úzkosti.

— Nuž dobre, pôjdem za teba, ale potom musíš dať pozor, lebo som ešte malá. Pozri. Prsia sa mi len tejto jari začaly vydúvať —

Nevydržal som ďalej sliepňať ako vykotené mača. Rozpleštil som rýchlo oči. Cez tvár sa mi prevalil studený prúd vetra, posypal mi telo mrázikom, podo mnou suchol sa do trávy, a štrkajúc suchými stebielkami, letel dolu grúňom, vysmievajúc sa mojej dôverčivosti.

Hviezdy na oblohe čakaly na môj pohľad, ale noc čušala. A po Malke ani šuchu. Vyskočil som na rovné nohy a ponáhľal som sa už bez zastave-

nia na salaš. Hlava mi však horela aj potom, keď som sa natiahol pod kolibu vedľa košiara.

*

Na salaši som našiel akéhosi Šajbana. Honelník mi potom povedal, že privandroval od hôľ bez košeľe hneď popoludní a že za celý čas sa s bačom o voľačom dohovárali. Sedel celý večer prihnutý nad vatru bez slova a zazeral na mňa ani zbojník. Bača mi síce nevravel nič, ale vo mne skrslo hneď podozrenie, že je to jeho priaznivec a že by ho chcel na beňušskom salaši zdržať a prisadiť k sebe, lebo pri jednačke na fašiangy sme sa my dvaja nedohodli celkom na oštiepkoch.

Hej, keby som ja bol hneď zbadal, o čo ide, ale nedalo sa, všetko ma v mojom presvedčení utvrdzovalo.

Na druhý deň ho poslal s ovcami a mňa vypravil drevo hotoviť. Inokedy by ma takéto zaobchádzanie bolo poriadne dožralo, ale vtedy som si len odplul do dlane a pobral som sa svojou stranou. Myslel som na Malku, myslel som na jej obavy, ktoré voči mne ešte prechovávala. Nechcel som porušiť sľub, ktorý som si dal a ktorý vo mne oťažieval ani olovená pečať. Miernil som sa a krotil som svoju náruživosť a svoje sily, aby sa ma nebála, lebo podľa jej priznania moja nespútaná a divá sila, pripravená vždy vyburíť sa, ktorú do mňa vmetúvaly hrbaté grúne, kade som preháňal svoje ovce, dokrútené svrčiny, čo sa niekedy dively od vetriska, zúrivé búrky s bleskami, hromy a dažde, bola jedinou prekážkou, čo ju ešte odo mňa odďaľovala, čo jej zabráňovala vy-motať sa zo snov, kade blúdila ani svätojánska

muška. Musel som zmäknúť, zjemnieť, aby som ju k sebe zväbil, aby som si ju naklonil. Nuž, hoci tu bola zádrapka, ktorá ma mohla vohnať s bačom alebo so Šajbanom do škriepky, nedal som sa strhnúť, radšej som hľadal spôsob, akým by sa celá tá vec dala urovnať aj za cenu ústupku. A na šťastie som vtedy rýchlo takýto spôsob našiel. Na dolnom beňušskom salaši nemali druhého valacha, lebo pred týždňom im bol jeden narukoval. Umienil som si teda, ak sa bača predo mnou o veci len raz zmieni, prenechám miesto Šajbanovi a ja prejdem na dolný salaš.

S takýmto predsavzatím pustil som sa ráno do roboty a deň mi potom prešiel veľmi rýchlo. Obloha bola jasná a hladšia od zrkadla. Leskla sa svetlom, a keď ju slnko k obedu rozpálilo, hriala ani žeravá platňa. V tóňach medzi machom prudko vydychovaly kvety. Ich sýte farby menily sa každú chvíľu v teplých a prevlhnutých výparoch surovej zeme. Zavše sa mi zdalo, že sa dohovárajú neznámou rečou, alebo že niekto medzi nimi chodí, nakláňa sa nad ne a otvára im púčky. Vtedy som sa vyrušil z roboty, lebo som si namýšľal, že by to mohla byť aj Malka.

Večer po pôdoji, keď slnko odkvaplo s oblohy za voľaktorý vrch, prehodil som si na plecía huňu, vopchal do rukáva pištalu a ponáhlal som sa do Jám. Sbehol som od salaša prťou rovno na polianku, kde voľakedy vraj pálievali Beňušania uhlie pre bystriansku mašu. Tu som sa rozhodol vyčkať na Malku. Nemal som obavu, že ma neujde. Poľanu v Jamách vykášal Michalčík, nuž Malka neraz sniesla batoh sena odtiaľto dolu

úžľabinou do dediny a neraz za rána alebo večerom škrabala sa sem hore s košom po trávu krávám. Myslel som, že očistom aj vtedy tak príde.

Vyvalil som sa uprostred polianky do trávy. Pod košeľou metalo sa mi srdce ako vták so sviazanými nôžkami. Hoci malo jasný, oceľový hlas, bolo hadať, že je vo svojom pravidelnom pohybe mýlené rozkošnou chvíľkou očakávania, ktorá ma držala v náručí. Bol som zas v zajatí presvedčivého sna, i keď som mal oči otvorené a hlavu prevetranú. Spôsobil to zaiste ten mesiac, čo sa nebom plavil ani kráľovská plachetnica, lebo jeho strieborný pohľad mal čarodejnú moc. Otváral ma ako puknutú makovicu babie leto. Nevládal som sa už ďalej pred ním pretvarovať. Musel som mu vyjaviť všetko, čo od istého času vtieklo do mňa zo škovránčieho spevu, čo sa vsúvalo do mojich žíl z večernej zore, z mladých, tuhými šťavami naliatych borievok a zo seknutých koreňov strapateho korucha, čo spôsobilo dravý smäd môjho tela a lakalo úzkosťou, keď ma nocami samota nadchádzala, čo mi privieralo mihalnice, rozčuchrávalo vlasy, rozkaľovalo spečené ústa do túžobného rozchlipnutia, keď večerný vietor dovial k mojím nozdrám vôňu sladiča, presýtenú vlhkosťou machu alebo smolnatej miazgy pučiaceho jedličia, čo húdlo mesačnými nocami žalmy o mojich dvadsiatich rokoch. Nemohol som ďalej čakať, hoci Malky nebolo, musel som sa vyrozprávať, aby sa mi trochu srdce utíšilo a aby ma krv nepálila:

— Neboj sa, Malka, — čítam z duše, — ja ti neublížim. Tieto ruky, čo poľahky zodvihnú

nad hlavu trojročného plemeniaka, čo zviechajú ťažkým osekancom ako prútikom, položia sa k tebe každý večer ako verní psi, budú ticho, ak sa ich budeš báť, budú ti vlásky prihládzať, ak ti to nebude proti vôli. Neboj sa o svoje mladé prsia. Ja sa ich ani nepritknem. Ach, akože by som to len mohol urobiť. Budem len na ne dýchať, aby podrástly, aby sa za nimi tvoje srdiečko odhrialo. Hej. Uvidíš, že sa viac neopovážim. Doma budeš spávať v posteli, ktorú som lanskej zimy urobil z jasenového dreva, povyrezával a vyfarbil červenou a zelenou farbou, a keď prídeš ku mne na salaš, posteliem ti voňavou tisinou, hlávkou ti obložím rozkvitnutým jahodníkom a k nohám dám rebričie, aby ti nôžky ešte viac zbelely a zmäkly —

Malka nešla.

Obloha sa naklonila k mojej tvári a chcela mi privrieť mihalnice, ale ja som vybral z rukáva píšťalu a pustil som sa na nej preberať. Lístie sa zatriaslo v bučine a pieseň zo zapareného dreva vystriekla do postriebrenej noci ani kryštalový prúd vody. Najprv zatrepotala ani vtáča, vyplášené zo sna, a potom sa roztiakla pokojne dolu poľanou a spievala.

Večernica padla za Kňazovu skalú.

Noc sa rozpála nad večnosť ako dlhizná odezda nad polia, do ktorej mladá mater mieni uložiť svoje dieťa, a moja pieseň motala sa nad touto nocou, prebúdžala vtáctvo, čo v konároch podrie-mavalo, vyplašila horu, rozzvučala vzduch a prilákala hlahol ďalekých svetov. Naraz všetko ožilo, obloha i zem, hviezdy aj tráva. Naraz ako by čarodejný prútik šibol svet. Hora spievala chorál.

Ticho a nábožne. Mladé bučky šepotaly krásnu modlitbu. Kdesi v hlbokoj tóni vyhrávala na fujare stará sosna. Bolo ju len slabučko počuť, lebo osiky prenikavo zvonily striebornými listmi.

Och, bolože mi vtedy ľahko a dobre. Ani mi na um neprišlo hnevať sa na Malku, že nechodí. Veru, Bože, nie. Prepĺňala ma dôvera a tešil som sa z chvíľky, ktorá mi dávala trošku ochutnať z pohára šťastia. Nemyslel som na úskok a nedožadoval som sa väčších nárokov. Veď bolo toho aj tak dosť. Vzduch sa chvel a mne sa zdalo, že mám na lícach Malkin dych, horúci a nepokojný, ktorý ma opíja, že ma omára blízkosť Malkinho tela, drobného a bielučkého ako svíbové drevo.

Sladká chuť mlieka sa mi penila na ústach. Dýchal som vôňou dozretých jahôd a mosadzou vybitá píšťalénka preľúbezne spievala, ako by sa v mede bola od týždňa močila. Nemusel som vymýšľať melódie. Veru nie ani málo. Samy vyskakovaly z dieročiek, samy sa schytávaly a letely za hviezdami.

Ej, bolože mi, bolo, ako mi už nikdy nebude. Nehľadel som na oblohu, nemeral som, akú cestu preputoval mesiac a v ktorú stranu sa obracajú hviezdy, lebo na čase mi už nezáležalo. Bol by som presedel v Jamách aj do rána, keby ma nebol vyrušil honelník.

Neviem, odkiaľ prikvitol. Bol zadychčaný a horúci ani uhlík a zaváňal mladým syrom. Vravel, že za mnou od večera sledí. Potom vytiahol zpoza pásu dokrčený papierik a vravel, že mi to posielal Malka, lebo že on bol pred večerom u Michalčíkov.

Srdce mi poskočilo ani pošteklený kôň, rozháňalo krv a ja som vzbĺkol ako hrst slamy. Hľa, Malka, malá Malka mi posielala listoček, biely listoček, ktorý azda vytrhla z modlitebnej knižočky, čo dostala darom na birmovku od krstnej matere. Beriem od honelníka papierik a vystieram nepokojnými prstami. Čože mi tá drobná ručička píše, čo tá pehavá hlávočka navymýšľala, čože to môže byť. Šaliem nedočkavosťou, prizeraúc sa zblízka na papierik.

Chlapča hľadelo na mňa veličiznými očami, a keď som mu nemal čo povedať, vravelo:

— Ja viem, kto ti prečíta Malkin listok.

— Kto? — vyzvedám sa, lebo ma biely papierik neprestáva trápiť.

— Šajban, — vraví, — Šajban vie aj písať, aj čítať, lebo dnes popoludní som niesol Malke takýto istý papierik od neho.

Nepovedal som nič, ale celé telo mi podsypal studený srieň. Pobrali sme sa na salaš.

*

Potom som už nezaspal. Pod srdcom ma celú noc hrýzlo. A ráno len čo som mal vyhnať ovce na pašu, šiel som s Malkiným listkom za Šajbanom. Musím pripomenúť, že od jeho príchodu som nebol s ním ani raz na slove. Vyhybal som mu, aby nebolo zámienky na zvađu, lebo medzi nami nebolo výhľadu na priateľstvo. Vtedy sa obšmietal za kolibou a pohvizdoval akúsi vrchovskú, ale to len očistom. Istotne o voľačom tuho rozmýšľal.

Len čo som k nemu pristúpil, zmeral ma od hlavy po päty, ako by odhadoval moju zdatnosť. Prerastal ma aspoň o pol hlavy a aj v pleciah

bol širší. Iste zjedol viacej mäsa ako ja, ale aj viac grúňov istotne sliezol. Tvár mal divne dokrútenú, azda vetriskami došľahanú, alebo úpekcom porozkaľovanú ako kôra kosodreviny. Krk mu sputnávaly hrubizné žily. Zo strakatých očí vytŕčal sa mu studený chlad a hrôza pretúlaných nocí. Keď sa na teba trochu strmšie zahľadel, mal si obavu, že ťa začítava, alebo že rozmýšľa, medzi ktoré rebro ti vreže nôž pod srdce. Hej, veru, bol to nebezpečný chlap. Skôr som si to dobre ani neuvedomil, ale vtedy som ho mal dosť a nežiadal som si, aby ma stretol niekde na pustom mieste.

Keď mal v rukách Malkin lístok, preletel po ňom pohľadom, otrčil gamby a vravel:

— Odkazuje ti, aby si zlato nekupoval, lebo sa ona ešte nemieni vydávať.

Videl som dobre: oči sa mu vypučily škodou. Krv sa mi zastavila priam v srdci, a keď sa ľahostajne obracal ku mne chrbtom, mal som sto chutí zaťat sa zubmi do jeho žilovateho krku, ale čože by mi to bolo pomohlo. Akúže náhradu by som si bol tým zadovážil za vyrabovanú dušu. Veru nijakú. Iba ak nové ťarchy hanby a mučivého hôľu by sa boly na mňa zavalily, lebo bol by ma zaiste pleštil na zem alebo odkopol okovanou bagančou ani prašivého psa a ja vo svojej bezmocnosti sotva by som bol vládal zaskučať, nuž, hoci sa ma chytala predtucha, že on je príčinou môjho nešťastia, hoci ma skrúcala zlosť, zasekol som len zuby a pobral som sa za ovcami.

Takto sa, hľa, začínal tento deň, ktorý sa do môjho života vovalil ani ťažký balvan a ešte dodnes ma pritláča a mliaždi. Keby som bol prespal niekde

pod svrčinou, mohol som si aspoň zachrániť česť, nemusel by som dnes mraštiť čelo a hľadiť viac do seba ako na božie slnko. Veru tak. Ale človek je len nájomníkom tohto sveta, nemôžeš si robiť podľa ľubovôle. Nad nami tróni veľký Hospodin. On nadelí a ty ber a ďakuj za všetko, lebo rep-tanie sa nevypláca. Vliekol som sa potom za ovca-mi ani tóna oblaka. Zavše som zastal, zakvačil bradu na palicu a hľadel prázdny zrakom po dolinách a grúnoch a zas som ťahal ťažké nohy v tú stranu, v ktorú sa obrátili ovce. Bolo mi jedno, kde ma zaveľú. Nemal som smyslu pre obdiv po-rozčesávaných vrchov, čo obtáčaly obzor a čo sa ešte aj v tento pre mňa osudný deň maľovali slncom. Dúhové farby presvietených diaľok slialy sa mi do špinavej mláky, kde sa kúpala moja chmúrna tvár.

Hlavu som mal tupú a tvrdú ani hrčavý buk. Občas som z nej chcel aspoň na útechu niečo vyžmýkať, ale márne, nebol som schopný triezvo rozmýšľať a uvažovať. A keby ma bola hlava aj poslúchla, nebol by som našiel východiska zo svoj-ho rozpoloženia, lebo taká dôvera ma sväzovala s Malkou, že som nemohol ani tušiť príčinu jej rozhodnutia. Nechával som teda všetko naverím-boha a podľa toho sa to aj skončilo.

Pred obedom pribehol za mnou honelník a vravel, aby som sa ponáhľal do Jám, že tam niekto na mňa čaká.

Keby som sa bol vtedy len trochu pozornejšie zahľadel do chlapcových očí, keby mi bolo prišlo na um spýtať sa, čo ho priviedlo k tomu, aby mi takú zvesť priniesol, bol by som svoje kroky roz-

počítal a rozmeral, lebo by ma bol ožiaril aspoň jedinký lúč pravdy, ale mňa zahlušil úder nečakanej noviny, náhla teplota oslepujúceho blesku vysušila a zahladila vo mne všetky studené stopy pochybností. Vychytil som sa ani jeleň. Pred očami medzi hustým ihličím smriečikov, ktoré mi bolo treba obchádzať, mihala sa mi Malkina tvár, biela ako pena na mladom mlieku, ako škvrnky májového snehu na holiach. Vyčkávala na mňa, klopila oči a červenala sa. Mala mi voľačo prezradiť a bola netrpezlivá, že nejdem, že sa zdržujem obchádzaním smriečikov. A táto tvár mi skoro nedala vdýchnuť, rozrušovala ma a hnala ma, že mi žilky v kolenách pukaly, že sa mi oči od prievanu zalievajú slzami, že som necítil krvavé škrabance, ktoré mi maľovali po tvári suché konáre, že som prevaľoval sudy dolu prťou a nečítal som ostré skaly, ktoré mi drvily kosti.

Rozpútaná samopaš zo mňa šibala. Bol by som sa najradšej skrbáľal priam k Malke, ale zkraja poľany som razom vytrezvel, ako by bol na mňa niekto vylial za džber studenej vody, lebo som začul mužský hlas.

Zatajil som dych a hľadím. Na dolnom kúte poľany stála Malka. Držala v ruke kus bieleho plátna, na ktorom bolo badať červené škvrny. Tvár sa jej blýskala na slnku ako črepinka skielka, zahodená v tráve, a vedľa nej stál Šajban.

Malka bola na ňom očami prilepená, ako by ju bol začítaval. Neveril som vlastným očiam. Krútila sa mi z toho hlava ako opitému a hľadel som na poľanu s otvorenými ústami ako sprosták. Nebol som schopný nijakého činu, hoci bola najlepšia

príležitosť na riešenie účtu medzi mnou a tým zbojníkom, len som sa pritiahol za starý buk, aby ma nebolo vidno, a načúval.

Ako som už povedal, vietor najprv zanesol k mojim ušiam mužský hlas. Bol to Šajbanov. Zaučul som ho ešte v behu, nuž porozumel som len toľko, že je reč o peniazoch a o Michalčíkovi. Potom som zreteľne počul Malku:

— Môžu ťa tu dolapiť, — vravela.

— Neboj sa, — pokračoval Šajban, — len mi oper košelu a dones mi ju ešte večer sem, lebo túto, čo mám na sebe, mi požičal bača, aby som nechodil s holým bruchom. Hneď zajtra odtiaľto zmiznem. Bača mi už naradil, ako sa najskorej dostanem za more. Tebe pošlem odtiaľ pas aj peniaze na cestu.

No Malka mala aj potom oň obavu, lebo jej hlas bol neistý:

— Michalčíčka šípi, včera bola pri žandároch, — hovorila.

— Nech, Michalčíka vyňuchajú len líšky, a vtedy už tu nebudeme.

Viac som nerozumel. Oba hlasy stíchly, ako by ich bola vyrušila moja prítomnosť, a ja som sa viac nenamáhal ani počúvať a porozumieť. Nejavil som už o to ani najmenší záujem. Vedel som len to, že Malka je pre mňa stratená, že mi ju voľakto nemilosrdne a ukrutne vydrapúva zo srdca a ja nemám síl tomu zabrániť. Klesal som úboho na duchu aj na tele, ako postihnutý zlou chorobou.

Ani by ma to tak bolestne nebolo zastihlo, keby bolo išlo len o obyčajnú ženu, s ktorou som mal žiť a plodiť deti, ale Malka nemala byť len

mojou zákonitou ženou. Ja som po nej netúžil tak, ako túžieva chlap po žene, keď sa mu krv pripáli jarným slncom alebo rozihrá niekoľkými dúškami pálenky či koreneným jedlom. To nie. Takých hriechnych žiadostí som sa ja vtedy obával, lebo som si myslel, že sa v nich ukrýva pekelný plameň, ktorý človeka prepáli znakom večného zatratenia. Malka mi vypučala zo srdca ako neznámy kvet, ktorého semeno priniesly vetriská s vrchov, kde dozrievalo medzi sklenými lístočkami brusničaka a napuchlo teplotou žeravého slnca. Sama nemala nijaké nároky, ale jej prítomnosť a jestvovanie zapúšťalo do môjho tela a duše mliečne žily, ktorými som prijímal každý deň živý mok. Malka mi bola slnkom i vodou, vzduchom a zemou. Ja som z nej dýchal aj pil. Ona ma živila aj zohrievala. Bola mi sviatosťou, ktorá ma oblažovala a prepĺňala božími milosťami. Moje myšlienky i moje skutky boli preniknuté jej bytosťou. Dni prebúdžaly ma jej úsmevom a noci uspávaly ma jej pokojom.

S Malkou som sa musel lúčiť. Malka mizla ako obláčik plachej hmly na sedlisku. Malka sa mi stratila.

Neviem, ako som sa dostal s tohto prekliateho miesta, kde mi vykrvácaly všetky piesne, kde som stratil chuť k životu a našiel žiaľ, ktorý sa ma chystal sprevádzať ako verný pes truhlu svojho pána. Neviem, ako som sa vyvliekol nad Jamy a ľahol pod svrčinu ani zdochýnajúci zver.

Ležal som dolu tvárou. Ústa som mal prilepené na studenú zem. V konároch ticho húdol

viator, a bol jediný zvuk, ktorý sa opovážil priblížiť k mojim ušiam.

Nech ma Boh stresce na mieste, ak som vtedy mal zlý úmysel. Ako vravím, nech ma Boh stresce. Ale o chvíľu ma vyrušily blížiace sa kroky. Niesly sa z Jám. A tie ma prebraly. Uvedomil som si nepochytre, že to môže byť len Šajban, a bol som hneď na nohách. Uvažovať som už nestačil, lebo kroky sa približovali veľmi rýchlo, nuž konal som len tak na ruku.

Skočil som za najbližší smriečok. Nemal som ani vreckového noža naporúdzi, ale ani to ma neodradilo. Len čo sa priblížil na skok ku smriečku, vyrútil som sa naň.

Neočakával ma, nuž v prvej minútke sa mi ho podarilo ľahko zvaliť na zem, ale len čo si upamätal, s kým má do činenia, objal ma železnými rukami a zmrvil mi tak kosti, že sa mi už smrť do očí začala titlať. Nastal zápas, pri ktorom som si uvedomoval, že som položil na kartu život. Telá sa nám splietly ani hady, keď kameň dujú. Jeho zaváňalo čerstvou divinou. Bolo tuhé a mastné od potu. Ruky sa mi po ňom klzaly. Svaly na ňom sa napínaly ani hrubé povrazy, zapustené smolou. Keď sa ku mne pritlačily, vrezávaly sa mi do mäsa, pristavovaly krv v žilách a škrtily dych. Bol som proti nim bezmocný. Mohol som ich kliešťami trhať, ani tak by neboly povolily. Mohol som ich na kolovrate natahovať, aj tak by byly ožily. Moje údy sa z nich čím ďalej, tým ťažšie vyplietaly. Strácaly vládu a pružnosť. Mľandravely, ako by z nich bol krv vyžmýkaval, a potom

celkom ustaly, odkväcly, znehybnely. Bol som na konci.

Ležal som na zemi tichý a krotký ako bez života. Telo som mal dolámané, dokrútené, zmlia-gané, ako by ma krava vyplula z pysku. Mäso sa mi triaslo, koža špela a horúca krv mi zalievala sluchy, ale žľč neprestávala vo mne vriieť. Zadúšal som sa zlosťou. Schytávala ma strašná túžba po pomste. Hej, po pomste, ktorá by neskolila len Šajbana, ale aj Malku. Hej, aj Malku, lebo jej som kládol vtedy najväčšiu vinu za svoje poníženie.

— Len sa neprenáhliť, chlapče, — vravím sebe, — len sa nezadychčať. Vtáčik ti nemôže ujsť. Chytíš ho do klietky, pobežíš k Malke a povieš: Mala, Malka, či ho poznáš, poznáš tohto vtáka? Ponad hory lietal, očká na zboj metal. Poznáš ho? — Košieľky mu perieš, rúčky si preň derieš. Len pozri: Hlavičku už kloní, železkami zvoní. — Hej, Malka, Malka! Čože ti tak líčka obelely, čože ti tak očká zosmutnely? Či ťa hlávka bolí, že šibeňa stojí v tom bystrickom poli? Hej! Malka, Malka! — Môžeš si ju potom vziať okolo pása. Neboj sa, nebude sa plašiť. Krotká bude ako jahniatko. Osušíš jej očká, pohozkáš na líčka. Hľa, chlapče, hore hlavu, vytri si päšťou oči od pohanenia. Keď vyblyсне slnko, oveje ti čielko. Len sa neprenáhliť.

Takto som sa, hľa, potešoval. A potom som sa posbieral na nohy a zistil, že mi celkom nič nie je. Mohlo byť hádam pravé poludnie. Na salaš sa mi nevidelo. Nemal som tam vlastne čo robiť. Už bolo istotne po pôdoji, ovce mohol pásť aj ho-

nelník, nuž pobral som sa rovno do mesta k žandárom.

Uverili mi všetko a pobrali sa hneď za mnou do Jám.

*

Nazpäť sa mi kráčalo veselo. Klepec bol nastavený. Šajban sa už nemohol z neho vymotať, iba ak by mu celé peklo aj s Luciferom bolo prišlo pomáhať. Len mi bolo treba Malku doma pridržať, aby ho zavčasu nevyplašila, ale tým som si hlavu nelámam ani najmenej. Vyhvizdoval som si ani frajer, ktorému sa darí pri dievčati. Po hore som vyzeral vtáčie hniezda a poľom som behal za motýľmi, ktoré sa mi plietly do cesty.

Slnko padalo práve za horu, ani odronené jablko, keď som vchádzal do Michalčikov. Krčma bola prázdna, ale sotva som plesol dverami, vošla Malka. Dvere na kuchyni neprivrela, nuž mohol som ľahko zistiť, že Michalčičky doma niet, že je Malka tu sama ani výkrik v tichej hore. Bolo mi to vhod. Neukazovali sa prekážky, všetko išlo ako po masle.

Rozvalil som sa za stôl a Malka mi už zo zvyku priniesla pol deci. Vypil som ho jedným dúškom a rozkazoval som si hneď druhý a potom tretí. Prvý sa mi rozlial po žilách ani olej a po treťom ma začaly oči páliť. Hľadel som na Malku, ktorá sa priberala očistom poháre umývať. Zdala sa mi drobnejšia ako inokedy. Vlasý mala vymastené ako v nedeľu a spletené do hrubého vrkoča, ktorý sa jej hompálal po útľom chrbátiku ani ťažký klas. Keď niekedy hlávku zavalila trochu doboka, zablysko sa jej biele hrdielce a trojité

rad sklených goraliek, obtočených okolo krku. Obracala sa ku mne chrptom, lebo vedela, že nesedím tam len pre pálenku.

— Malka, — vravím naraz, ako zo sna vyrušený, v očiach sa mi múti a jazykom zťažka hýbem.

Utiera si rýchlo ruky do zásterky a ponáhľa sa ku mne, lebo myslí, že si ešte pol deci žiadam, ale ja využívam príležitosť. Sotva sa priblíži ku stolu, chytím ju surovo za ruku, ktorá je mäkkšia ako perinka, hladšia ako zelený mach na skale a teplejšia ako južný vietor.

Príťahujem ju k sebe a ona sa nezdráha, len tvár si skrýva do nafúknutého oplecka a v jamôčkach na shybe chvejú sa jej belasé žilôčky ako tône pavučinky na lesklej vode. Mám sto chutí ústami popretŕhať tieto tiene a umyť si tvár príjemnou teplotou jej tela.

— Malka, — vravím, lačné telo sa mi krvou napína, — Malka, ty sa ma ani nepýtaš, kde sa tu beriem —

Rukami si ju podchytávam okolo pása ako ľahučký snopček a dlane tuho vtlačám do jej mäkkých bôčkov.

— Bol som v meste.

Voľfaktorý vlas z jej sluchy vplieta sa mi na jazyk a rozožiera mi mučivou páľou ústa.

— Ale nie po zlato.

Jej mladé prsia sú slabučké ako pena, a predsa sú nepokojné a vydychujú teplotu. Raz bežia proti mne, ako by ma chcely zaliať, a zas utekajú, ako by sa plašily mojej hrude.

— Bol som pri žandároch —

Badám, že sa počína na celom tele chvieť ako biele stebielko, ktoré sa vystrčilo z vlhkej a studenej tmy do prudkého dažďa ranných lúčov. Obávam sa, že sa prelomí napoly, alebo že sa mi v rukách rozmrví tenučké skielko maličkého pohára, ale nemám síl zastaviť lavínu, ktorá sa so mnou rúti do priepasti.

— Na našom salaši usadil sa zbojník, čo zabil nedávno Michalčíka, — pokračujem, a okrucujúc si jej hrubý vrkoč okolo ruky, vyvraciam jej hlavu, aby som mohol vidieť tvár a oči, najmä oči. — Nuž bol som pri žandároch, aby ho dnes večer v Jamách chytili.

Tvárička jej chladne, ako by ju smrť bielila, ústami potrháva a pod ťažkými mihalnicami cheveje sa jej zarosený pohľad.

Mučí ma ukrutná žiadosť tela. Ťahám ju nemilosrdne za vrkoč a ona sa nebráni, ani nemukne. Mám pred očami jej vypäté hrdlo, cez ktoré by som mohol jedným razom prešvacnúť nožom, a bola by celá vec riešená. Krv by mi vyčľapla rovno do tváre, mohol by som ju aj ochutnať, ale ja som smädnejší. Chcem sa strýzniť dlhým pohľadom na muky žijúcich očí, chcem jej ešte vyštváť hrôzou zomierajúcu dušu.

— Dievka! — kričím jej pri uchu, — vprav pravdu, tak, ako stojíš pred Bohom a predo mnou, máš ho rada?

Ustrnie na mne meravým a studeným pohľadom a vraví pomaly, ako by ma hrdzavým a tupým nožom rozkrajovala:

— Musím ho mať rada, lebo je môj brat.

Neviem sa už rozpamätať, čo sa potom so mnou porobilo. Zostal som ako soľný stĺp. Malka sa mi vytrhla z náručia a vybehla dverami. V hlave mi hučalo ani pod vodou.

Vonku sa vzmähal huk. Najprv voľakto vyvolával Malku, potom sa hlasy zvirily. Kdesi brechalo zlostne psisko a pod stenou niekto rozprával, že žandári išli na salaš po Malkinho brata.

Keď do krčmy vbehla bedákajúca Michalčíčka, ktorá sa akiste od žandárov dozvedela hroznú pravdu o svojom mužovi, prebral som sa, ako by sa mi preťalo beľmo na oku. Vybehol som na ulicu. Popredieral som sa pomedzi skupiny postávajúcich ľudí a skoro bez dychu vybehol som na poľanu do Jám.

Neviem, čo ma ta hnalo. Či zvedavosť a či výčitka svedomia.

Jamy sa zahaľovali do tieňa. Mäkký plášť noci vystielal ich hlbiny. Boly tiché a zahrúžené do seba. Z bučiny nevyšiel ani hlások, len pod mojimi nohami šušťalo uschnuté lanské lístie.

Zastal som na kraji poľany.

Neďaleko pod smriečkom ležal Šajban. Ruky mal rozhodené na machu, nuž vyzeral ani biely kríž, položený do trávy. Hľadel do oblohy a čakal na Malku, ktorá mu mala doniesť vypranú košeľu. Istotne nemal ani najmenšieho tušenia, že mu je nablízku nebezpečenstvo. Azda mal pred očami obraz ďalekých krajín, do ktorých sa chcel odobrať za svojim šťastím.

Pravda, mal som len veľmi málo času, aby som si toto uvedomil, lebo skoro súčasne so mnou

ukázaly sa na poľane žandárske prilbice a s hornej strany vyletel a preťal tíšinu prenikavý a výstražný Malkin hlas.

Šajban hneď porozumel. Vyšvihol sa na nohy a šibol v tú stranu, kde stála Malka.

Ako som už pripomenul, neviem, čo ma na poľanu vyhnalo. Či výčitka svedomia a či zvedavosť. Ale vtedy som razom pochopil, prečo som tam a čo mám robiť. Vyčkal som, kým Šajban zmizol v hore, a potom som sa vyrútil na poľanu ani guľa. Bolo už tma na nerozpoznanie. Mohol som ľahko zmiastť hlavy žandárov. Urobil som niekoľko slučiek, ako by som nevedel, v ktorú stranu, potom som sa naraz a nečakane obrátil na žandárov, čím som ich istotne celkom splietol. Prebehol som pomedzi nich a zmizol v mladine.

Za chrptom mi tresol výstrel.

— Keby ma nechránila táto hustá mladina, nuž bol by som už zaiste hore kopytami, — myslím si a rútil som sa slepo svrčinou, odbočujúc od priameho smeru to hore, to dolu. Dlhší čas sa mi pozdávalo, že ma ktosi chce dobehnúť, ale mňa nohy držaly veľmi dobre a mladina bola ako múr. Keď som sa presvedčil, že mi už nehrozí nebezpečenstvo, našiel som úkryt, kde som dočkal ráno.

Nado mnou tíško pretekala noc. Pomedzi čečinu pozeraly na mňa hviezdy a v doline hučal potok.

Bol som spokojný, hoci po žilách sa mi penila ďalej krv. Malka zaiste videla, ako som nastavil vlastný život pre záchranu jej brata.

Ani neviem, ako tá noc odtiekla do dolín, a keď hviezdy zbelely a ihličie sa mi nad hlavou poprebúdzalo a začalo za vetrom odriekať rannú modlitbu, prebral som sa a šiel na salaš.

Nad Jamami ma dobehlo slnko. Bolo ešte pripuchnuté teplým spánkom a zadychčovalo sa, ako by sa náhlilo s voňavou praženicou ku koscom za dolinu. Tráva mu rosila ružové nôžky a zpoza stromov vyskakovaly za ním dlhé tiene prineskorenej noci. Na úbočí prebúdzať a vystieral sa nový deň a unikajúce hviezdy mu prialy dobré ráno.

Kráčal som ľahko a ticho pod nesmiernou oblohou ako posol boží, čo rozmeriava métu noci a dňa. Nad hlavou mi spievaly škovrany, líca mi maľovala zora a po perách mi stekala sladkastá manna.

Pred salašom som našiel honelníka. Zakrúcal si trúbu z jelše. Keď som pred ním zastal, zahľadel sa na mňa, ako by ma nepoznával.

— Bača ešte spí? — pýtam sa ho.

— Odviedli ho žandári, — vraví a bojazlivo poškuľuje ku kolibe, ako by tam niekto na neho striehol.

Ľadový jarček mi sbehol dolu chrptom, striasla ma zima, ale som mal čisté svedomie, nemal som sa čo báť, nuž obrátil som sa rovno do koliby.

A tam ma čakala Malka.

Ležala na holej zemi vedľa ohniska, na ktorom nebolo stopy po ohni. Nohy jej voľakto prikryl kožúškom, aby im nebolo zima, buď aby nesvietily tak veľmi úbeľom. Ruky mala položené pokojne vedľa tela, ako po robote, a dolu ľavým

ramenom stekal jej úzučký potôčik čiernej hustej krvi. Obával som sa nazrieť, odkiaľ ten potôčik vymoká. Tváričku mala vyjasnenú blaženým úsmevom a bielu, bielučkú ako svätá hostia. Očami klopila ako obyčajne. Hanbila sa ešte na mňa dívať, lebo sme ešte neboli muž a žena, ale moje uši počuly, ako mätko, mäkuško mi pošepkáva . . .

ZHANOBENÁ KRV

Čakala sa už zima.

Sľúbil som sa Ďurčiakovcom chystať drevo na dom, ale že bol taký nepodarený deň, vtiahol som sa radšej do kôlne strúhať šindle. Od predošlej jari mi tieklo do kuchyne, nuž aj táto robotu ma súrila. A myslel som, že ani Ďurčiakovcom sa nebude chcieť do hory v taký čas, keď si sotva nohy vidíš. Dal som sa teda s chuťou do roboty. Nôž mi zaberal dobre. Biele stružliny zpod neho odskakovali ani oceľové struny. Za chvíľu ich bolo okolo mňa kopa. Zaváňaly sviežou jedlinou. A to ma udržovalo pri chuti. Už som sa aj nazdal, že ten deň prejde v poriadku, ako všetky ostatné, a že sa večer budem môcť spokojne prežehnať a poďakovať sa Bohu za ochranu, ale pred poludním zastala vo dverách moja sestra.

So sestrou som sa málo vídal. Boli sme nakríž od tých čias, čo sa vydala za starého, vyše šesťdesiatročného Ďurčiaka. Nevie, čo jej to prišlo na um. Bola ešte švárna, mládenci ju neobchádzali, mohla sa dočkať rúčeho chlapa, ale ona nie. Daromné boly moje reči. Mohol som jej aj živého Boha ukázať, nebola by ma poslúchla. Hádam sa zlakomila na Ďurčiakove grunt, ktorý, len čo je pravda, bol z najlepších a z najväčších v našom chotári, lebo starý Ďurčiak sa jej nemohol páčiť. Bol síce ešte chlap na mieste, chodil niekedy aj

do hory, robil za dvoch a nikdy sa neponosoval na láмку alebo na srdce, čo u takých starcov býva často, ale cez dvanástu mu už muselo dávno prejsť. Vedel som, že sa žení len preto, aby si zadovážil nové ruky do gazdovstva. Svojimi už na všetko nestačil a deti sa mu veľmi nevydarily. Starší, Maco, môj rovesník, kupčil s kravami, doma sa ukázal len o fašiangoch, keď sa teľce mali kotiť, a mladší, Jano, nebol na nič, lebo ho držala zráca. Mali s ním trápenia vyše práva. Starý sa triasol za každým krajciarom, slúžku nechcel platiť, nuž hľadal mladú ženu a moja sestra mu sadla na lep.

Oj, ako som to všetko predvídal a koľko som o tom sestre navravel, ale ona bola slepá a hluchá ako srnča, keď začuje vábenie jednorochiaka. Išla do nastaveného osídla mne navzdory.

Sotva zanesla periny do Ďurčiakov, už sa začalo nešťastie na ňu valiť. Starší syn Ďurčiakov zdržiaval sa od tých čias viac doma, ako bolo u neho vo zvyku. Možno nahrabal po jarmokoch peňazí, nuž sa chcel porozťahovať na otcovskom, ale ľudia si také počínanie inakšie vysvetľovali. A ani mne neprichodilo inakšie, keď od istého času u Ďurčiakov bolo počuť zvady a plač. Starý iste niečo vybadal; vzbĺkla v ňom ukrutná žiarlivosť. Mne vrela krv zakaždým, keď som sa do počul o výčinoch zúrivého starygána a jeho nemóresného syna. Neraz som sa ja vychytil, že sa idem porátať so všetkými Ďurčiakovcami, ale nemohol som odpustiť sestre prenáhlenosť. Začal som vzdorovať, hoci ma hanba zožierala.

Po smrti starého Ďurčiaka som sa so synmi

trochu udobril. Našli sme sa vedno niekedy aj pri robote, ale so sestrou sme sa kolesili. Bolo mi teda divné, že zastala vtedy vo dverách, ako by mi chcela niečo dôležitého prezradiť.

Zbadal som ju hneď, ale mi nebolo pozrieť do jej očí, nuž som len strúhal, strúhal naverím-boha. Nôž zaberá hlboko, lebo mi do rúk pribudlo sily. Drevo povoľovalo. Nevieťm veru, koľko som takto nemilobohu zašantročil dobrých polienok, a neviem, koľko by som ich ešte bol zašantročil, keby som bol čakal, kým sa sestra neozve. Ale mne sa uľútilo márnivej roboty, začal som sám, aj keď sa mi ťažko hovorilo:

— Či išli?

— Išli.

Odpovedala ako ďaleká ozvena. Sotva som ju počul.

— Myslel som, že v takomto čase sa nebudú rušať.

— Poslala som ich.

Podvihol som oberučný nôž nad oči a proti svetlu, ako by som chcel pozrieť na jeho ostrie, ale to len očistom. Sestrine oči ma priťahovali k sebe.

— Pod Bachráčku?

— Na Príslop.

— Ved' sa chystali pod Bachráčku.

— Horár mi vravel, že sa tam na stavivo ne-nájde.

Vtedy som už nezniesol pretváрку. Zamieril som oči rovno na ňu. Ťažko jej bolo, badal som hneď, ale vydržala. Robila sa ako dieťa, na ktoré

sme sa obrýkli, ale ktoré nechápe svoje previnenie.

Neviem, kedy potom odišla. Pustil som sa chvatom do roboty, ale neviem povedať, čo som robil a ako som robil. Alebo sa naozaj utopil celý svet vo hmle, alebo mi oči neslúžily, alebo som zamrel, lebo čo budete do mňa aj rúbať, nepoviem, čo sa potom robilo okolo mňa a vo mne. Prebralo ma len poludňajšie zvonenie. A vtedy odhodil som oberučný nôž medzi stružliny a pobral som sa von, lebo som bol rozhodnutý ísť na Príslop za Ďurčiakovcami.

Hmliská sa ešte nerozišly, len zvlhly väčšmi, oťažely a smrdely ako perina, keď nasiakne potom. Mňa to už nepomýlilo. Dal som si žene prichystať týždňovku a pred štvrtou som išiel.

Dobre viete, ako sa kráča horou, keď idete sami a keď hláska nepočuť. Človek si je nie istý ani pri jednom kroku, stále musíš pozerieť za chrbát, lebo sa ti zdá, že ťa niekto stopuje. A mne bolo tým horšie, lebo som už nemal čisté svedomie.

Pri vode pod Príslopom som shodil s chrbta batoh a sadol som si na skalú. Nebol som unavený, ale chcelo sa mi byť ešte trochu osamote, lebo odtiaľto na sedlo ku kolibe ide sa už jedným dúškom. Po chodníku trvá to síce ešte dobrú štvrťhodinku, ale hore úžľabinou mladému človekovi niekoľko minút, a ja som sa tade chystal.

Sedel som hodnú chvíľu bez pohnutia na skale. Pri nohách mi žblnkal potôčik, čo vyvierať priam nad chodníkom zpod koreňa starej svrčiny, ktorá mala v kmeni s hornej strany takú dutinu,

že sa mohol do nej chlap postaviť. Za celý ten čas som uvažoval o tom, že by moja sestra mala ísť túto noc k nám spať, aby jej nebolo smutno a aby sa nebála, hoci som si nemohol jasne uvedomiť, prečo má byť sestre tejto noci smutno a čoho sa má báť, ale uvažoval som o tom a trápila ma najviac okolnosť, že som jej to nepovedal, keď stála vo dverách a keď sa naše oči stretly.

Po chvíli ľahol som si naznak cez chodník a chcel som sa z potôčika vody napiť, ale len čo som si pery omočil, zazdalo sa mi, že niekto vyskočil z dutiny starého stromu a namieril širokým obuškom sekery na moju hlavu. Najprv mi zmeravelo celé telo. Nedýchal som a aj krv sa mi iste zastavila, lebo ma zalial studený opar. Iste sú hrozné posledné chvíľky pred smrťou. Hrozné sú zaiste najmä vtedy, keď ich človek prežíva pri jasnom vedomí. Potom ma zachváti zúrivosť. Jedným šmahom prehodil som sa na chrbát a zahľadel som sa ta, odkiaľ mal padať smrtiaci obušok. Nič sa však nepohlo. Tma bola taká tichá ako pred chvíľou, len jej bolo o máčik viac a tak, ako mne bolo vtedy na ňu hľadieť odspodu, zdala sa nebezpečnejšia, lebo padala svrchu, nuž pridúšala a mliaždila. Tuhla navidomoči, ale mala ešte toľko bieleho svitu v sebe, že sa do nej zblízka dalo hľadieť. Nič sa v nej nemihlo. Ani sa nebúrila, ani sa netriasla, ani prievan v nej nebol. Vo mne však rozprával strach: vrah sa mohol zháčiť a vtiahnuť späť do dutiny. Jedným skokom som bol tam. Neviem, kde sa vo mne brala toľká odvaha a toľká sila. Triasol som sa od rozčúlenia. Zápas so smrťou je doista urputný na oboch stranách.

Dutina bola prázdna.

Vtedy ma ani to neuspokojilo, nazdal som sa, že ma klamú vlastné smysly a že smradľavá hmla a hustnúca tma sprisahaly sa s vrahom proti mne, preto som sa aj rýchlo pobral z toho miesta, ale dnes už viem, že som bol obeťou strašného sna, lebo sny na človeka neprichádzajú len vo spánku.

Na tom mieste skončil aj starý Ďurčiak. Našli ho s rozštiepenou lebku. Pri vyšetrovaní sa zistilo, že spadol na ostrú skalú, keď sa chcel vody napiť. Človek je krehký tvor.

Ďurčiakovci mali už kolibu vyriadenú. Iste došli ešte predpoludním. Stará, uschnutá čečina bola vynosená pred kolibu, posekaná a poukladaná na hrbu, aby bola poruke na rozkladanie. Na ležovisku bola nová, čerstvá, zaváňala mladinou. Ohnisko malo aj klieťku, poskladanú starostlivo z hranatých skál, aby sa jedlo dalo ľahšie prihriať alebo uvariť; za ňou bol navalený nový, azda od prameňa donesený tľapkáč na sušenie onúc. Pre tmú som dobre nevidel na kolibu, ale istotne aj strechu ponaprávali, lebo od dvoch rokov, ako tu ležal mŕtvy Ďurčiak, nerúbalo sa v tomto grúni, a ako sa pamätám, už vtedy premokalo dnu. Bolo treba preložiť niektoré spráchnivené štepy a aj diery brlinami a novým machom poupchávať.

Nečakali ma. Nemysleli, že by som sľub splnil aj v takom čase a sestra im sotva povedala o našom stretnutí. Keď som otvoril dvere a povedal pochválen, vyhladily sa im tváre od prekvapenia a sotva čosi zamrmlali na odpoveď. Ďalšia vítačka by nebola išla ani im ani mne od srdca.

Rozumeli sme sa dobre, nuž čušala aj jedna aj druhá strana. Rozložil som sa bez slova tam, kde mi nechali prázdne miesto, ako by som nebol z tej dediny, čo oni, a ako by som prichádzal za celkom inou robotou. Nezadivil som sa tomu. Spomenul som už, že od pohrebu starého Ďurčiaka som sa so synmi trochu pomeril, ale len preto, že som si predstavoval usporiadanie rodinných pomerov u Ďurčiakov celkom inakšie, ako sa ony potom vyvinuly. Myslel som, že smrťou starého rozviaže sa manželstvo, ktoré omínalo ľudí a iste aj Boha, a Maco, ktorý, len čo je pravda, bol svojmu otcovi sokom, bude už vedieť, čo je jeho chlapská povinnosť, ale ja som zabudol, že Ďurčiakovci sú už prekliati vo svojich predkoch. Hoci som niekoľko ráz Macovi zjavil svoje smýšľanie, aj pán velebný mi v tom pomáhali, nebudem tu menovať všetkých ľudí z dediny, čo sa toho zaujali, ale Maco robil sa hluchým, a najmä nevinným. Zdedil celý majetok po otcovi a podľa naničhodného Ďurčiakovského rozumu rátal, že k nemu patrí aj moja sestra. Darmo som mu to z kotrby vytkal, darmo sa spomínaly svetské aj božie zákony, nespúšťal zo svojho ani byľu a nechcel prevlastnenie potvrdiť nijakou smluvou. Sestrin stav nebol na závidenie. Čušala síce, ale chradla navidomoči. Ja som horel od hanby a niekedy sa mi zdalo, že od zlosti puknem, ale pomer s Ďurčiakovcami som nechcel prerušiť, lebo som čakal, že prinesie sestre vykúpenie. Na seba som prestal myslieť.

Nuž, hľa, posúďte sami, aké priateľstvo bolo medzi mnou a synmi starého Ďurčiaka.

Veru fajku dymu nestálo.

Starší, Maco, sedel na klátiku pri ohnisku a nasádzal novú sekeru na porisko. Hoci sme boli rovesníci, vzrastom som sa nemohol s ním rovnať. Odkedy gazdoval na otcovom grunte, hodnel. Bol najväčším chlapom v dedine. Mladší, Jano, čo ho zavše zráca pochytila, ležal na čečine s rukami, položenými vedľa tela, a s tvárou, obrátenou do strechy. Zdal sa ako mŕtvola na doske. Očami niekedy skrútil aj k ohnisku a vtedy mi bolo priznať, že je na pohľad veľmi pekný. No vedľa svojho ozrutného brata bol len vyliahnutý, hádam ani neochlpený chrústik, ktorý by sa ešte zpoľahky vopchal do matrinej odedze. Keď bol v hunke, nuž bol aspoň ako vyhúknutý mládenček s peknou tváričkou a s ostrými dievčenskými kolenkami. Robil tak potešenie očiam, ale keď bol len v košielke, ako vtedy, nuž človekovi sa bolo zle naň dívať. Pliecka mal srazené a prsia zdlávené ako prešliapnutá škrupinka. Jano Ďurčiak žil, a keď sa niekedy usmial v peknej tvári, nuž sa zdalo, že má aj vôľu žiť, ale každý si potajomne prial, aby toto veľké dieťa, zmordované strašnou chorobou, čím skôr odišlo medzi anjelikov.

Sadol som si k ohnisku tak, že som mal oboch stále pred očami, vytiahol som z batoha baraninu, čo mi na dnes prichystala žena, a dal som sa s chuťou do nej. Keď človek prejde toľkú cestu a skoro na dúšok, nuž mu poriadne zredne v črevách. Ponúkol som očistom aj Ďurčiakovcov, nevedel som, že sú už po večeri. Mladší odoprel, hádam mi nedôveroval, ale starší si zahryzol, povedal len, že baranina býva veľmi slaná a že sa za ňou veľa vo-

dy vypije. Aj som mal na jazyku, reku, prameň je blízko, ale som sa udržal. Začal som o robote.

— Vraveli ste, že pôjdete pod Bachráčku.

— Mater takto rozhodli, — vravel Maco. Nevlúdne hovoril a nepozrel od svojej roboty.

— A kde začneme?

— Jeden hneď tu na sedle a ostatné pod prameňom...

— Na dosky si mal vybrať rovné...

— Dosák už nachystal otec, toto bude viac na staviská. Rozhodli sme sa múrať.

— Veď tak chcel aj nebohý. Chudák, nachodil sa sem, nachodil a veru nikdy nepomyslel, že sa tu aj naposled vyspí...

Maco práve vbíjal železný cvik. Jeho mocná a chlpatá ruka mihala sa mi rýchlo pred očami. Jasný cvengot železa naplňal priestor v kolibe a zaľahýna do uší. Myslel som, že ma ani nepočuje, ale keď som spomenul smrť jeho otca, pridržal pucku a tmavými očami, ktoré sa veľmi prenikavo dívaly, lebo ležaly hlboko v tóni hustého obočia, pozrel vyčítavo na mňa, ako by chcel povedať: — divím sa ti, že s tým začínaš.

Ale ja som sa urobil náročky sprostým a pokračoval som:

— Vyležal si celé dni práve na tom mieste, kde je teraz Jano.

Janovi sa zaostrila tvár. Chorľaví ľudia sa hneď ľakajú. S tým som nepočítal. Maco búchal celou silou do cvika. Jeho robota ani nevyžadovala toľko námahy, ale dával tak najavo podráždenosť, ktorú som v ňom vzbudil prílišnou šovorčivosťou.

— Dokončovali sme ten chvost, čo sa začína hneď tu za úžľabinou, — vravím, ako by nič. — Faktor nás hnal s robotou do soboty a váš otec s ním držal, lebo sa chcel pustiť z pondelka do kosby, ale sa toho už nedožil. V piatok nad ránom ho našiel faktorov chlapec, čo nám vodu nosieval, vyvaleného pri prameni. Hádam ho v noci posmädilo, sišiel dolu, skaly sú okolo prameňa vlhké a klzké, ľahko sa na nich noha svezie a starému človekovi veľa netreba. Ležal horeznačky a na temene mal takú dieru, že obušok sekery mohol zpoľahky do nej zapadnúť.

Macovi sa zdalo, že sekera už dobre sedí na porisku, nuž pobral sa do druhej roboty: Vybral zo svojho batocha črep osličky, jednou rukou podchytil v hrdle sekeru, obušok zaprel do stehna, aby lepšie sedela, a začal rýchlo ostriť. Nebol vo svojej kožke. Badal som to na jeho tvári, čo sa ustavične mraštila ani po psiarke.

— Ja s faktorom sme ho vyniesli sem, a ako vravím, vyležal si tu potom celé dva dni. Očernelo mu len pod nechtami. V tvári ostal biely ako sneh.

Jano začal balušiť. Vyrážal nesrozumiteľné slová, ako by ho tlačil ťažký sen. Oči mal stále vyvalené. Niekedy ním aj nemilosrdne myklo. Mal som už zato, že ho zráca berie, ale keď jeho brat nemal pre neho ani jediného pohľadu, nuž som sa aj ja uspokojil a menej som si všímal kút, kde ležal.

— Povrávalo sa potom v dedine, že ho mohol aj niekto zabiť a...

Chcel som ešte povedať, že aj ja som tej

mienky, ale Maco sa vtedy porezal do dlane. Hádam ma priveľmi počúval a zabudol, že má pod dlaňou ostrie. Zavalal si poriadne. Krv mu zaliala celú ruku. Musel ju obviazať šatôčkou, nuž sekeru pustil na zem. Očistom vzal som ju ja do rúk.

— Je pritažká a má široký obušok, — vravím.

Maco hojdal poranenou rukou a osrkal. Pálila ho rana alebo sa bál krvi.

— Do kmeňa bude, ale na kliesnenie je pritažká.

Maco čušal. Zlosť v ňom vrela. Nechcel som ho ďalej podhuckávať. Radšej som si pripálil na zapekačku, a keď som ju vyťahal, šiel som vomeno-božie na odpočinok.

Neviem, koľko bolo vtedy hodín, ale musel som spať so dve-tri hodiny, a potom sa mi snívalo toto:

Vracal som sa okolo poludnia z poľa. Slnko bolo za mnou, nuž pražilo ma poriadne do chrbta. Telo sa mi pod košeľou parilo. I únava ma prevládala i na spánok ma bralo. Chcel som sa už na cestu vyvaliť, ale som len šiel. Dedina bola ako po vymretí. Nikde živej duše, dvere na domoch pozatvárané, obloky plachtami pozastierané, hláska nikde nepočuť, len od potoka sa rozliehal trepot piesta. Niekto pral. „Nie je dobre nechávať takto celú dedinu naverímboha,“ myslím si a vtedy mi už bolo pozrieť na náš dom, o ktorom som mal istotu, že bude tiež taký zadbenný a pustý ako tie ostatné, lebo ženu so synom som nechal v poli, ale tam boly dvere na pitvore otvorené a

na prahu ktosi sedel. Bol obrátený tvárou dovnútra, tak isto, ako ja sedávam podvečer, keď na ohnisku práska oheň a žena chystá večeru, možno, že mal aj ruky sopäté pod kolenami, ako mám ja. Nemal som tušenia, kto to môže byť, a ani mi na um neprišlo o tom rozmýšľať. Kráčal som lenivo ďalej i so svojou tōňou, ktorá ma predbiehala a o ktorej som myslel, že je kratšia alebo aspoň taká ako môj krok, ale keď som ju chcel prekročiť, zbadal som, že sa mýlim. Tōňa bola dlhšia, posunúvala sa vždy o kúsok pred mojím krokom. Bolo toho málo, ani nie na dva prsty, ale robilo mi to protiveň. Došiel som až pod strechu chalupy, ale sa mi nepodarilo poznať neznámeho. Lež tam, keď som ho chcel pomyknúť, aby ma prepustil dovnútra, zbadal som, že má na hlave šatôčku. Šatôčka presiakla krvou, ako by bola pod ňou hlboká rana. Do jedného rožku sa krv ešte nedostala. Bol biely, nuž mohol som v ňom zpoľahky prečítať dve vyšité litery. Boly to začiatočné litery môjho mena. Zháčil som sa, ako by na mňa had zasipel: Tú šatôčku som priložil starému Ďurčiakovi na hlavu, keď sme ho priniesli od prameňa, aby mu muchy na ranu nesa-daly. Neznámy nemohol byť nikto iný, len starý Ďurčiak. Kamenel som od hrôzy, nohy mi vras-taly do zeme ani korene stromu. Nemohol som sa hnúť, hoci mi všetky žilky hraly do úteku. A vtedy neznámy pomaly obracal hlavu. Drevené bábiky tak meravo obracajú hlavy. Na chrbte sa mi robil srieň. Nedýchal som, kým sa mu tvár celkom ku mne neobrátila, a potom sa mi už hrdlo sťahovalo na výkrik, lebo to nebol starý Ďurčiak,

ako som si do poslednej chvíle myslel, ale jeho starší syn Maco.

Na to som sa prebudil.

Plamene šlahaly až ku streche. Bolo horúce na nevydržanie. Blízko pri plameňoch stál ozrutný Maco, díval sa blyštiacimi očami na mňa a ruky otrčal do ohňa. Pravú mal poviazanú šatôčkou, ktorou presakovala krv. Jeden rožok šatôčky visel voľne a bol osvetlený plameňom tak, že sa daly zreteľne aj zďalej čítať vyšité začiatkové litery môjho mena. Nevychádzal som zo strachu, ktorý ma držal vo sne. Na čelo mi vystupoval studený pot.

Maco sa trochu zaknísal, vyvalil ešte väčšie oči na mňa, a keď videl, že aj ja také vyvaľujem na neho, povedal:

— Ty si zabil môjho otca!

Možno, že to Maco ani nepovedal, možno, že to povedal ten, čo sedel na mojom prahu, lebo ja som azda aj vtedy sníval, ale počul som to jasne, súčasne s divým praskotom iskier, čo vyletovaly vysoko a priliepaly sa ani hviezdičky na začmudené štiepy. A to ma prekvapilo tak, že som sa celkom poplietol. Prisadol som si rýchlo k ohňu a zazíval som zdĺhavo, aby sa zdalo, že ma spánok dlávi, lebo ozrutný Maco naozaj stál ani hroziaca hora nad ohňom. Bolo mi ako malému chlapčiskovi, ktorého mater zastihla pri nedovolenej robote.

— Čože máceš? — vravím napochytro, aby som zastrel zmätok.

Maco sa znova zaknísal. A bol taký ako bal-

van, čo sa uvoľnil vo svojom základe a chce sa pustiť dolu bokom, aby zavalil niekomu cestu.

— Smädí ma za tvojou baraninou, — mrmlal neochotne. A nebolo badať po jeho hlase, že by bol ospanlivý.

— Mám v ľagvičke emaru.

Dlhú chvíľu nehovoril na to nič a neviem ako a kde pásol oči, lebo mi bolo ťažko naň pozrieť. Sťahoval som hlavu medzi plecيا, aby ma bolo čím menej, aby som nikomu nezavadzal. Po chvíli sa však ozval. Hovoril pomaly, preťahoval každé slovo a robil veľké prestávky.

— *Sídem dolu k prameňu!*

Alebo ma chcel nafakať, alebo ma chcel vyzvať. Neviem si podnes vysvetliť jeho počínanie. Ale hovoril tak istotne náročky, aby som rozumel a aby som si vybral.

Bol som v pomykove a bolo to iste aj na mne vidieť. Neostávalo mi iné, len vyvaliť sa znova na čečinu, zatvoriť oči, urobiť sa sprostým a ukázať, že mám čisté svedomie, že ma nemusí nikto striehnuť a podozrievať. No mal som sa na pozore. Čo som stratil očami, nahrádzal som ušami. Veď sa všetko malo zvrtnúť na tom, ako sa rozhodne Maco.

Iskry práskaly. Zavše jedna, zavše dve a niekedy sa nedalo ani spočítať, aj voda mi za hlavou šumela, ale len tichučko, ako by mi chcela voľačo do ucha pošepnúť. Mohla to však byť aj noc, čo sa tísila škárami do koliby. Okrem toho práskania a šumenia nebolo dlhý čas nič počuť, len moje od-dychovanie, v ktorom bolo badať nepravidelnosť, i keď som sa to snažil napraviť a utajiť. Maco za-

iste stál pri ohni tak, ako som ho zazrel posledným pohľadom. Nenáhlil sa s ničím, alebo sa ťažko rozhodoval. Zdalo sa, že mu toľko neprihára ako mne. A len čo je pravda, už som sa skoro dusil. Sluchy ma pálily, ako by mi na ne prikladali žeravé železá. Úzkosť aj hrôza ma napádala. Zavše sa mi zdalo, že ma ktosi chytá za pažerák, inokedy že sa na mňa váľa koliba alebo že ma plameň chytá. Bol som poriadne vystretý, aj ruky som mal založené za hlavou, ale stále sa mi zdalo, že sa krčím do klobôčka, aby ma nebolo vidno, lebo, poviem vám číru pravdu, chlupskej priamosti som sa vtedy najviac ľakal. Nevieť, čo by sa so mnou bolo stalo, ak by mi bolo treba vtedy pozrieť niekomu do očí. Divím sa teraz sám sebe, ako som mohol tak upadnúť, a len čo je pravda, hanbím sa teraz najviac za to.

Človek niekedy za seba nemôže.

Po chvíli narušila sa tichosť, ktorá sa mi stávala neznesiteľnou a nebezpečnou. Nado mnou vznikol neurčitý šum. Mohly to spraviť aj plamene, ak sa otrely o štiepu a priškvrkly sadzu, alebo vietor, ak sa predrel cez škáru a ošuchoval spráchnivené drevo, ale keď do tých čias o vetre vonku nebolo ani chyrovať a ani plamene nemohly už byť také vysoké, nuž mohol ho spôsobiť len Maco Ďurčiak, ktorý sa buď v páse rozknísal, buď si prešiel tvrdou dlaňou po hranatej tvári ako človek, ktorého voľačo trápi a je ukonaný. A mal som pravdu, lebo potom sa aj jeho ťažké nohy pohly. Urobil niekoľko krokov. Vrzly dvere, raz, dva a zas bolo tichučko.

Roztvoril som oči a musel som ich veľmi, lebo

som videl celú strechu aj so sadzou, ktorá niekde drevo prifarbovala len trochu dohneda, že sa zdalo krajšie a trvanlivejšie, a niekde celkom začiernila, že bolo ako noc. Bolo mi treba takto pozrieť, i keď som bol ako zrácou posadlý Jano Ďurčiak, lebo som sa musel presvedčiť, kade sa pohne Maco.

Nešiel dolu úžľabinou. A kdeže by aj. Bola noc s takou hustou hmlou ako mledzivo.

Bože môj, Ty vieš o všetkom. Tebe sa nemusím spovedať.

Si veľký, väčší ako naša hruška, čo stojí vedľa domu a ktorá musí mať istotne vyše sto rokov, lebo už starý otec spomínali, že na nej za chlapca pestvá vystrájali. Si múdry, múdrejší, ako boli môj starý otec, čo do posledného dňa svojho požehnaného života okuliare s nosa nesložili, čo vedeli také lekcie z Písma dávať, na ktoré ani sám pán dekan nevedeli niekedy odpovedať. Aj to viem, že si dobrý, istotne ešte lepší ako moja žena, ktorá mi ešte jedinkým slovom neprotirečila, hoci ja som sa k nej niekedy grobiansky zachoval. Viem, že Ty si ma zodvihol z tmy, kde nebolo teplo, lebo bolo vlhko, viem, že Ty si ma ukázal svetlu, ktoré žiarilo a hrialo, viem, že si ma krmil pravdou. Korím sa Ti a ďakujem Ti za to, ó Bože môj! Neopovrhni však mnou teraz, keď si zbadal, aký som prašivý nielen na tele, ako bol Tvoj služobník Lazár, ale aj na duchu, ako bol divý Kain, lebo hrozím sa tmy, keď som už poznal teplotu svetla.

No nie moja, ale Tvoja nech sa plní vôľa. Amen.

Potom som tuho zaspal a prisnilo sa mi toto:

Sedel som na strome zkraja čistinky, na ktorú opieralo sa tuho slnko, ako sa vie oprieť len vtedy, keď dozrievajú maliny. Nevie, ako som sa na to miesto dostal, ale podľa úzkosti, ktorú som v sebe cítil, mi bolo ľahko uhádnuť, že som na úteku pred hrôzou. Na všetkých stranách okolo mňa zelenalo sa husté ihličie. Robilo z môjho miesta skrýšu a rozširovalo do okolia smolnú vôňu ani kadidlo. Táto vôňa ma osviežovala ani príjemný kúpeľ. Zastierala mi okrem toho aj pohľad, čo mi bolo len na osoh, ak za mnou niekto sledil. Ale keďže som bol zvedavý, čo sa bude diať na čistinke, musel som sa zriecť tejto výhody. Odhrnul som konár, aby nezavadzal očiam.

Najprv sa na čistinke nepohlo nič. Ani vtáča nezapišťalo, ani ovad nezabzučal. Kde ležala tóna, tam bol vzduch belasý, kde pršalo svetlo, tam sa vzduch blyšťal ako zlato, ale nikde sa nič nepohlo, lebo chýbal vietor. No potom z ktorejsi tône vyplašil sa veľký, čierny vták. Letel ozlomkrk, ale nezaskrečal, hoci mal iste veľký strach, ani sa nevtiahol do niektorej húštiny nablízku, ale letel ďalej. Bolo to dlho počuť, ako sa namáhavo prediera lesom. A hneď zatým vynoril sa zo zeleného a hustého podrastu naproti mužský. Bol to starec, lebo vlasy sa mu na slnku zablyšťaly striebrom. Keď si zastal napolo v tóni a napolo vo svetle, prezrel bielymi očami celú čistinku i oblohu, ktorá v týchto miestach mala najtuhšiu belasú farbu, a keď sa s tým, čo videl, uspokojil, vnoril sa späť do zelene, ale len na chvíľu. Vyšiel hneď a ťahal za sebou akési bremeno. Bremeno bolo doista ťaž-

ké. Starec ho len s veľkou námahou vliekol. A nebolo sa čo diviť. Na kraji lesa je vždy dosť raždia, ktoré sa stavia do cesty všetkému.

Keď sa starec prvý raz zjavil, naľakal ma, lebo som si myslel, že jeho pátravý pohľad hľadá mňa, ale keď vytiahol z hory to bremeno, vzbudil vo mne podozrenie a zvedavosť. Odhrnul som zpred očí všetko ihličie a díval som sa celkom smelo.

Hneď som nemohol zistiť príčinu starcovej námahy. Kráčal cez hustú a širokú šarinu, no keď ju prešiel a dostal sa na mach, zjavilo sa za ním bezvládne a do pása nahé telo. Starec ho ťahal za ruky a nebol k nemu dosť opatrný, lebo hlava sa mu podvracala a zarývala do zeme. Šťastie, že bol všade mach. Vprostred čistinky starec zastal, podchytil telo v páse a obrátil ho tak, že ležalo nohami ku mne. Potom mu ešte složil ruky na brucho, ako sa to robí pri nebohých, keď ich kladú do truhly, a vrátil sa do hory.

Telo ostalo ležať na čistinke a veľmi rušilo okolie, i keď bolo pokojné. Bolo nepomerne veľké, ba mne sa zdalo ako telo obra. Slnko ho pri veľmi vyjavovalo očiam. Budilo vo mne úžas. Vychádzal z neho opar desu, ktorý ma začínal dusiť. Nútilo ma už do kriku, ale vtedy vyšiel zasa starec pod stromy. Aj teraz vliekol do pol pása nahé telo, ale toto bolo omnoho menšie a chatrnejšie ako prvé, nuž ho mal len na rukách ako dieťa. Aj toto bolo bezduché, lebo hlava mu previsla popri starcovom ramene, ako by bola podrezaná, a ruka, čo bola od lakťa tenšia ako stebielko a len

slabou kožtičkou pridržiavala sa pri pleci, hojdala sa mu ako odčesnutý konár. Položil ho k prvému. Potom rozpriahol ruky. Chcel hádam vykonať nad mŕtvolami nejaké ceremónie alebo chcel zavolať niečo do oblohy, neviem, ale mňa to zmiatlo: zaskučal som ako pes, okolo ktorého prechádzajú s pohrebom. Starec sa vyrušil a pozrel náhle ta, kde som sa ja skrýval. Naše oči sa stretly, lebo v strachu som sa zabudol zakryť ihličím. Jeho boly prenikavé, pálily. Najprv boly prísne a zapichly sa bezohľadne do mňa, a keď videly, že im už nemôžem uniknúť, zablyšťaly sa od škodoradosti, ako by chcely povedať: — Ale ťa už mám, vtáčik!

Iste som veľmi zakričal, lebo som sa počul aj vtedy, keď som mal už oči roztvorené.

Našiel som sa vo tme. Ťažko mi bolo poznať, kde som a čo sa so mnou robí, a keď som si to uvedomil, ešte väčšia hrôza ma pojala. Zakričal som celým hrdlom:

— Jano, Jano, či spíš?

Nikto sa neozval. Tma sa na mňa valila shora i zdola a nebolo v nej zmilovania.

Vybehol som predo dvere, nabral suchej čečiny, navalil na horúcu pahrebu a rýchlo som ju rozduchoval.

Vyrútily sa prudko plamene. Boly hneď mocné, ale každou chvíľkou rástly. Načahovaly sa za sadzou ku streche. A ja som im v tom neprekážal. Urobily mi svetlo, v ktorom som našiel Jana, lebo samota ma začala gniaviť. Ležal v kúte horeznačky a mal rozpleštené oči ako večer.

Zakričím naň znova:

— Jano, nespíš?

Nehýbal sa.

Skočím k nemu, chytím ho za košeľu na prsiach a mecem s ním sem i ta.

— Jano, Jano, veďže sa nerob takým!

Nemohol za to. Bol už studený ako ľad.

Podišiel som k ohňu, lebo triasla ma zima.

Plamene besnely. Spájaly sa v jediný stĺp, ktorý už strácal začiatok i koniec, lebo na streche chytila sa od neho sadza. Mohol som ju ešte udušiť aj čiapkou, ale mne by to už nebolo pomohlo.

Vybehol som pred kolibu bez batoha aj bez haleny a pustil som sa naprieč cez najväčšiu chrbáč.

Pri žene som našiel sestru. Nespaly celú noc. Čakaly ma, a keď som otvoril dvere, pustily sa do plaču, ako by im len moju mŕtvolu boli priniesli. Vtedy som sa ľakol sám seba.

Teraz sa už nebojím. Som spokojný so sebou. Ľutujem len ženu, ktorá bola veľmi dobrá ku mne a ktorá si také nešťastie nezaslúžila. Chudera čas to príde za mnou, ale nemôžem sa s ňou porozprávať. Stále plače. Aj syna niekedy prinesie. Má veľké oči, z ktorých srší strach aj vtedy, keď mu hladkám belavé vlásy. Za to ja hádam ani nemôžem.

So sestrou som sa pomeril. Chodí ku mne každý druhý deň. Sverím sa jej so všetkým, lebo sa ukázala rozumnou. Presťahovala sa už k nám a stará sa o ženu a syna. Chválím Boha, že mi dal takú sestru.

Na súde som sa priznal ku všetkému: Sta-

rého Ďurčiaka a jeho syna Maca som zabil preto, že zhanobil moju krv, ale Jana som sa nedotkol. Za toho budem nevinne trpieť.

Jana som ja nezabil, a to je pravda, ako že je Boh nado mnou.

PRÍZRAKY

Prelial sa nový deň, ale nebolo ho badať ani toľko, ako keď blcha napľuje na buravý kapec, lebo to bolo pred Vianocami, keď dňa nebýva ani za náprstok, a sotva sa vyleje, vsiakne do zeme, alebo ho vychlípe osuheľ, čo sa od rána do večera a od večera do rána neprestajne rozvaľuje po dolinách, vrchoch a priehyboch medzi nimi ani ovčí kožuch za pecou, nuž keď sa aj prelial a mal sa roztekať dolu popri potoku, ktorý hrkotal medzi studenými skalami, chýbal svit, čo ho sprevádza a čo odliepa s očí pleseň vlhkej slepoty, a tak všade čupela ešte skrahnutá noc, pri zemi brnavá, neurčitá, zažratá do útrob, hrozná a zákerná ako roztečená marasť s utajenými priepadliskami, hore na oblohe šedivastá, s náznakmi čierneho hlienu, čo sa zavše maril ani hrčky masla v cmare alebo žlté žily v mledzive. Dedina s rozváľanými záhradami, sošuchnutá k potoku ako hřba obludných skál, zatarasúvala sa v nej úplne, len vršisko povedľa vytesávalo sa určitejšie. Keby na stráni ležal sneh, rozprskúval by dookola jagavý lesk, nuž bolo by veselšie, ale sneh zdržiavala vo výškach už mesiac studená osuheľ. Tma sa teda hostila po chotári nerušene.

V tento čas prikrádal sa domov Bernard Pl-

žúch, vnuk starej Cinduľky, čo bola voľfaktorú zimu primrzla na Vrchdolín.

Aj temnota má svojich milencov. Nepýši sa síce nimi ako ostatné ženy, ale má ich rada. Každú noc ich vábi k sebe, každú noc ich berie do náručia, a predsa nevie sa nasýtiť láskou. Je naruživá, a kto raz jej slasti okúsi, neodolá jej zrodom, priliepa sa k nej celým telom ako dieťa lačnými ústami k materinskému prsníku. Je žiarlivá a ukrutná vo svojej pomste, ale kto si získa jej priazeň, nemusí sa ľakať nástrah, lebo ona strežie nad jeho životom. Bernard Plžúch si už dávno zadovážil jej priazeň. Sám by sa možno na to ani nebol odhodlal, lebo detské roky zanechávajú v človeku určitý strach pred takýmto priateľstvom, no Bernarda k tomu priviedol a posmelil dedičný zvyk. Jeho dedovia brúsili po nociach, nuž on vyhľadával len ich chodníčky. Cez deň šíjaval sedliakom kožuchy, večer sa stratil za humnami, nad ránom sa vracal, a nikdy sa mu ešte zem pod nohami nezakolísala. Bol istý v kroku aj v reči, ani s jednej strany nečakal úskok.

Nuž hoci sa noc ešte vyškierala, Plžúch sa jej nebál. Schádzal pokojne od Príslopu po novej ceste, ktorú len v jeseň furmani vyryli. Cesta bola hlboká, prelomená vo dve koľaje, ktorými stekaly jarčeky, skalavá, nerovná, to klesala, to sa dvíhala, podľa toho, či sa spúšťala do priehlbiny alebo prestupovala bachor grúnika. Bernard nebadzgal. Poznal ju ako svoju krivú ihlu, ktorou prešival sedliakom kožuchy. Neurobil ani jeden mylný krôčik, nezakopol do skaly, nestúpil do jarčekov, ktoré ho sprevádzaly ako verní psi. Išiel síce po

maly, ale iste, ako by mu permoníci maličkými lampášikmi svietili pod nohy. Hľa, už je na sihoti pri potoku, kade sa voda každej jari vylieva, lebo v týchto miestach má potok plytké koryto. Môžeme sa k nemu so strany nebadane priblížiť. Opopážime sa ho aj rukami ohmatať, aby sme poznali jeho tvár vo dne, keď vyzerá malými okienkami svojej múranice na oblohu a háda, aká bude noc. Nuž toto, aha, je Bernardovo obočie. Namlačeš ho na skorej, lebo je husté, naježené a pichľavé ani ihličie mladého borievčata. Pri nose nemá priedelu. Je v jednom kuse, divé, široké. Pod ním sú oči vpadnuté do tmavých hranatých jám. Vo dne ich sotva vidíš. Sedia ani dva čierne dravce, neprívetivé, zachmúrené. Ale v noci sa roziskria ani zbojnícke ohne, prenikajú tmu a neuhýbajú z cesty ani vtedy, ak by sa ich niekto chystal prepichnúť. Aha, a toto je jeho jastrabí nos, toto ústa, vysušené a zamknuté, toto zas líca poskrúcané a tuto ešte brada, rozvalašená naprieč voľakedy azda nožom, toto krk, žilovatý a tvrdý ani kriak. Po pleciah sa ho nikto neopováži priateľsky potľapkať, jednak preto, že Bernard nemá priateľa, aj keď od neho nosí celý vidiek kožuchy, a jednak preto, že Bernard Plžúch je privysoký na také priateľské potľapkávanie. Povráva sa o ňom, že je od členkov až po hrdlo zarastený takou hustou a divou srstou, ako má obočie. Teraz táto srst na prsiach, na rukách a na nohách je iste šedivá, lebo Bernard má už syna, ktorému pomaly bude hľadať ženu, nuž ak by sa napríklad v ten čas plúžil domov nahý, vyzeral by iste ako zviera. Hádam ako starý vlk, čo sa chotárom potľka.

Hej, takto by vyzeral, lebo mal naozaj voľačo zo starého vlka aj na tele, aj v povahe.

Keď prešiel priestranstvo a prebrodil aj potok, vystupuje násypom na hradsú, ktorá bežala do dediny. Tu mu srdce už pokojne bilo, hoci sa nevyplašilo ani vtedy, keď stával vo smeriečku uprostred stíchnutej hory a skúmal zaostreným zrakom, či sa niektorý kmeň smereka nepribližuje k nemu, alebo či sa tóna zvieraťa nemihla na polane. Temnota sa s ním láskala, ovíjala mu telo dôverčivo so všetkých strán, chcela ho ešte vydráždiť:

Och, milý, milý, si ohnivý ani Perún a hrozný ako Moloch. Krv ti vrie a telo sa ti praží aj v najväčšom mraze, keď skaliská pod machom pukajú, keď žeravé kozuby pod zemou hasnú, keď miazga pod kôrou jedlíc ľadovatie. Pod tvojím pohľadom srdcia sa pukajú ani škrupiny vtáčieho vajca. Tvár ti zohavily ukrutné krče, ale vieš sa šklabiť ani bláznivý faun, čo na svojej fujare vypiskuje pri mesiačiku nahým žienkam omamné melódie, keď podstrelené srnča, klesajúc do machu, stone ako umierajúce dieťa. Och, ty môj pán, môj boh. Teba mám najradšej zo všetkého toho množstva, čo túto noc vzťahuje po mojom závoji ruky, lebo ty si z nich najsmelší, najukrutnejší, najohavnejší. Viem, v tebe by sa ani najmenšia žilôčka neroztrhla, keby si mal zabiť človeka. Viem, že máš na jazyku páľčivú chuť oblizovať horúcu krv, keď v mladine páraš bachor divine. Och, milý, milý! Chcela by som byť tvojou košľou, aby som mohla častejšie aspoň tvoj pot piť. Och, milý, milý, prečo nie je stále noc, prečo ťa musím takto odprevádzať? Oj,

milý, milý. Aha, máš na obočí ešte rosu a na kožuchu ihličie, nezabudni ho striasť so seba, keď budeš vchádzať do izby, aby tvoja žena nevedela, že si so mnou spal.

Plžúch zodvihol čelo a vyškeril sa do tmavej noci, lebo mu blaženosť zalievala srdce. Haha, kedy on mal pred ženou strach. Haha, aký by to bol len chlap. Oj, nikdy sa on veru neopytoval ženy, či môže urobiť to alebo ono. Veď by ho to ani nectilo. Jeho žena je ako smidka chleba. Boh jej nadelil veľa skromnosti a dobroty. Nepovie Bernardovi krivého slova, nevyzvedá sa ho na nič... Keď ho nad ránom zacíti pri sebe v posteli, pomkne sa, prepúšťa mu ochotne svoje vyhriate miesto, aby ožil jej teplotou, a na svitaní mu pokorne a ticho čistieva umazané šaty. Oj, nieto s ňou starostí ani toľko ako s vlastnou onuckou.

Hradská bola tvrdšia nad kameň. Bernard nemohol na nej utlmiť svoje kroky, nuž bolo ich počuť ďaleko, hoci vedľa hradskej čliapala do studených skál a brehov voda. Ale Bernard sa toho veľa neľakal. Išiel smelo a počúval temnotu, ktorá sa ho ešte nespúšťala.

Odprevadím ťa, milý, odprevadím aspoň po most a poviem ti niečo pre skrátenie chvíľky o tvojich predkoch, lebo, ako viem, narodil si sa tri týždne po tom, čo zahrabali tvojho otca. Nuž slávnici boli Plžúchovci, slávnici vždy, aj po chlapoch, aj po ženách. Mohla by som začať hoci od koreňa, ale tvoja pamäť by nestačila na také množstvo, lebo ich bolo veľa. Viem, nehanbil by si sa ani za jedného, keby ti teraz ruky podávali. Tak sa mi

vidí, že prišli sem od južnej strany, lebo voľakedy mávali hniezda tam dolu na morských brehoch, odkiaľ striehli na tučných, zlatými reťazami opášaných benátskych kupcov. Ako sa pamätám, raz ich bol voľaktorý ukrutný dóža vysledil, zlapal a pred svojím palácom vo vriacej smole varil. Len tvojmu dedovi sa podarilo uniknúť strašnej smrti, ušiel a osadil sa ani orol-samotár v týchto horách. Vtedy ešte Hugáni nosili v kožených vreciach z Mlynej zlatý piesok, čo vraj tam z potoka navyťahovali, a tvoj dedo vyberal od nich na Prielome mýto. Našiel si dobrú náhradu za benátskych kupcov. Oj, bolže to orol medzi orlami, neviem, či tieto hory poznaly niekedy ešte takého. Regiment pandúrov na neho striehlo, a on sa s nimi hral ako s drevenými vojačikmi. Jednému tupým kameňom oči vytĺkol, a keď ho ešte aj vyzliekol a na hrdlo priviazal veličizný trepáč, čo voliarom ukradol, pustil ho dolu horou, aby strašil ostatných, alebo aby si kotrbu roztrepal o voľaktorý buk. Iného obesil za nohu na konár. Dva dni sa tam hojdal ako mačka v povetrí, vyvaľoval oči na svojich kamarátov, čo sa práve utáborili pod tým stromom a mastili si ústa upečenou slaninou. Nemohol kričať, lebo mal na jazyku uviazané vlastné čižmy. Mestskí páni vypísali na jeho hlavu funt zlata, ale nikto si za to remeň na krpce nekúpil. Zabil ho za jasného dňa ožratý valach z Beňuša pri pijaťyke. Tvoja deduľa vykúpila si jeho mŕtve telo od mestskej rady za meru zlatých dukátov a pochovala ho pri mesiaci, tam hore na Skalke. Často potom dlho do noci pri ňom vykladávala hviezdami, ktoré nad ňou ronily slzy. Starému otcovi ti

Valaštania kríže dolámali, lebo im pol čriedy jun-
cov na holi rozkradol a popredal v Liptove. Stará
Cinduľka nebola hodna, aby mu prach s podošiev
lízala. Tá vašu rodinu iba zochabila. Zasiala do nej
plevu. Tvoj brat Karo je z jej plemena. Hnusoba!
Boh ju za to potrestal. Zbláznila sa a zamrzla, ako
vieš. O tvojom otcovi roztrusujú zlé jazyky, že bol
svätých. Ale ty never. Dal síce postaviť tuto pri-
moste kríž a primliaždil ho hrčavý buk, keď si po-
kojne sekeru v hore ostril, ale nejednu noc sme
spolu presedeli na postriežke pod bachorom
v Kunštovej. Jarabského horára poslal k anjeli-
kom sviečky páliť on, a nie Jurina, ktorému potka-
ny kosti obhrýzly v temniciach ilavského väzenia.
Nuž, hľa, vidíš, že som ťa neklamala. Plžúchovci
vždy nosili na srdci talizman odo mňa tak, ako
ho nosíš ty, a tak, ako ho už nosí i tvoj syn Peter.
Veru, milý! Zašla by som s tebou až na tvoj dvor,
ale musíme sa rozlúčiť, lebo tuto za mostom ne-
trpezlivo vyčkáva na teba tvoj bláznivý brat Karo.
Ponáhľaj sa k nemu, aby nezamrzol ako stará ma-
ter Cinduľka. Ponáhľaj sa len a vypočuj ho, istot-
ne ti bude zas tárať o nej. Len ho vypočuj, má
pre teba novinu.

Bernard sa zahľadel na ľavý bok mosta, ta,
kde sa zábradlie malo končiť cementovým stĺpom.
Rozpoznával ho. Najprv sa mu však zdalo, ako by
sa stĺp sám od seba pohyboval, nakláňal k potoku
a išiel sa vyvrátiť, ale keď sa mu oči lepšie prista-
vily a bol tak blízko, že tackajúci sa stĺp vchopil
celkom do priesvitnejšieho priestoru, čo sa s Ber-
nardom šinul ani škamravé svetlo neviditeľného
lampáša alebo svit niektorej hviezdy, čo odkvapol

dolu s oblohy, zistil, že stĺp stojí pevne na svojom starom mieste, pridržiava zábradlie, ale zpoza neho vystupuje postava, najprv neurčitá, roztečená v osuhli, ale čím ďalej vykresanejšia, pevnejšia, ako by sa na ňu lepily hrče tmy. Aha, má dlhý kabát, ktorý je vpredu rozopätý, alebo má taký strih, alebo nemá gombičiek, prednými koncami vlečie sa po zemi, ako by v nich mal ťažké železka. Poznáme dobre tento kabát. Mohli by sme mu určiť aj farbu, lebo visieva niekedy na klinku pred dverami, keď Karo rúbe v kôlni drevo. Je to naozaj Karov kabát. Aha, a teraz sám Karo vykročil. Vytrča ruky, ako by chcel niekoho pred voľačím vystrihať, nahýna hlavu a hľadá dohora, lebo je malý a v chrbte ohnutý ako žobrácka palica.

— Už ideš? — vrčí.

Bernard pritiahol nadol husté obočie a robil sa, že nepočuje a nevidí. Nemal rád svojho pochabého brata ani vtedy, keď rúbal v kôlni drevo, nie to ešte tuto za dedinou uprostred noci, ale Karo sa k nemu prilepil a už ho nebolo možno odohnať.

— Videl som ťa na mrkaní vychádzať z domu aj so synom, — vravel a dotkýnal sa ho lakťom, aby upozornil na seba.

— Berdínko (takto volal Karo svojho mladšieho brata), Berdínko, kdeže si nechal Petruška? Vyšli ste spolu do hory, a vraciaš sa sám. Berdínko, čo si mu urobil? Nebožká Cindufka mi vždy vravia, aby som Petruška chránil, aby sa mu niečo nestalo, nuž sa ťa preto opytujem, Berdínko. Aj dnes boli pri mne. Chuderka, zima im je.

Nohy mali na ľadové cencúle. Sadli si na ťeravú platňu a musel som pod nich kúriť samou bučínou. Keď byľôčku okriali, vraveli: Počúvaj, Berdínko, ako vraveli stará mater. Vraveli: Len podkladaj, syn môj, len podkladaj, ušijem ti papučky zo samej cintarky, zo samučkej ružovej cintarky — celkom takto vraveli. Aj Petruškovi ušijem. Počúvaš, Berdínko? Počúvaj, čo tá Cindulka vravela. Aj Petruškovi ušijem. Tebe ušijem z ružovej cintarky a jemu z bielej. Tomu z bielej, lebo je ešte dieťa. V očiach mu plávajú biele obláčiky ako po božom nebíčku, má mäkušké nôžky a musí lietať po hore. Oj, ten bezbožný Bernard, podrezal mu žily, vieš, že mu tejto noci podrezal žily pri Jančekove kolibe na Vrchdolín? Chúďa, skučalo ani psíča a teraz lieta po hore, krvička sa mu leje na zamrznutú zem a skučí. Keby si len vedel, ako strašne skučí. Oj, skuč len, skuč do ušú toho bezbožníka Bernarda. Celkom takto vraveli, Berdínko, aby len Petruško skučal do tvojich ušú, a mne prikázali, aby som ho išiel strážiť. Nuž, hľa, preto som ťa tuto čakal a vidím, že Petruško s tebou nejde. Och, ty zbojník, Berďo, čo si s Petruškom urobil, žily si mu pri Jančekove kolibe podrezal, hej? Vrav! Povedz mi tu hneď. — Hlas mu chrčal, lebo sa priveľmi namáhal kričať, a chytal Bernarda za lakeť, ako by ho chcel pristaviť. — Vrav, Berďo, čo je s Petruškom, kade, chúďa, lieta, kde ho hľadať, — frfotal a poskakoval za Bernardom, lebo mu nestačil. Bernard uháňal, mysliac, že sa ho zbaví. Karo robí krôčiky ako dvojročný chlapec a celý sa pritom v kolenách trasie, ako by šiel každú chvíľu

na papuľu padnúť. Ale vtedy sa pätil a držal sa. Bernard zatínal zuby a mraštil tvár. S oboch strán cesty vystupovali proti nemu mátožné obrysy rozložitých stavísk. To sa už začínala dedina. Osuheľ liezla po strechách, pchala sa medzi ploty a visela so stromov. Bola tuto trochu belšia ako tam von medzi horou. Ako by byly ženy do nej zvečera mlieka vylialy. Smrdela hnojnicou. Keby bol Bernard Plžúch stretol svojho brata trochu obďaleč, bol by býval k nemu zhovievavejší, azda by sa bol s ním aj poshovárал priateľsky ako brat s bratom, lebo Karo za to nemohol, že bol pochabý, ale tu pri domoch to nebolo možné. Cez drevené steny presakujú myšlienky, nie to hlasné slová, nuž mal vôľu skončiť toto nepríjemné stretnutie, lež vtedy do noci kvaply prvé údery zvona.

Bernard Plžúch zastal, vyvrátil tvár do oblohy, ako by chcel, aby mu tieto kvapky padly na čelo.

Temnota sa splašila. Bolo vidno, ako sa po-trhala. V kúdliskách utekala popri zemi preč. Nie-kde sa pozvrťala, ako by chcela vo víre vystúpiť do výšok, ale zas odkväcla dolu. Bola priťažká.

Zvon zvonil.

Nebol to ten veľký, na ktorom pravidelne každý večer, každé ráno a každé poludnie zvo-nievajú, ale ten najmenší, ktorého Demiankom volajú. Sám Boh vie, kto ho takto nazval. Málo-kedy sa ohlási, ale keď ho počuť, ľudia sa pre-žehnávajú, lebo Demianko odprevádza ľudí s tohto sveta.

Kohože Boh povolal zasa?

Toto Demianko nikdy nepovie. Má trochu ne-umelú reč. Opakuje vlastne len jedinké slovo, kto-

ré sa skladá z troch slabík — z troch úderov. Z jedného silnejšieho a dlhšieho a zo dvoch slabších a kratších. Ten jeden silnejší odznejie vždy na jednej strane a tie druhé dva na druhej. Toto je všetko. Nuž veru z toho nemôže nikto vyrozumiť meno nebožtíka. A to je najhroznejšie u Demianka. Veď môže práve teba volať.

„Hádaj, len hádaj, a ja viem, že neuhádneš, čože by si ty, boží človečik, uhádol. Radšej sa modli za toho, koho už niet, ale aj za seba, najmä za seba, lebo aj tvoja hodina príde a ja budem zvoniť tebe: jeden úder na jednu stranu a dva na druhú. Bam, bim-bim. Bam, bim-bim. Stále takto. Nikomu inakšie, ani kráľovi, ani Cigánovi. Pre mňa ste všetci rovnakí. U mňa nemáš zapísané ani krstné meno, ani priezvisko. Nuž hádaj, boží človečik, len hádaj.“

Bernard stál bez dychu. Snažil sa lepšie vidieť, ale príliš zarastal tmou. Zvon mu zaliehal na uši.

Och, kdeže doparoma zvoní? Raz sa ti zdá, že tuto vpredu, ale to len preto, že si sa ta zadíval. Keď obrátiš hlavu inakšie, aj on prichádza s inej strany. Všade je, a nikde ho nevidíš. Či ich je viac, či je len sám? Och, a zdá sa, že celý svet sa pristavil a počúva len jeho. Kdeže ste, hory, prečo nehučíte, ako hučievate? Kdeže odbočil ten potok, čo donedávna hrkotal? Či je naozaj v tento čas len Demianko na svete?

Bernardovi sa ježila na prsiach vyšedivená srst' a pod lopatky vkĺzol mu tupý bôľ, ako by sa mu v tých miestach otvárala živá rana.

— Petruško! — ozvalo sa mu za chrbtom.

Zaiste to skučal do noci pochabý Karo. Hlas utekal ku staviskám, búšil sa o ich drevené steny a stíchol, ako by ho boly vlny zalialy. Istotne to volal Karo, ale Bernardovi sa celkom tak zdalo, že to vraví Demianko. Tupý bôľ zpod lopatiek vliaval sa mu do všetkých údov.

Petruško je jediný syn Bernarda Plžúcha. Keď mu baba odstrihla pupok od materinského tela, Bernard ho vzal ešte takého zatečeného, smrašteného na ruky, utekal s ním do pitvora, kde nebolo vtedy ani živej duše, rozlepil mu oči, díval sa dlho na neho a vravel: — Aha, ja som tvoj otec. — Potom vbehol nazad do izby a vravel ženám: — Ľafa, toto bude Petruško. — A bolo potom tak, ako si on prijal. Chlapec vyrástol. Mal pritenké nohy, ale Bernarda to nemýlilo. Vzal si ho pod svoju ruku. Už rok chodia spolu do hory. Určil mu aj vlastný revír. Z Petruška je chlap, ako sa patrí, vravia to všetci, čo naň hľadajú, aj otec to verejne priznáva, ale v srdci tají obavu. Zdá sa mu zavše, ako by jeho chlapec mal ešte vždy zalepené oči voľajakým hlienom, ako vtedy, keď ho mal prvý raz na rukách.

Zvon neprestajne zvonil.

— Petruško! — vykĺzlo sa samému Bernardovi nenazdajky z úst, ako by vzdych vnútornej úzkosti, ktorú nebolo možno utajiť, a zamieril strmo domov, nechávajúc pochabého brata ďaleko za sebou. Nešiel poza humnú, kade sa obyčajne vracia, lež priamo cestou, pomedzi domy. Krok mu dunel a plieskal do stien. Tmavé okná naň nechápavo hľadely.

Hľa, tuta je už jeho múranica. Jedným ok-

nom hľadí na cestu a druhým do záhrady. Obe sú hlboké a malé. „Zaklopem na okno. Žena vstane a povie mi, či je doma,“ myslel si, keď stál nerozhodne pred dverami, ale potom sa náhle preškriabal cez plot na záhrade a vošiel kôľnou do pitvora. „Sám sa presvedčím. Nebudem plašiť.“ V pitvore ho zarazil dym. Bol otvorený šop a tam sa údilo mäso. Prešiel po pamäti vedľa ohniska a nahmatal kľučku, ale nebol dosť opatrný: dvere vrzly. V izbe ho obarila príjemná teplota. Pec ešte hriala a ženino telo voňalo. Chvíľu postál, aby sa rozhlíadol. Aha, tamto spí žena. Ruky má rozložené na perine, nuž jej do tmy svietia. Aj okrúhle plecía sa jej vynárajú ako bielušké klobúčiky peny. Tamto je okno do záhrady. Niet pri ňom ani najmensej stopy po svetle, ale to nás nemýli, lebo my i bez svetla nájdeme Petruškovu posteľ. Je naľavo od okna. Aha, tam je. Podlhovastá, tmavá. To neurčité, belavé budú periny. Bernard vykročil — dlážka zavrzgala — a siahol práve na miesto, kde by mala byť Petruškova hlava. Toto, čo sme chytili, je hlavnica. Ešte nebadateľ, že by vpila vlhkosť mladého tela. Perina je odhodená a z postele vychádza chlad. Bernardovi stiahlo hrdlo. Azda je v izbe mála vzduchu: povala nízko a steny hrubé.

— Bernard!

To je ženin hlas. Poznala ho po kroku. Petruškov je ľahší.

— Aha.

— Petruško ešte neprišiel.

— Vidím.

Bernard Plžúch zastal, vyvrátil tvár do oblohy, tami prehnitá, nuž človek sa na nej necíti bez-

pečne. Ženine oči sa z tmy prepaľujú. Kotúlajú sa ani hrášky. Dotýkajú sa citlivých miest na tele a režu, och, ako režu do živiny.

— Nemáš sna?

— Ba.

— A?

— Rozmýšľam!

— Nuž?

Obrátil sa celý k nej. Voľačo ho k tomu nútilo. Bolo sa treba na niečo pevného oprieť, lebo človek nemôže stále do tmy hľadiť. Tma dusí. Všetko sa v nej topí: steny, pec, okná, stôl, povala i dlážka, len ona s posteľou má pevné postavenie, nehýbe sa a vyniká z tmy ako biele bralo z mora. Môžeš bezpečne u nej hľadať záchranu.

— Ale hájnička z doliny zas porodila, — vrela a hlas jej tiekol pokojne a pomaly ako hustý med z plásta.

— Tak?

— Toto už tretí raz.

— Veď hej.

— Dva razy porodila mŕtve.

— A teraz?

— Žije!

— Aha.

— Ale ona zomrela.

— Tak dieťa žije a matka zomrela.

— Hej, teraz jej zvonili.

Bernard pocítil vôňu ženinho tela celkom blízko a prsami sa mu preliala vlna vďačnosti, lež povedal:

— Pozriem sa za Petrom, — a vyšiel.

Demianko ešte zvonil, ale slabšie, lebo zvo-

nica bola kdesi na druhej strane za Bernardovým chrbtom a za múranicou. Ak sa chcel Demiankov hlas dostať k Bernardovi, musel sa preškriabať cez strechu, a to bolo ťažko, lebo strecha bola stará, prehnitá, plno čiernych dier a hrdzavých klincov. Možno sa Demiankov hlas zakvačil práve o takýto vyčnievajúci klinec, nuž visí a kavčí tam na druhej strane. Tuto pod kôľňou, kde stál Bernard, bolo ho sotva rozpoznať. Aha, veď sa aj hory ozvaly, aj potok čuť.

Bernardova tôňa sa zaklátila. Vonku ešte ne-
svitalo a tmu pod kôľňou si mohol natierať na
chlieb miesto lekváru. Bernard sa noril do nej.
Vedľa neho bol štôš jedľových polien. Zapáchal
hnilobou, lebo vlhol od zeme aj od povetria. Stre-
cha sa snižovala až k jeho čelu. Keby chcel vy-
stúpiť von, musel by sa uhnúť. Alĕ on sa nehýbal.
Nepotreboval to. Videl dosť a i tak obzor bol je-
diná smradľavá barina, nepriehľadná, neohrani-
čená, roztečená na všetky strany, aj do hĺbky, aj
výšky. Ak sa chceš orientovať, nuž len po pamäti.
Za záhradou je medza farárovho poľa. Tá sa ešte
brnie ako rozťahnutá čierna odedza. Potom už
nebadať nič. Lež svet je väčší. Tam za roľou za-
čína sa popretŕhaná hora. Zápačou ju ľudia na-
zvali. Za ňou iná: Kúty. Potom Lomisko a Mo-
rová, nad ňou Skalka; s druhej strany Vrchdolín
a potom zas hory a hory. Jedna ku druhej sa tisnú
ako sestra k sestre. Jedna druhú prenikajú. Vo
dne sa rozjasajú, lebo spieva v nich vtáctvo o Bo-
hu, a v noci sa ponoria do nepreniknuteľnej tmy,
lebo treba ukryť a utíšiť bezbožné deti, čo prišli
sem skrotiť svoju divú krv.

Toto bol Bernardov svet.

Nemá konca, lebo hory nie sú ohradené plotmi ako záhrady, ani kamene nenájdeš ako po medziach na poli, iba ak kôpočky s kolíkmi, ale tie v noci nevidíš, môžeš prechádzať slobodne z jednej do druhej, nemusíš žiadať o povolenie. Nijaké zákony ťa neviažu.

„Ak sa mi zachce, vybehnem na Skalku, pustím sa priam dolu bokom, a som v Borovej. To je už v breznianskom chotári. Podo mnou drieme mesto. Žmurká nepokojnými svetielkami ako drie-majúca mačka na peci. Azda ma aj vidí, ale meš-ťania sú pohodlní. Kým by pribehli sem, moje nohy by už preskakovali vývraty v Komôrkach pod Gápľom, čo je skok na Krupovú, odkiaľ vi-dieť slizké telo dlžizného Váhu. Nuž, zvoň si len, Demianko, zvoň. Vyratúvaj hriechy týmto sedlia-čikom, čo teraz práve rozohrievajú svoje zažltnuté telá pri ženách, len im vyrátaj a straš ich Lucife-rom, peklom, ale ja a môj syn pod tvoju farnosť nepatríme. Tvoj hlások je slabý, nedobehne nás. Aha, stojím len za svojím domom, a nevládzeš sa ku mne preškriabať, chrčíš, ako by si mal na plú-cach chrasty. Oj, Demianko, len si cengaj. Našu nôtu ty nepolahodíš. Môj syn ťa nepočuje, a ja sa ťa nebojím. Keď budú tie hory plakať, čo sú teraz prikryté osuľou, potom sa budem modliť, vtedy už naozaj sa mi bude treba lúčiť buď so synom, buď so svetom. Vidíš, Demianko, takto ja smýš-ľam. Ak som sa naplnil pred chvíľou zlou pred-tuchou, to spôsobil ten pochabý Karo, ktorého hlas sa človeku pri uchu trasie ani pišťanie suchej ša-riny a ktorého oči vyvolávajú zmätok ako olovené

škvrný na nebi pred búrkou. Môj syn teraz brúsi Richtárovým, alebo divinu vešia na starú jedľu pod Marikovými skalami, ak si už ruky neumýva od teplej krvi v Čiernom potoku. Nuž tak, len zvoň, Demianko. Treba odprevadiť nevinnú hájníčkinu dušičku do neba, a treba utíšiť jej hladujúce dieťa.“

Ale zvon sa upokojil. Zatíchol razom, ako plač dieťaťa, keď mu mater vstrčí mliekom navretý prsník do úst. No vo vzduchu visela ešte voľajaká roztrhnutá struna. Hompálala sa sem-ta. Bernard ju sledoval, lebo sa mu zdalo, že v osuhli čarbe nesrozumiteľné kráže. Potom sa mu ešte zdalo, že koniec tejto roztrhnutej struny sa spustil dolu a šľahol ho po tvári. Ach, nie, to bola pavučinka, na ktorej sa spúšťal pavúk so strechy a ktorej sa on ľavým lícom dotkol. Hej. Ale tento neurčitý šum, ako by niekto striasal srieň so zmrznutej trávy, nepochodí už od pavúka.

Bernard rozpoznával a naozaj počul kroky.

Zdalo sa, že niekto ide od potoka. Srieň sa trúsil a zvonil ako sklené piliny. To by mohol byť Peter, ale zdá sa, že nejde sám. Jeden krok by bol zreteľnejší. Srieň by sa len v prestávkach trúsil ako šušťanie trávy, keď sa kosou zaháňame, a tuto nieto prestávky. Srieň sa sype neustále a zvoní, ako by cupkal po ňom kôň. Možno, idú dvaja.

Bernard sa pohol so svojho miesta a dal pozor, aby triesky pod nohami veľmi nevrždľaly. Urobil krôčik doľava a oprel sa o štôs polien. Drevo sa trochu pohýbalo. Zapadlo tuhšie do seba. Potom znehybnel ako buková štiepa. Nebolo ho rozpoznať od prostredia, v ktorom stál. Prie-

chod do pitvora mal pred sebou. Kto bude tade prechádzať, môže mu pozrieť do tváre a do očí zblízka. A toto Bernard chcel.

Zo záhrady sa ozvaly hlasy. Boly dva. Bernardovo ucho sa nemýlilo.

Prvý hlas vrazil: — Videl som vás oboch na Zvadovom poli medzi horou. Ty si šiel hore Zápačou a tvoj otec vchádzal do hory.

A druhý hlas: — Nuž myslite si tak, keď si nedáte povedať!

Prvý hlas: — Zapieranie sa ti nevyplatí.

Druhý hlas: — Ja sa nebojím.

Prvý hlas: — Hneď sa presvedčíme.

Druhý hlas: — Môžete!

Buchla doska, lebo prechádzali popri chlievcoch, a to bolo na niekoľko krokov od kôlne. Bernard si pripamätával hlasy, aby zistil poradie prichádzajúcich. Druhý hlas bol synov a prvý mohol byť len hájnikov.

Prvý hlas vrazil: — Pôjdeš predo mnou, neviem, kade sa do vás ide.

A druhý hlas: — Ako chcete.

Išli práve poza Bernardov chrbát. Volaktory sa šúchol o drevo, o ktoré bol on opretý, a potom mu už boli na očiach.

Tmavé postavy sa vtisly do bielej osuhle. Išli za sebou v metrovej vzdialenosti. Najprv Peter, potom hájnik. Povetrie sa rozhýbalo a vedľa zahnívajúceho dreva bolo ešte cítiť vôňu surového mäsa a mladej smoly. Ťažký dych chlupských pľúc trepotal vo tme nepravidelne ako blanité krídla veľkého netopiera. Peter urobil náhly pohyb, ako by sa mienil obzrieť, ale potom len vyvrátil do-

boka hlavu, lebo sa mu bolo treba pod strechou uhnúť. Tvár sa mu zabelela ako ryba, ktorá sa v hĺbočine obrátila, a vošiel do tmy. Bernardovi sa ešte zdalo, že jeho oči sa pri ňom zastavily a zažiarily. Lež on sa do nich nestačil dívať. Pod strechou zaknísala sa chatrná postavička hájnika z Doliny. Nuž na túto chvíľu strichol a nemal sa kedy piplať s Petrušovými očami, hoci bol aj na tie zvedavý. Siahol rýchlo oboma rukami za pravé plece, schytil poleno a mieril pozorne ta, kde mala byť hájnikova hlava.

Možno, bolo počuť tupý úder a zavržďanie triesok pod padajúcim telom, ale v náhlosti sa to ľahko preslychne. A nebolo vidieť nič. Tma prehltla aj najnepatrnejšie mihnutie tieňa a čušala ako múmia.

Hľa, nič sa nehýbe.

Zornička sa ešte roztancovala, besne, šialene, ako opitá, ale dostáva závrat. Zastáva a hľadá na jedinké pevné miesto, ktoré je kdesi na streche, alebo visí v povetrí, alebo je ďaleko medzi hviezdami. Najskorej tam. Mihalnice zdrevenely a oko stratilo lesk. Musíme naň priložiť peniaz, aby tak strašne nehľadelo. Hľa, celkom nič sa už nehýbe.

Vofakto privrzol dvere, ktoré už mal odchýlené, a potom bolo počuť:

— Otec!

— No?

— Otec!

— Neplaš sa, aby mať nestratila sny.

Triesky zavržďaly, lebo sa niekto pohýbal.

— Zabili ste ho?

— Nehýbe sa.

— Otec!

— Mal som priťažkú ruku.

Potom zpod kôlne vyšiel Bernard Plžúch a jemu za päťami jeho syn, Peter Plžúch. Zastali pod strechou a hľadeli donútra. Bernardova postava bola ohavnejšia.

— Skočil na mňa zpoza buka v Richtárovom,
— vravel Peter. Zápasil s dychom.

— Chcel sa presvedčiť, či ste doma.

Nazdával sa, že musí hovoriť, lebo otec čušal.

— Pri Čiernom potoku ma núkal borovičkou. Bernard Plžúch sa nahol. Bol pol telom v o-suhli a pol tela zapadalo do tmy.

Vravel odtiaľ zdola:

— Črep má prelomený.

A potom ešte:

— Krvi veľa nevytieklo. Azda som mu kožu len na malom kuse predrapil. Vovalila sa mu na mozgy, a tá kvapka, čo vymoká, slepí sa s vlasmi.

Potom sa celý vnoril do tmy. Bolo počuť, ako šmátra a šúcha po kútoch kôlne.

Voľakde zahrkotal železný riad, inde zazvonila žrdka. A o chvíľu vyšiel. Podával Petrovi vrece.

— Roztvor a zadrž! — vravel.

— Čo?

— Dáme ho dnu, bude tak kaľavnejší.

— Kde s ním pôjdeme?

— Na Vrchdolín. Za Jančekove kolibou je trhlina v skale, nuž tam, aby mu líšky daly pokoj.

Ešte raz vošiel do tmy a teraz niesol jeho — hájnika. Bol malý, nuž niesol ho na rukách ako

dieťa. Dával pozor, aby sa mu ruky držaly pri tele a nohy spolu.

— Vhod' dnu skalú.

Pchal ho hlavou.

Peter bol otcovi poruke. Počínal si podľa jeho rád, a na čo sám prišiel, urobil bez napomínania. O chvíľu zaviazané vrece ležalo im pri nohách. Bolo bez formy, len oni vedeli, že to, čo sa vypúča, sú kolená pokrčeného chlapa.

— Vezmi hájnikovú pušku, nájdí si pri hlave skalú, pošuchni ju do rožka, bude sa ti takto lepšie držať, a poď záhradou popredku.

Vyrovnali krok, prešli záhradou, ale za plotom obrátili sa k hájovni a prechádzali potok.

— Tam sa svieta, — vravel Peter, ktorý šiel vpredu a pozeral na drevenicu, čo sa šerila medzi ovocnými stromami. Okná, obrátené na severnú stranu, boly vysvietené. Svetlo prenikalo ďaleko, lebo osuheľ ho rozpúšťala, ale rozpoznalo sa ľahko od okolia, zaliateho mútnavou. Keď sme zastali, stálo aj ono, keď sme vykročili, pohlo sa za nami, ako by nám nedôverovalo. Zavše sa zaplietlo medzi konáre stromov. Niekedy aj skapalo, ako by naň niekto okenicu prichlopil, alebo ako by spadlo do jamy, ale hneď sa zas vyhuplo a hľadelo, hľadelo.

— To hájničku kladú na dosku, — vravel Bernard Plžúch, ale hlas sa mu pozabudol vyhupnúť na jazyk. Znel voľakde pod rebrami, alebo ešte nižšie, nuž Petrovi sa zdalo, že to nevraví otec, ale niekto iný, čo mu sedí v bruchu pod kožuchom. Vykročil strmšie, lebo chcel byť skoro doma.

Za potokom vošli do hory. Pod nohami sa im ozývala skalnatá hôrna cesta. Peter sa obzrel. Chcel sa presvedčiť, či bledé svetielko pustilo sa hore za nimi, ale nie. Nič sa už nehýbalo. Nikto ich nesledoval. Čierne smreký sostupovali do cesty s oboch strán a tisly sa k sebe. Medzi nimi prezerala len úzucká biela štrbina a v nej sa nepohlo nič, celkom nič. Svetielka ostaly tam dolu za potokom. Blúdia záhradou, okolo domu, zamotávajú sa medzi rozkonárené slivky, chodia popri vode, chcely by na druhú stranu, ale nemôžu. Sú priputnané k oknám. A možno sa ani neznepokojily. Nezbadaly nič, nuž len vyzerajú z mútnavy ako omachnatené oči zabitej ženy v barine.

Nuž nikto o ňom nevie. Naozaj nikto. Ráno ho budú sháňať, lebo bude treba pohreb chystať, a nebude ho, ako by sa do zeme prepadol. Do hory šiel. Hájnička večer voľačo spomínala. Rozídu sa. Jedni smerom na Richtárovú, druhí do Morovej. Oj, hôr je veľa. Na všetky strany sa šíria ako more. Nuž kdeže sa hnúť?

— Hahóóó!

Čierne vtáčisko namáhavo zatrepe krídlami priam nad hlavou a trieli voľakde do pochmúrnych hlbín.

— Hahóóó!

Hlas sa vychytí ako vír. Vznesie sa nad vrcholce a huláka dolu horou. Uchytia ho grúne a hrajú sa s ním ako s loptou.

— Hahó — hahóó!

Ale potom im čľupne do voľaktorej doliny, zatíchnu a znovu sa zbojnícka tíšina prikráda poza stromy k tebe.

Toto je všetko. Viac nič?

Aha, so starého stromu sa odtrhla strapatá šuška, alebo ju veverica spustila dolu. Otíka sa o dokrútené smolnaté konáre, tancuje, poskakuje, šušťí medzi ihličím, cupne ešte na zamrznutú zem, a viac nič. Oj, nič. Hora čuší ako zarezaná. Čaká na sneh, lebo je už pred Vianocami, a osuheľ v noci zľahčela. Aha, dvíha sa hore do oblohy, bude padať.

„Môžeme ísť vedľa seba. Cesta je tu dosť vyrovnaná a široká. Nebude nám aspoň otíkať kolenná!“

Peter pomeškal, aby ho otec mohol dobehnúť. Ach, naozaj je takto lepšie. On je medzi nami a my môžeme voľnejšie kráčať. Podkovičky na bagančiach im tĺkly do skál. Hora pod nimi sa skúpo ozývala. Povedľa nich zľava i zprava prechádzaly stromy. Vystupovali z tmy, ktorá bola pred nimi, a vchádzaly do tmy, ktorá bola za nimi. Niektoré boli maličké, pričupnuté k zemi, iné výšavy. Tie malé motaly sa medzi veľkými. Keď maly prísť k nim, pristavily sa a niektoré sa aj nahýbaly nad ich tváre, ako by im nazeraly do očí. Potom sa však naľakaly a mykly preč.

— Dávaj pozor, aby sa priveľmi nehojdal. Ruka zbolí.

Ihličie sa im nad hlavami plašilo.

Už idú.

Už idú.

Videli sme ho.

Aj my.

Aj my.

Tadeto práve prešli. Vlečú ho medzi sebou.

nuž tlčie sa hlavou o skaly. Vrecom presakuje krv.

Tamto kvapôčka odpadla aj na mráz.

Starému sa iskria oči ako vlkovi.

Mladému je riedko.

Zatvára si oči.

Tak stará Cindulka má pravdu.

Veru.

Vravieva, že mladý Plžúch má oči ako obláčky na jarnom nebi.

Hej.

Bernard sa mu darmo úfa.

Šum sa rozliezal do šírav, ako by sa v týchto miestach vietor prebúdzal, ako by si zobákom rozčuchrával perie, čo cez noc priľahlo k sebe, a rozťahoval strpnuté krídla, ako by prestupoval s pazúra na pazúr a zíval. Šum rástol a padal aj dolu medzi stromy ako spŕchnuté ihličie.

Peter mal naozaj privreté mihalnice a kráčal len po pamäti. Natahoval krok, aby stačil otcovi, ale náhle sa zastavil, ako by mu studená ruka prešla prstami po tvári.

— Otec!

— Čo?

Obzreli sa obidvaja naraz.

— Aha!

Tam to bolo. Za nimi. Na tom mieste, kde sa cesta zahýbala a mizla za stromami. S jednej strany pozerá hrubý kmeň starého smreka a za ním ešte jeden. Medzi ne vytrča sa strapatý kónár. Hej. S druhej strany sú malé stromky. Nuž medzi nimi a prvým kameňom je to. Hľa, teraz oči neklamú. Tma zredla. Hádam sa už brieždi,

alebo chumáč osuhle kvapol sem dolu. Možno. Alebo nie. Bolo to také, ako by vypadla hrča z dosky na kolibe, v ktorej spíš. Hádam. Tým otvorom presvitlo kus oblohy. Lež obloha nie je vykrojená ako otvor na doske. Ohnisko totiž ešte nevychladlo celkom. Dym sa valí práve na tento otvor. Nuž obloha sa rozpíja v dyme. Vytvára sa guľa, ktorá rastie. Hej, také to bolo. A uprostred tej šedivej rastúcej gule krútila sa akási hrča vaty. Najprv sa krútila a vrtela ako besná a potom sa schytila, utekala hore cestou za Plžúchovcami, ako by ich chcela dobehnúť, ale rozmyslela si to a vyhupla sa do výšky medzi konáre.

— Svitá. O chvíľu sa zodvihne aj osuheľ, ktorá nám je v očiach, a môžu nás vidieť. Musíme sa ponáhľať, — vravel Bernard Plžúch, aby posmelil syna.

Mýlilo ho už synovo správanie. Pozoroval dávnejšie, že ide ako námesačník a že v ňom trhá, ako by ho niekto do pliec šidlom pichal. Nuž nech je, ako chce, nie je to moja nátura. Hora mu málo ešte pridala. Azda tie oči. Ach, ten chumaj Karo, horkýže oči. Oči sa vybrúsia. Veď mu ešte nepreskočilo. Bude mať dvadsať, nuž chlapča sa musí z neho vytriasť. Materino mlieko ho ešte mámi. Ale keď viac ráz ovonia aj človečiu krv a pohrká si ľudskými kosťami, vybijie sa z neho rúči chlap.

Prešli hodný kus bez slova. Naťahovali nohy. Ale keď uhýbali konárom, čo sa načahovali priveľmi k nim zboku, Peter sa zas vzopäl:

— Otec!

— Čo?

— Aha!

Teraz to bolo pred nimi sotva na desať krokov. Sedelo uprostred cesty a čakalo na nich. Voľakde si zaopatrilo aj oči a hľadelo. Rozpoznávalo Plžúchovcov a potom sa ako prv vyšvihlo do konárov.

Niekde medzi stromami bolo počuť rýchle kroky, ako by sa niekto ponáhlal dolu horou.

Bernard zahrešil do tmy.

— Tuto sme ako v kotle. Človekovi môžu britvu nadstaviť k hrdlu, a nevidí ju.

Napravo od nich uvoľnila sa vo výmoli skala a skotúľala sa im k nohám.

— Obráť sa dolu horou. Prejdeme naprieč. Cesta v týchto miestach pritáča sa k poľu, nuž vyjdeme von. Vystúpime už ten kúsok po úbočí. Nemáme ďaleko. Bude sa ti lepšie dýchať, keď uvidíš viac svetla.

Vnorili sa do hory. Išli opatrne, lebo pod nohami sa im prepletaly korene stromov a do očí ich šibala čečina.

Boli radi, keď vyšli na priestranstvo.

A naozaj svitalo. Temnota hádam dierami a škulinami, ktoré nájdeš pod hociktorým kriakom alebo hrbou skál, vošla do útrob zeme. Stúlila sa do jaskýň a posadala na skalné steny podzemných priepastí. Tam v hore ešte čupela, ale tuto na priestranstve sa neudržala. Mrazivé ráno pretiahlo si cez hlavu bieluškú ľanovú košeľu a chystalo sa vykročiť dolu do dediny. Osuheľ bola celkom biela, len na tých miestach, kde stál strom alebo kruh, šedivela a otmavievala. Bola drobnejšia, ľahšia a ostrejšia. Podobala sa veľmi hmle. Neseдела na doline, ale dvíhala sa hore. Po pažiti sa

jej lepšie šmýkalo, nuž hnala sa rýchlejšie ako ponad horu. Nepostupovala rovnako. Po čistine nadbiehala a pri stromoch sa pristavovala. Tam, kde príliš poskočila, vznikaly trhliny, v ktorých sa brnela nahá zem, tam, kde zmeškala, sbila sa do hrče a kolembala sa na mieste, kým sa jej nepodarilo uniknúť niektorou stranou. Ak jej v ceste stál smrek, tu sa pustila cez ihličie a šumela ani peny na mlieku. Niekde sa svaľkala do kúdele, inde bola strapatá ako Cigánova hlava.

Pustili sa dohora.

Išli vedľa seba tak ako po ceste horou. Svah bol prikýry, pôda pod nohami tvrdá, zamrznutá. Miestami, kde voda presakovala zo zeme, bola ľadovica. Tú obďaleč obchádzali, a ak sa predsa na ňu dostali, museli len pošmykúvať nohami, hľadať také miesta, kde štetiny trávy sa ešte udržali nad ľadom, aby sa udržali. Na zrnkovitom srieni nechávali stopy. Ale Bernard vravel, že bude zaiste padať sneh, nuž ich zakryje.

Zima im oblizovala kosti. Ach, za rána zima nemá zmilovania. Ešte je hladná, pchá sa pod kožu a pije krv. Kým šli horou, chránily ich stromy, boli v zátiší, ale tuto sa do nich so všetkých strán zažiera zamrzlina.

Prechádzali pod jedľu. Pred nimi sa valila ozrutná kúdeľ osuhle. Videli ju obidvaja. Dívali sa na ňu. Sledovali ju pozorne očami, lebo to bola nezvyčajná. Nevalila sa po šírke oblíny, ale pokonča a vrtela sa, tancovala, ako by v nej bol niekto zamotaný, a potom sa naraz pred očami oboch rozkrútila. Aha! Ale nie, to je nemožné.

Peter zjačal, pustiac vrece, skrčil sa k zemi,

ako by ho chytaly kľče, a tvár si kryl medzi kolenná.

— Peter!

Nedával o sebe znať.

— To za hrst svetla sa vsypalo do osuhle.

Čušal.

— Peter!

Zodvihol hlavu. Mal vybielenú tvár a do úst sa mu tisol úsmev.

— Čo si videl?

— Stará Cindufka mi doniesla papučky zo samých bielych cintariiek.

Bernarda pochytala zlosť. Skočil k synovi a zdalo sa, že ho ide nemilosrdne kopnúť tvrdou bagančou do vyjavenej tváre, ale vtedy ho zmrvilo náhle počatie.

— Počujete, otec!

— To hora skučí, — vravel pokorne a ticho.

— Vstaň, syn môj, vyjdeme na priehybu, a sme na mieste.

Peter poslúchol, ale bolo vidieť, že mu pamäť voľakde uniká. Chytili vrece a vykročili.

— Toto hora skučí, — presviedčal aj seba, aj syna Bernard Plžúch. Hlas mu mäkol.

Hej, to hora skučí. A nie jedna. Desať. Všetky, čo pozná Bernard Plžúch: Kúty, Borová, Komôrky, Richtárovo, Vrchdolin, Skalka, všetky, ako krdeľ plaúcich žien. Jedna ticho, ako by sa pridúšala starým machom, iná trasľavo, lebo sa jej hlas o skaly trie. Povetrie sa vlní. Skučia to vo sbore, to všetky stíchnu a len jedna ujúka. Medzi tisícami môžeš rozpoznať kvílenie starej jedle pod Maríkovými skalami, na ktorú vešiava Bernard

Plžúch a jeho syn divinu. Má vrcholec rozčesnutý. Hrom bol do nej udrel. Hrčavé konáre dvíha k nebu aj so strapcami šedivého lišajníka, ako starý, bradatý pútnik. Nemá už hlasu, všetok si vykričala, lebo pod Maríkovými skalami neustále vietor hučí, a predsa ju počuť vykladať.

— To hora skučí, — opakoval ako dieťa.

Boli na priehybe. Osuheľ tadeto utekala a pišťala ako krdel' myší. Za kruhmi černela sa Jančekova koliba. Dvere mala rozplazené. Bolo vidno donútra, aj na druhú stranu pomedzi sruby. Obrátili sa v tú stranu a skučanie im šlo za päťami.

„To stará jedľa pod Maríkovými skalami,“ chcel povedať Bernard, ale nepovedal nič. Jedným trhnutím uvoľnil vrece z Petrovej ruky, prehodil si ho cez plece, chytil syna pevne za ruku, a prebehnúc ostávajúcu vzdialenosť, zaplesol za sebou dvere, ako by sa bál, že mu syna niekto uchyťí.

Dnu premkla ich tma. Bernard složil s pleca bremeno a načúval. Tamto je to na druhej strane. Zadaľovalo ako dieťa v kolíske a ide sem. Počuť kroky, ale veľmi slabo, ako by malo na nohách papučky. Prešlo popri zadnej stene. Malo by ho byť vidno, lebo v tých miestach sú medzi sрубmi najväčšie diery, ale nič nebadať, len osuheľ sa čumelí. Aha, a teraz sa plúži po pravej strane, chce prejsť ku dverám.

Bernard schytil hájnikovu pušku, ktorú niesol Peter, prikľakol k stene a vopchal rúru cez škáru. Chvíľu bolo ticho. Potom zaľahol na uši strašný výstrel.

— Hájnikova suka, — vravel Bernard.

— Stará Cindulka, — vravel jeho syn.

Bernarda hrdúsila hrôza. Nemohol už váhať. Pristúpil k synovi. Jednou rukou ha oblapil pevne za krk, druhou mu vyvrátil hlavu a díval sa mu zblízka do očí, ako vtedy, keď ho vzal s rúk babe a utekal s ním do pitvora.

Peter bol ticho. Hľadel na otca pokojne. A hľa, v jeho očiach plávaly biele obláčiky ako po jarnom nebi.

Nikdy nebolo Bernardovi Plžúchovi tak chladno pri srdci, ako keď sa díval druhý raz do synových očí.

— Tu ma počkáš, kým sa vrátim, — vravel. Prehodil si bremeno cez plece a vyšiel dverami. Bolo vidieť, ako sa vzdáľuje.

Myslel len na robotu a náhlil sa. Osuheľ mu primrzala na obrvách a mihalniciach. V kolenách mu vrtal vetrisko, ale nedbal. Všetko robil dôkladne, nič nezabudol. A keď už bol hotový, utrel si ruky o kožuch, ako mal vo zvyku po každej robote, a chcel sa pustiť za starou stopou do koliby, lež oči sa mu pristavily úžasom. Len na skok pred ním rozkrúcala sa taká istá kúdeľ osuhle, ako videl nedávno tuto dolu pri čiernej jedli. Aj táto stála koncom do výšky a krútila sa, tancovala. A hľa: hrsť svetla sype sa shora na ňu a z prostriedka vychádza postava. Obracia sa k nemu chrbtom, ako by bola svedkom toho, čo Bernard robil, a odchádza. Počuť zvonit' srieň, aj stopy vidieť za ňou. Vzdáľuje sa k hore pomaly, iste, nezadržateľne. Čierna hora vzľahuje proti nej strapaté konáre. Postava sa norí do nej a pištiacu osuheľ pretína strašné, dlhé a ľadové zavytie.

To nezavyla stará jedľa pod Maríkovými ska-

Bayle

lami. Och, to nie. Bernard Plžúch mal zašibané oči ukrutnou zimou, ale preletel k hore ani orol a chcel preniknúť zrakom husté šero voskrz. Postava sa mu niekoľko ráz mihla medzi stromami, ale hneď sa stratila, ako by sa bola roztáhala na vláhenká pavučinky, ktoré pochytal vietor, len hrozné zavýjanie nieslo sa horou a rezalo Bernardovo srdce.

— Petruško!

Hora odpovedala:

Petruško!

PIARGY

Môžete si ich ľahko nájsť na mape. Chodte smelo hore Hronom a tam, kde sa vám už zelená farba zpod prsta celkom vylení, zabočte doľava k potokú, ktorému zabudli pripísať meno, alebo nevedeli, ako sa volá; hoci odjakživa celý vidiek ho nazýva Belicou. Pri prameni tohto potoka dolina sa rozkaluje vo dvoje. Jeden úplaz otáča sa okolo vypučeneného bachora Malého Roháča a vplieta sa do Magurských hôľ a druhý sa vyplazuje rovno pod Končistú. Toto sú Piargy: dolina rovná ani rúra, stisnutá s oboch strán grúňmi, tu hore ústiaca do úzkej prte, ktorá sa škriabe horou a pod kosodrevinou rozťahuje sa do lievika, kde spúšťa končiar vršiska každej jari šedivé skaly, ako by chcel túto jedinú dieru do sveta zapchať, zatarasiť, aby ňou nemohli prejsť zvedavci. Na niektorej podrobnej mape by ste našli azda niekoľko čiernych stračiek, roztrúsených po dolinke, ktoré majú naznačovať ľudské sídla. A naozaj, mapka ešte pred dvoma rokmi vyjavovala len holú skutočnosť. V Piargoch bola osada. Šesť domov dokopy. Nevedieť, či táto osada dala meno doline a či dolina osade, lebo sa rovnako menovali a nikto ešte nezjavil, ktorá skôr z nich jestvovala. Domy byly staré drevenice. Vysedávaly zadumané do seba po oboch stranách strmej bystriny, ako

divé kury na hniezdach. Nebály sa samoty, čo hľadela s Končistej dolu, ale svoj majetok chránily veľmi pozorne. Čupel každý sám, ako by si navzájom nedôverovali a prejavovali veľmi málo života. V zime vypúšťaly z komínov belasé kúdliská dymu do zamrznutej oblohy a v slnečných letných dňoch blýskaly vysoko do grúňov drobnými okienkami. Len najdolnejšia chatrč mladého Klementa Pilarčíka bola múranica. A tá už vlastne ani nepatrila k osade, lebo hľadela do sveta druhou dolinou a stála na pokračisku belčovského chotára, nuž mala aj popisné číslo Belčova, a nie Piargov. Piargy sa končili Magdušinou maštaľou, ktorá stála konča Pilarčíkovej záhrady a prináležala ku drevenici, vsadenej obďaleč do úpätia grúňa. Lež dnes by ste darmo hľadali osadu Piargy. Je len dolina, ktorá má ešte toto meno, dolina rovná, rovnušká ako rúra. Každéj jari úzuckým korytom tejto doliny ručí spenená bystrina. Hory pod Končistou vyspevujú zbojnícke piesne a zelený mach na stráni vypásajú krdle bielych zvoncov. Niekedy sbehne s hole vetrisko. Letí a bľačí ako blázon. Prichytáva sa o konáre stromov, aby na strmine nezabakal. V zime je dolina ako vyhladený válov. Vo dne sa srieň na ňom blyští ako rozsypané zlato a v noci kľžu sa po ňom rozbesnené vlny fujavice. Na dolnom konci doliny stoja ešte štyri múry Pilarčíkovej chalupy. Šedivá pleseň sa po nich plazí. Sú opustené, slepé. Na slniečku sa zabelejú ako dažďami vylúžený črep zdochnutého zvieraťa. Horná stena je navalená a rozpuknutá po celej výške. Sotva ešte jednu zimu vydrží. Mladý Klement Pilarčík aj so svojou bie-

lučkou ženou Johankou musel sa odtiaľ na rozkaz úradov vystahovať. Bývajú teraz v meste.

Osada Piargy nejestvuje. Zmizla so sveta za jednu noc, ako by ju boli čerti do pekla poodnášali aj s ľuďmi, aj so zvieratami. Zostala len Johanka so svojim mužom Klementom a štyri múry ich chalupy ako hrozná výstraha. Piargy a ich obyvateľstvo prežilo svoju poslednú noc. Ach, a bola to hrozná noc.

Keď sa zvedaví ľudia bielej Johanky na túto noc dopytujú, zadúša sa ešte preľaknutím. Teplým materským mliekom nakyprené prsia začnú sa jej triasť ako vyplašené barance a očima hľadá nejakú oporu.

— Jaj, ľudia boží, ani sa ma nevy pytujte, lebo mi ešte aj teraz srdce stíska, keď si spomeniem na to, — vravieva. — Nechcem ešte uveriť, že by sa to sem za nami neprivilieklo. Veď ktože vie povedať hodinu nášho skonu. Pán farár aj túto nedeľu vraveli na kancli, že súdny deň nie je ďaleko. Ach, a nechcela by som ešte. Aha, budem mať dieťa, aj dom sme si na dlžobu kúpili, treba splácať. Každú noc ďakujem Bohu, že nás v tú noc zachránil. Veď to bol zázrak. Akože si to môžem inakšie vysvetliť? Všetci zmizli, ako by ich bola tá božia zem prehltila. Všetci do nohy: Kordíkovci, Roháčovci, Piestikovci, krstná mater Zpod čerešne, tetka Uľa, Juliša, sprostá Léna, pochabá Magduša so svojim študentom, Beluš, mládeni, dievčatá, deti, kravy, hydina, všetko, všetko, len ja s Klementom sme sa druhé ráno našli. Ach, čo to len bolo, čo? Azda sa Piargovčania v niečom prehrešili, že na nich Pán Boh toľkú

hrôzu sosal. A krstná mater to predvídali. Ešte ten večer nám vraveli, čo nás čaká. Sedely sme my tri, ja, krstná mater, tetka Uľa, v komôrke pri sprostej Léne, čo sa už druhú noc ku pôrodu trápila. Krstná mater vraveli, že si je sama vinovatá, lebo bola predošlú zimu chovala na maštali vlka a s tým sa vraj zapodela, hnusoba. Na druhej strane v izbe besnela sa jej sestra Magduša. Kto vie, či tá neprivolala trest boží na všetkých Piargovčanov. Veď Piargovčania boli zbožní. Z každej rodiny chodieval niekto na púť do Štiavnice alebo na Staré Hory. Ale táto sa rúhala navidomoči. Túlala sa po svete s čipkami, nuž sa zopsula. Bola ani fúra, líca sa jej išly rozpuknúť od dobroty, lebo nemala sa zle. Celý dom aj s majetkom v Piargoch bol jej. Sprostá Léna na ňom hrdlošila a ona zarábala vo svete. Bola najbohatšia gazdiná v Piargoch. Mohla si hádam peniazmi aj podkovičky na čižmách podkúvať, preto nepratala sa do vlastnej kožky. O vydaji sa jej ani neprisnilo. Horkýže tam vydaj. Vo svete si našla chlapov, akých len chcela. A aby jej nebolo ani doma otupno, vždy na sviatky si niekoho privliekla. Vtedy mala voľajakého študenta z Bystrice. Chudáčik, keby bol šípil, že sa viac nevráti medzi svojich, či by sa bol ulakomil na ňu. Veru nevieme, kedy nám bije hodina. Sme božie deti a On vie, čo robí. Veru tak. Bol ešte mladušký, nohavičky na ňom len visely a oči mal vodavé, ako by ho boli zo žumpy vytiahli. Ale Magduša ho išla zjesť. Bola rozkokošená. Svolala do svojej izby celé Piargy, hriala pálenku, krivý Ferdo musel hrať na harmonike a ona išla z toho chlapčáťa v tanci dušu vytriasť. Jaj, Bože, ktože

sa za tú prihovára pred Hospodinom. Orodujú za ňu, Matko Starohorská, všetci sme vinovatí, nuž čože by sme si len počali bez tvojej prímluvy?

Ak sa pri tom naďabí aj jej muž Klement, zachmúri sa mu čelo, znehybnie a započúva sa, ale neudrží sa dlho v tomto stave. Len čo sa Johanke pristaví dych, rozhovorí sa:

— Ja som sedel s Belušom pri sporáku v Magdušinej izbe. Dávali sme pozor na hrniec s pálenkou a zavše sme si črpli do hranatých pálenčiarov, čo vedľa nás postavila Magduša. Ktože myslel na nešťastie? Mne sa ani nežiadalo Magdušinej zábavy a pálenky. Boli sme tuto s Johankou len týždeň po svadbe. Ale pochybely mi zárobky. A to viete, že mladému páru netreba biedu dlho privolávať, nuž zašiel som ta vlastne za Belušom, lebo som vedel, že je doma a že na neho Magduša nezaбудne. Chcel som sa mu ponúknuť do partaje. Beluš mal tú zimu šlôg pod Končistou. Ale to viete, najtiaľ sadnúť a pozdravkať, reči sa už potom trúsia a čas nepristavíš. Pribavili sme sa hádam do polnoci. Hej, polnoc mohla byť, keď sme sa s Belušom pobrali.

Takto sa rozpamätávajú mladí Pilarčíkovci na tú noc a obaja potvrdzujú, že to dopustenie, čo vtedy na Piargy prišlo, bol trest boží.

*

Bolo to v noci s fašiangovej nedele na pondelok. Piargovčania boli sídení pri pochabej Magduši, len neduživí starci čítali doma deťom zo starých kalendárov. V Magdušinej izbe hučala ľudská vrava ako frfotanie vôd podzemných prameňov. Tento huk tisol sa aj na druhú stranu cez

nízke dvere Léninej komôrky, kde sedela vtedy biela Johanka s krstnou materou Zpod čerešne a s tetkou Uľou. Boly ticho. Azda sa nemaly o čom vyprávať, alebo im jazyky pripúchaly od ťažkého vzduchu, ktorý v komôrke bezvládne ležal a priľepal sa na odvlhnuté steny. Krstná mater sedeli pri sporáku a ruky načahovali nad platňu, kde sa hriala ovsená voda pre Lenu. Hoci sa im líca pripaľovali horúčavou, mali tvár bez farby ani popol. Starí ľudia už takto berú do krvi teplotu. Nos sa im priveľmi zabrusoval, a to nie je dobrý znak. Nepohli ani obrvou. Sám Boh vie, na čom si lámali hlavu. Konča Léninej postele sedela tetka Uľa. Premáhala spánok, ktorý jej svažoval hlavu a privieral oči, lebo toto už druhú noc čakala na Lénino dieťa. Keď sa jej občas podarilo lepšie rozlepiť mihalnice a viac povetria vtiahnuť do pľúc, vstrčila ruku pod perinu, aby sa presvedčila, či má rodička nohy na horúcej tehle. Tieto dve ženy vydychovaly zo seba ťažobu únavy. Jedna od staroby, druhá od roboty. Obe už priveľmi zmliždil život. Johanka medzi ne nepatrila. Ach, jaj. Veď bola čajsi o celú šesťdesiatku od jednej a pri najmenej o štyridsiatku od druhej mladšia. Sotva sa zahrýzala do života. Sedela obďaleč, hneď pri hláviku zúboženej Lény. Cítila ťarchu kríža tohto biedneho stvorenia bezprostredne vedľa seba, nuž plašila sa ako malé dieťa na mrku:

„Chudera musí trpieť, možno aj dokoná,“ dumala. „Mnohé pri pôrode dokonaly.“

Svetlo petrolejovej lampy čmudilo, pridúšal ho hustý pach potu, čo vystupoval od chorej.

„Ach, Bože, a mne povedal včera Klement,

že môžem mať dieťa. Ale ja nezomriem. Nie, ja nie. To by bolo nespravodlivé. Veď som len týždeň spolu s Klementom. Aký podiel by som si ja zobrala z tohto sveta a aký by zostal pre neho? Nie, nie, to je vonkoncom nemožné. Nesrovnáva sa to s našim terajším rozpoložením. Ani o desať, ani o dvadsať rokov by sa to nesrovnávalo. Ja nechcem zomrieť. Veď ma má rád. Tri dni po svadbe sa ma ani len nedotkol, len obchodil, prezeral si ma a bol úslužný ani rytier z rozprávky, ani princeznino páža. Klopil oči, červenal sa, keď som na neho strmšie pozrela. Už som si namýšľala, že inakšie nebude. Ale tretiu noc som sa zobudila zo sna, lebo sa mi prisnilo, že som zahádzaná rozkvitnutým hlôhom. Hej, vôňa rozkvitnutého hlôhu sa na mňa valila. Bola by ma zadusila, ak sa neprebudím. Ale nebolo tak. To len jeho ruka mi hladila vlasy. „Nezobúdzaj sa, Johanka, nie. To som si ruku prehodil, trochu je sparno,“ vravel a hlas sa mu triasol ani jarné povetrie nad medzami. No jeho ruka sa neodtiahla. Privrela som zas oči, lebo mi bolo dobre. A hľa, jeho ruka sa skĺzla a bola mi na obnaženom pleci. Nechcela som ju odtisnúť, lebo som sa bála, že sa Klement splaší, hoci ma mýlil stud. Klement bol totiž trochu bojazlivý. Hej, bol trošku bojazlivý, na všetko si pýtal dovolenie. Vravel: „Môžem sa kúštiček k tebe pritiahnúť?“ A vravel, keď som ho už pri sebe cítila: „Bozkám ťa na toto plece, hej, dovolíš?“ Potom ležal ticho ani ryba vedľa mňa, len prstami na nohách mrvil. A naraz sa vychytil. Bol prudký ako jeleň, pchal si ruku pod moje lopatky. Bol silný ako býk a vypätý ako oceľová struna. Naša-

kala som sa ho. Hej, veru. Ale on vravel: ‚Zatvor-
me si oči, aby sme sa na seba nedívali.‘ Och, ja
som sa i tak nedívala. A on vravel: ‚Teraz lež ti-
cho a ja ťa budem bozkávať, ale neviem, kde ťa
bozkám, lebo nevidím.‘ Bála som sa, ale nič sa ne-
stalo. Klement bol dobrý a nežný. Mám ho rada,
viac ako pred týždňom, oveľa viac. Ani sa už ne-
ostýcham. Bozkávam ho zavše aj sama, lebo sa mi
žiada veľmi jeho úst. Má ich mäkké a teplucké
ako voňavé vankúšiky, rozohriate popoludňajším
slniečkom. Chcela by som ho aj uhryznúť, len sa
okúňam, aby nemal viditeľnú ranu. No niekedy
sa opovážim, uhryznem ho. Hej, uhryznem na ta-
kom mieste, kde mu to nebude vidieť.“

Oči sa jej plnily teplým roztúžením. Zťažka
rozpoznávala tmavé postavy ostatných žien, čo sa
započúvaly do seba ani omachnatené skaly.

Toto bolo asi hodinu pred tou hrôzou, ktorá
potom prehltila všetkých Piargovčanov do nená-
sytného pažeráka. Ešte sa mohli zachrániť, keby
boli tušili, čo sa na nich chystá. Len Pán Boh im
najskej zamútil rozumy. Nestačili myslieť na
blízku smrť, lebo túžava života im mlanula na ja-
zykoch.

Pri Magduši samopaš roztláčala steny a tuto
v komôrke poletoval ľahučký snieček. Johanka ho
niekedy sledovala. Zavše krúžil nad posteľou a
utišoval Lénine bolesti, inokedy zas ovieval uko-
nanú hlavu tetky Ule. Bol čiperný, ale ku krstnej
materi Zpod čerešne nešiel. Ta sa bál. Plašil ho
azda jej ustrnutý výzor.

Johanka často povráva, že krstná mater už
vtedy o všetkom vedeli. A vari má pravdu. Schy-

ľovali sa ku hrobu. A takým ľuďom božia vôľa rada predkladá prorocké vnuknutie, lebo má istotu, že ho nemôžu použiť na prekrútenie vlastného osudu.

Dlho nedali o sebe znať ani slovom, ba ani jedinkým pohybom. Johanka sa nazdávala, že spia s otvorenými očami. Ale po čase zamrvili prstami na jednej ruke a vraveli:

— Boh nás za toto potresce.

Mali zaiste na mysli ten rozbesnený vresk, čo sa na druhej strane zodvihol vírom. Johanka neporozumela hneď. Závoj roztúženia zachytával sa jej ešte na mihalnici a tmlil jej pamäť. Musela sa z neho vymotávať. A trvalo to práve za ten čas, čo tetka Uľa rozohnala driemoty a chystala sa tiež načúvať. Krstná mater neprestali mrviť prstami, pričom im vstupoval na oči sklenený lesk, ako by hľadeli do osvetleného zrkadla.

Vraveli:

— A neminie nás to nešťastie, lebo ho predpovedalo Písmo. Vyjde siedmy anjel medzi hviezdy, zatrúbi a povstanú mocné hlasy na zemi aj na nebi. Ale skôr, než prídu tieto veci, zrodí sa z nehodnej ženy Ancikrist. Bude sa podobáť našim deťom, len na tele bude mať chlpy ako cap, — vraveli, obracajúc sa k tetke Uli pomaly, opatrne, ako by im šiju vystieral krč.

Johanke išly oči vyskočiť. Nemala ani tušenie, že by mohla žena takú potvoru splodiť. A teraz, keď sa to dozvedela, zaumieňovala si, že sa bude dívať len na pekné deti, aby sa jej nepriplietlo nejaké čudo.

Krstná mater pokračovali:

— Dobrotivý Pán Boh mu nedovolí dlho vládnuť. Zakape, len čo sa mu oči rozlepia, ale to nás nezachráni. Jeho jedovatý dych postačí sa rozlialiť a zaplaviť celú zem. A to bude koniec sveta. Hriešnici nebudú sa stačiť kajať.

Lapali vzduch, lebo ich už zádach mordoval, a zastavili sa sklenenými očami na blednúcej Johankinej tvári.

„Ach, azda len nevedia o mojom hriechu,“ strachovala sa Johanka a páľa ju zaliala až po uši.

Ale krstná mater zodvihli oči len preto, aby sa lepšie rozpamätali na tú časť Písma, ktorá sa vzťahovala na tento deň hrôzy.

— Bude veľké zemetrasenie, — vraveli. Hlas im dužel záhadnou prorockou silou.

— Zem sa bude rozkalovať ako zle vykysnutý a vyváľaný chlieb v rozpálenej peci. Priepasti nebudú mať dna, nuž nikoho nevydajú na svetlo božie, koho raz prehltnú. Slnko očernie ako zhnitá plánka v sene a neukáže sa na oblohe, lebo nebude mať komu svietiť. Ľudia biedne pohynú. Jedným strach vyrve srdce; iní sa poškrtia navzájom, lebo od veľkej hrôzy ich šialenstvo pochytí. Mesiac sa zaleje celý krvou a hviezdy padajú do mora. Noc sa sleje so dňom, a komu ostanú ešte oči, oslepne od veľkej tmy. Všetko sa pohne so svojho miesta. Vrchy sa otvoria a budú rozhadzovať skaliská zo svojich útroh. Hroby sa poroztvárajú a prídu ešte napokon mŕtvi besedovať so živými. Voda sa vyšinie z morských hlbín, zaleje zem ako pri potope a obloha sa svinie ako papier. Beda tomu, koho tento trest boží zastihne.

Potom na chvíľu zatíchli a ľavou rukou zakosili ako pavúk, ktorému došlo k srdcu.

Johanka sa plašila. Nemienila už dlho meškať v komôrke a rozhodla sa, že nahovorí Klementovi, aby sa čím skôr vysťahovali z Piargov. Veď už bol spomínal, že pri meste by si skôr našiel robotu. Nuž čože by sa mali zdržiavať? Pôjdu. Hádám to nebude ešte neskoro a tam v meste sa im skôr podarí prežiť tú hrôzu ako tuto v Piargoch. kde na všetkých stranách dvíhajú sa ozrutné vršiská, a keby sa mali tie rúcať, nuž vonkoncom nemáš kde uskočiť.

— A naplní sa už ten čas, lebo všetky znamenania sa na nebi poukazovali, — vraveli ešte krstná mater, ale hlas sa im stratil, lebo v tú chvíľu voľakto otvoril dvere na druhej strane, vresk vyskočil na pitvor a rozhulákal sa ani opitý valach.

Bol rozpútaný a divý. Občas zjačal ani víchor, čo sa zlostí na vysočizné jedle, ktoré sa mu stavajú do cesty. Čajsi nerozoznal si chlapské hlasy od ženských. Všetko to vrelo v jednom zamotanom kľbku. Len zavše sa hlasnejšie rozťahla harmonika krivého Ferda. A vtedy zavzdychal aj voľajaký mocný prievan, ako by niekto širočizné vráta na humne roztváral. Potom sa však motanica zas zvrátila a besnela ďalej. Nemala hraníc ani zákonov. Rútila sa voľakde bez hamoviek a schytávala so sebou vrchy aj oblaky. Nebolo jej nič nedotknuteľné, sväté.

— Ferdo, túto, — zreval mocný chlapský hlas: — Nikto nevie, čo ma bolí. — Harmonika ho nestačila pritlmiť.

A potom hneď:

— A teraz spievajte, chlapi: Nepôjdem k nej...
— Ako by sa more bolo dvíhalo do výšav, tak sa vzopäly mužské hlasy, alebo ako by stádo divých byvolov naddvihlo svoje čierne kotrby, rozťahlo papule a zaručalo v ústrety pasúcej sa čriede kráv. A len čo sa táto pieseň zdusila v hluchej ozvene drevených stien, vytiahlo sa ženské hrdlo:

— Prečo sa ty za mnou vláčiš...

Bola to Magduša. Jej oceľový hlas poznal každý. Ostatné dievky sa k nej pridaly a chlapi do nich štekali diabolským chachotom.

*

— Dobre, že sa nepobesnili v tej izbe, — vravieva mladý Pilarčík. — Parom ho vie, či v tej pálenke sa močila dajaká mrcha zelina, alebo nám už naozaj vyhrávali rohatí na žilách. Mládež bola pochabá a nemóresná. Výskala a jačala. Jedni spievali tú, iní druhú, prekrikovali sa bez poriadku a starší sa neopovážili do nich zamiešať. Ono aj nehodno sa zapodievať s mladými. Hneď máš posmech na nose. Nuž robilo si každé po svojom. Ani ohľadov, ani hanby nikto nepreukazoval. Dievky chlípaly pálenku opreteký s parobkami. Šaleli sa vospolok. A Magduša mala vrch. Dievkam ukazovala, ako majú piť, a mládencom, ako tancovať. Nikto ju nemohol zunovať. Bola hádam diablom posadnutá. Svojho frajera vláčila ani bábiku z handričiek. Nevieť veru pochopiť, prečo si vybrala takého popolucha. Veď, ako viem, žena je len vtedy hrdá, keď má pri sebe poriadneho chlapa. No a toto malo nohavice na tráčikoch ako päťročný chlapča. Vlasy malo prihladené, hádam aj cukrovou vodou posliepané, tváričku ani diev-

ča, maličkú, ružovú, ani chlpa pod nosom a na brade, ani pliec, ani poriadneho pása, len to vyvaľovalo veľké oči. Nuž nebol vám to ani ku prsiam, ani do postele: také neodplekané chúďa. Poriadna žena by sa s ním nezapodela. Ale Magduša išla na ňom oči nechať. Lúskala mu bradu, mľaskala jazykom, a keď sa nikto nedíval, pchala mu pod košelu ruky. Boh ju už súdi na tom druhom svete, nech sa teda zodpovie sama zo svojich hriechov, ale ja len toľko vravím, že tá nemala veľa ráz na rukách pátriky a sotva kedy nazrela do chrámu božieho. Ako som už povedal, ja s Belušom sme sedeli pri peci a vyhrievali gágorce pálenkou. Mali sme svoju vec, nuž veľa sa nám ani neušlo hľadiť na tých pochábl'ov, čo išli izbu rozniešť. Beluš vravel, že zárobky v jeho šlôgu sú dobré, len sa treba báť lavíny, lebo tam hore na Končistej napadol predvčerom nový sneh na starú kôru a ten pri terajšom oteplení sa môže ľahko sosuchnúť dolu a jeho šlôg je vraj práve na pokračisku lievika pod Končistou. No mňa také nebezpečenstvo nemohlo odvrátiť. Potreboval som groša ani soli, preto len čo mi sľúbil, podal som mu ruku a vypili sme na šťastie. Potom som už nemal čo u Magduši zevlovať. Zodvihol som sa a Beluš so mnou. V pitvorci som volal na ženu, ale tá bola práve zaneprázdnená pôrodom, nuž zostala ešte v Léninej komôrke. Noc bola jasná. Obloha ani oko. Beluš mi pred vrátami vravel, aby som ráno dlho nemeškal, lebo že chlapov má s druhej strany a tí sa vynesú v nedeľu popoludní a on že sa vyberie hneď teraz, aspoň mu vraj vyšumí z hlavy tá pálenka. Sľúbil som mu, že sa nebudem zdržia-

vať. Usmial sa tomu pod fúzmi, lebo ma pokladal za takého chlapa, ktorému sa ráno ženská košeľa priliepa na pupok, čo som mu ani nezazlieval, veď sme sa s Johankou za ten týždeň sotva stačili poznať. Ale o mňa sa nemusel báť. Ja dodržím vždy slovo. Potom sme si ešte raz stisli ruky. On sa dal hore a ja dolu. Rozišli sme sa tak navždy. On zostal tam s ostatnými a ja som vyviazol. Ech, a bol to rúči chlap. Škoda ho, len čo je pravda. Ja som sišiel po chodníku dolu ku svojej múranici. Ako som už vravel, noc bola jasná a tichá. Nič sa nepohlo. Len pred našimi dverami sa mi pozdalo, že niekto za mnou odhora pobehol a skryl sa pri Magdušinej maštali. Nechcelo sa mi pocháňa obohnať. Nazdal som sa, že sa to voľaktorý parobok preháňa. Vošiel som do domu, namlatal som ešte pôlt slaniny v kochu a odrezal rezeň, aby sa nemusela, reku, žena ráno potlkať. Ani som nezapaľoval. Sneh sa beľel cez okná. Vyzul a vyzliekol som sa len tak po pamäti. Už som bol hotový, len sa prevaliť na posteľ, nuž a vtedy to prišlo. Počul som najprv hrozný rev, ako by tisíc ľudí sa pražilo na pekelnom ohni, a potom sa rozletely dvere, vbehla žena a hodila sa mi s krikom do náručia. Nevedel som, či horíme, alebo sa zem pod nami roztvára.

*

Keď Klement odchádzal, Johanka ho nemohla nasledovať, lebo Lenu práve vtedy schytávaly pôrodné kŕče a tetka Uľa ju zdržala:

— Počkaj trochu, pomôžeš mi, sama by som si nedala rady.

Pomaly sa rozhodovala. Voľačo ju ťahalo za

Klementom, ale spriečiť sa neopovážila. Zostala, hoci po celom tele ju šľahaly blesky strachu.

A ukazovalo sa hneď, že Léna bude mať ťažký pôrod. Predovšetkým bola priveľmi vysilená, lebo sa trápila už druhú noc a potom byly tu aj vonkajšie príznaky.

— Nemá ani na dva palce drieku a brucho jej spadlo medzi stehná, — vravela tetka Uľa, — a s takými ženami je potom kríž.

A vravela ešte:

— Keby bolo aspoň výhľadu na malé dieťa, ale to sa nemôže očakávať, narástla veľká a pribrala na váhe.

A nakoniec doložila:

— Všetko je v božích rukách.

Léna začala hlasnejšie postonávať. Mala žlté a krvavými žilkami prepletané oči. Behala nimi sem-ta, ako by voľakoho zhladúvala. Jej tvár sa občas smraštila ani usušená hruška, očervenela a zachádzala tmavofialovými vlnami, ako keď sa obielené drevo zaparí nad ohňom, ale zaraz vybledla, stratila všetky farby a meravela skoro na mŕtvolu. Veľké telo sa jej svíjalo. Nemohlo si nájsť pod perinou polohu. Niekedy si pchala do úst celú päšť a obhrýzala hánky, niekedy začala trepať oboma rukami zúrivo po perine.

— Tamto na sporáku v tom tehlovom hrnci sa močí ovos, — vravela Uľa, kým si vysúkavala rukávy nad lakte, — skús prstom, aby si ju neoparila, a daj sa jej trochu napiť.

Na tejto žene nezjavilo sa pohnutie. Kým driemala na stolci, bola priskromná, utiahnutá, ale keď sa jej tvár rozžiarila čerstvými farbami

prebudenia, tu naplnila komôrku dôverou a istotou. Nič ju nemohlo zaskočiť a pomýliť, lebo na všetko čakala s rozvahou. Každým činom preukazovala nadobudnutú zručnosť. Léna pila hltavo, plnými dúškami. Ani nestačila ústami, nuž žltkastý odvarok roztekal sa jej dolu bradou. Keď ustala a zapadla hlavou nazpäť do perín, zdala sa pokojnejšia.

— Hľa, smäd ju trápil.

— Má telo v ohni.

A vtedy sa ešte raz otvorily dvere na druhej strane. Smiech vyprskol, ale hneď sa zadusil a v pitvore bolo počuť šepot:

— Nebudeme čakať.

— Hej.

— Tuto sa všade popletajú.

— Kde pôjdeme?

— Dolu do maštale.

— Na zimu?

— Ach, tam ani nahému nie je zima. Kravy nadýchajú, tak je teplo ako v opare.

— Nedbám!

— Choď napred, ja neomeškám, len čo si zahodím šatku.

Vrzla dlážka. Nieкто sa ponáhľal von a do komôrky vhupla Magduša. Tvár jej horela ani fakľa. Mala šaty pristružené do drieku. Boky sa jej honosne vozily a kabátik ju na hrudi pridúšal, lež tvárila sa, že jej nič nezavadzia. Bola vrtká, nadnášala sa ani páperce. Sotva sa udržala na drobných čižmičkách, hoci jej to nijako nesvedčilo. Vo všetkých formách bola od blahobytu priveľmi

zaokrúhlená sadlom. Keď sa uškrnula, brada sa jej už dvojila.

— Nuž akože je? — pýtala sa očistom.

Pristúpila k Léninej posteli a tvárila sa veľmi pokorne.

— Len aby sa už zodvihla, pozajtre pôjdem do sveta, aby aspoň tie kravy nezostaly bez opatery.

— Ťažko si predpokladať, moja devucha, — zavrátili ju nevlúdny hlasom krstná mater Zpød čerešne.

Magduša sa zháčila.

— Zabehnem nazrieť do maštale. Oklamka sa nám má tieto dni teliť, — vravela prehadzujúc si na hlavu šatku.

A krstná mater:

— Aby ti nezaškodilo, si rozpálená.

— Nič mi nebude.

Takto sa rozlúčila so svetom Magduša.

Tvrde podkovičky jej čižiem vytĺkaly na pitvore stupnicu zahlušených zvukov a potom veľmi pokorne stíchly. Zaviazly niekde. Omachnately nekonečnou tíšinou. Magda, Magduša, kdeže si, kde ťa hľadať? Čakajú ťa vo svete, lebo si sľúbila doniesť nové čipky, tie najdrobnejšie, drahé, čo odpredáš len zriedka. Ach, kde si, veselá devucha. Tvoj smiech bol na slnku veľmi chytľavý, skákal ani kozľa po trávniku a prekvapoval chlapov, čo ho počúvali. Koho sa opýtať na teba? V ktorú stranu si sa pohla, že niet po tebe stopy? Magda, Magduša! Či naozaj si vošla do večnosti. Veď sme ťa len nedávno videli. Tvoja ružovkastá sukienka sa nám ešte ovieva pred očami. Nosila si na nej prepásanú belasú zásterku z tlačéniny. Hľa, roz-

pínaš si pred nami kabátik, pod košeľou sa ti nepokojne pohýbalo dvoje prs a ty celkom spokojne, nehanblivo vyberáš zpomedzi nich červené vrečúško s peniazmi, lebo ti treba vydávať. Aké nám je to ešte známe, blízke. Oči sa nám od toho ešte preteplujú. Tvoje telo nám zaváňa. Nuž neskrývaj sa. Ohlás sa nám! Magduša!

Všetko márne. Nezjavuje sa. Ani nemukne. Ani sukienka jej nezašušťí, ani čižmy nezavrždia. Niet jej.

Ach, niet jej! Bola fašiangová nedeľa. Večer sa smiala, spievala, potom vyšla do noci — sneh sa beľel na všetkých stranách — a briezdenie druhého rána ju už nikde nemohlo dobehnúť.

Johanka si zapamätala jej rozpálenú tvár, ale nestačila si uvedomiť, že ju takto vidí naposled, lebo Léna začala kričať.

— Posadíme ju na posteľ, — vravela tetka Uľa.

— Ale najskôr jej stiahni košeľu.

Mala veľké telo.

Pridrž ju odzadu za plecía.

Tetka Uľa si rozťierala masť po rukách a potom si prikľakla medzi Lénine kolená.

Johanku unášalo na plač, lebo ju stud pokúšal. Nebola zvyknutá takto zblízka hľadiť na nahotu. Dávala pozor, aby sa jej ruky priveľmi nechvely, a privrela oči.

Lénino telo sa zalievalo potom. Bolo horúce a masťné. Keď sa Johanka k nemu viac pritisla, vlhly jej šaty. Skrúcala sa v bokoch. Mala tam iste najväčšie bôle.

— Vyjdi za ňu na posteľ a podrž ju aj za ruky.

Ona urobila toto: kľakla si vedľa nej a rukami jej oblapila hrubé ramená vyše lakťa.

— Ach, nie tak. Nadváž sa na ňu, bradou jej vyvráť čelo, nech ťa hľadá očami, ale dávaj pozor, aby ťa neuhryzla. Rukami ju podchyť zpredu pod pazuchy, dľaňami sa opri do bokov, lakte pritískaj k sebe a palce do jej tela.

Léna sa ruvala. Mala viac sily, ako sa predpokladalo. Johanka musela sa veľmi činiť, aby ju prevládala. Najprv ju sputnala rukami a potom sa k nej pritísila, aby mohla zavčasu vypozerovať zámyery jej sily. Cítila takto každý záchvev jej tela. Tuto pod rebrami sa to vždy začínalo, chcelo vyduť najprv boky, potom sa pretrhávalo a prenikalo nadol medzi stehná.

— Len pritlač a pošmykni sa dľaňami aj sem dopredu.

Bolely ju ruky.

— Neviem, či hlavou a či chrbtom.

Johanka zatískala oči, lebo to dlho trvalo, ale aj tak okolo nej sa vrtely krvavé obruče, ktoré ju vháňaly do nebezpečného stredu. Snažila sa udržať rovnováhu, lež opúšťala ju dôvera. Léna mocnela navidomoči ako sopka, v ktorej sa vzopäly dlho utajované podzemné sily. Zatičila, ale sa zdúvala, fučala a zdýmala. Telo jej horelo a kosti sa uvoľňovali v kĺboch, pukajúc ani jedlína na plameni. Pokúšala sa uvoľniť si ruky, a keď sa jej to nedarilo, syčala strašnou zlosťou. Cerila zuby a osrkala, len chytiť a chytiť.

„Prežijem to?“ pýtala sa sama seba Johanka.

„Bože, keby som to len prežila! Aha, mám tuto ešte trošku sily, vynaložím aj tú. Zahryzmem si do gamby. Nedbám, nech krv tečie. Nedbám, ale nepopustím. Nemôžem popustiť, uznaj, Léna. Ja nemôžem zomrieť, radšej ty choď, ak to už tak má byť. Nikdy som ti zle nepriala, ale keď sa má rozhodnúť len medzi nami, nuž ja neodstúpim. Ty si hluchá a nemá. Nemôže ťa veľmi tento svet tešiť. A mňa doma čaká Klement. Čaká na mňa, a ak neprídem . . . Bože, čo by si sám počal, ak by som sa nevrátila k nemu?“

Trípla strachom. Sluchy mala skropené potom. Telo sa jej triaslo a v hrdle ju škrtila úzkosť, a predsa podujímala sa ešte prepiať. No jej námaha stratila náhle odpor, ako by sa jej vyvalily dvere, o ktoré bola chrptom opretá, ako by sa jej medzi dľaňami roztrhol mechúr, ktorý sama nafukovala. A stalo sa to tak náhle, že ju nadchodil dojem vlastnej záhuby. Pobadala síce v Léninom tele so tri surové šklbnutia, lež nepokladala ich za dôležité. Len keď najnebezpečnejší tlak na jej ruky ustal a odpadol, zaváhala a zjašila sa ani rozcválaný kôň, ktorému pod kopytá vbehlo hrajúce sa chlapča.

Vyčkávala. Lénino telo podozrivo zatíchlo. Možno ju chce oklamať, zaskočiť. Stúlilo sa, uvoľnilo svaly, zastavilo dych. Ani prstíkom nepohne. Zamrelo navonok. Naozaj sa zdá, že zamrelo a drevenie ako múmia. Ale v duchu sa smeje. Pod sklopenými mihalnicami driemu dve bystré oči, kujú plány, čakajú na prihodnú chvíľu. Ach, nehodno dôverovať. Netreba sa spoľahnúť.

Ešte vyčkávala. Lénino telo ohluchlo. Len ne-

dávno nebolo na ňom miesta, ktoré by stálo v pokojí. Kožka na ňom špela, väzy pukaly, svaly sa hrdúsily navzájom a vo vnútri klokotaly divé peny. Lomcovala ním strašná búrka. A razom ohluchlo. Hej. Aj chotár tak náhle ohluchne, keď zapadne prvým snehom: Ešte včera po medziach prebehúvaly myši. Hrudôčky zeme sa pod ich nôžkami uvoľňovali a trúsily do suchej trávy. Lístie šušťalo, keď skackal žltanohý vták pod stromami, aj voda v studničke voľakde blbotala, ale naraz je ticho. Sneh, čo napadol, neodmäkol ešte natoľko, aby sa sošuchoval s konárov. Keď dýchneš, počuješ svoj dych, a viac nič. Zem tuhne a vzduch sa obaľuje mrazom. Naozaj. Lénino telo bolo ako chotár, zapadnutý prvým snehom. Tuhlo a obaľovalo sa mrazom.

Nedôverovala, hoci predpokladov na pochybovanie mala veľmi málo. Odvážila sa pošmyknúť dlane hore bokmi. Drobné zrníčka kožky mrvily sa jej pod hmatom. Niekde boli drsné, inde hladké ako zamat. Ale všetky rovnako nepríjemne chladily. Aha, tuto badať kôpky prs a tuto by to malo byť, kde sa nám prst pošmykol na obline ľavého rebra. Nuž načúvajte.

Tichota! Nič nepočuť! Žilôčka sa nezachveje. Kvapôčka krvi nezazvoní. Môžeš aj ucho priložiť, jediného zvúčika nevystriehneš. Tichota!

Johanke krehly údy. Ešte dnes, keď na túto chvilku spomína, stráca farby a kladieva si ruky na život, aby azda svoj plod, čo tam nosieva, zachránila od hrôzy.

— Jaj, des ma vždy naháňa, keď sa večerom

oneskorím na ulici, hoci sa ešte ľudia túlajú, a veru aj v noci ma presekúva zima, keď Klement nepokojne spí a rozhadzuje rukami, lebo sa nazdávam, že sa to ku mne tisne. Jaj, Bože môj! Veď vám tá už bola na božom súde. Iste sa jej srdce puklo od toľkého zdúvania. Ach, aj ja som ju ešte takú držala. Po celý život budem to mať na očiach. Mala som chuť vyskočiť oknom. A vinovatá! Keby som nebola mala ohľady, bola by ma hrôza obišla, lebo čo som sa postavila na rovné nohy a trochu spamätala z jedného preľaknutia, zavalilo ma ako hrom druhé: tetka Uľa nadniesla v tú chvíľu na rukách Lénino dieťa. Nebolo väčšie od kocúra, ale po tele malo chlpy ako cap. Išlo ma vychytiť. Krstná mater si oboma rukami zakrývali tvár a pišťali ani pricviknutá myš. Jaj, jaj. Dobré s nami a zlé preč. Šťastie, že to čudo neprebýva medzi nami, lebo len dívať sa bolo naň ťažko. Ale krstná mater vraveli pravdu. Nežilo dlho. Ba aj sa nazdávam, že ho tetka Uľa priviedla na svet mŕtve. Zadusilo sa istotne v Léninom tele a nestačilo vydýchnuť na boží svet svoju moc, ktorá mala všetko zahubiť, nuž aj sily, ktoré sa vyrútily v tú noc zo zeme, pohltily len úbohých Piargovčanov a potom sa na pokyn boží zastavily. Neviem, čo ďalej tie dve ženy pri mŕtvej Léne stváraly. Vybehla som za Klementom. Keď to už, reku, Boh dopúšťa taký trest, nech aspoň zhyniem spolu s ním. Ale Pán Boh nám ešte doprial života. Hľa, tu sme medzi vami, živí a zdraví. Klementovi sa nadhodila robota pri železnici. Každý mesiac prinesie na živobytie a ja som už ôsmy mesiac samodruhá. Ak nás ešte šťastie neopustí, budeme mať dieťa.

Možno bude chlapec. A ja by som bola rada, keby sa podal na otca.

Keď Johanka vybehla pred dvere, najprv pozrela do oblohy na hviezdy. Nad hlavou jej bol Veľký voz: štyri kolesá a nalomené oje. Napravo mrvily sa Kuriatka. Ostatné nepoznala po mene, ale všetky stály na svojom mieste. Ani jedna sa nezachvela, ako by chcela sletieť do mora. Hľadely na ňu pokojne ako včera alebo predvčerom a obloha bola tiež pevne vsadená medzi vrchy.

To ju trochu upokojilo. Vydýchla si a lapala čerstvý vzduch. Ach, tu mal príchut' pramenitej vody. Trochu síce chladil, ale to ju len preberalo z mrákot. Pretrela si ešte rukou čelo, aby zahнала aj čierne myšlienky, a chcela sa už pustiť chodníkom ku svojej chalúpke. No prišlo sa jej ešte obzrieť.

Čo to bolo?

Tuto dohora vedie chodník, lebo sú tam drevenice Piargovčanov. Táto najdolnejšia, čo sa celkom zreteľne černie, je Roháčovcov a potom majú asi v rovnakej vzdialenosti nasledovať ostatné. Aj vo dne sú čierne. Jednak od staroby. Ale teraz v zime nemôžu mať inakšiu farbu, lebo vôkol nich leží biely sneh, ktorý sa ani v noci nemení, keď sa tma rúca na dolinu. Boria sa doň po okná a so striech im tiež previsuje ako drahocenná hermelínová kožušina. Je pevný, lebo má niekoľko vrstiev vtlačených do seba. Vypĺzne len koncom marca, keď hore Piargami zaševlí príboj teplých vetrov, čo rozpálené Dolniaky až sem vydychujú. Ale dreveniciam nezavadzia. Môže ho ešte raz toľko napadnúť. Prečože by nemohlo? Neuškodí im,

neprekáza, lebo ony nežijú tomuto vonkajšiemu svetu, čo potrebuje priestor a svetlo, aby sa nezadusil. Nie veru. Majú svoje vlastníctvo, ktoré im postačí na každú potrebu. Ani spojiva so svetom by nemusely mať. Tento chodník, čo ide dohora a odbočuje do každej bráničky, je taký úzucký, že nepostačí dvom kapcom, a predsa dreveniciam a ich obyvateľom vyhovuje.

Na chodníku neukazovalo sa nič a drevenice stály pokorne a ticho.

Azda to bolo povyše.

Tam sa dolina celkom zužuje. Je ako rizňa. Nepobadáš ju, lebo sneh sa belie rovnako na všetkých stranách. Očakával by si, že sa voľakde vynorí z bieleho mora aspoň čierna tôňa starého smreka, ale nadarmo. Toto zkraja má byť len dvojročná mladina, a tá je všetka pod snehom.

Ani tam to nebolo.

Nuž hádam na Končistej.

Aha, odráza sa od oblohy, lebo je tmavšia. Hviezdy na ňu svietia. Na tisíce sa ich mrví vôkol jej hlavy, a predsa sa ponára do vlastného tieňa ako tajomná žena do čiernych závojov. Nehýbe sa, ale dôverovať jej nemožno.

Johanka stála pred Magdušiným domom v trapiech. Hnúť sa neopovážila, lebo smyslom verila.

Najprv niečo zhučalo. Keby to mohla k niečomu pripodobniť. Ale k čomu? Nedá sa. Na svete niet takého zvuku. Vietor je azda hlasnejší, sprevádza ho ozvena, lebo má otvorené všetky strany, a toto znelo pritupo, ako by sa v niečom dusilo, ako by vhušlo do ozrutného vreca. Voda jačí a

popri divej vrave prúdu môžeš ľahko rozpoznať čľapot vrchných vln, a tuto sa zvuk nerozštiepil ani na jedinkom mieste. Nuž nebola to ani voda, ani vietor. A keď na okolí všetko meravie pokojom, tak čože to mohlo byť? Keby to bol len jedinký dojem, mohlo by sa ľahko súdiť na ošiaľ, lebo keď sa ušiam zachce upozorniť na seba, používajú divný spôsob prejavu, lež tuto hneď nasledovali aj také zvuky, ktorých pôvod bolo ľahko určiť. Voľakde lomilo horu. Ihličie svišťalo, korene pukaly, konáre sa drúzgaly, štiepy hvižďaly a drevo sa tľklo. Treskot rástol, divel a potom zastonal a zmíkol, ako by celý šlôg drevska bol sletel voľakde do kotliska.

— Ty si, Johanka? — ozvalo sa potom tichučko za Johankou.

Toto bola Juliša, Johankina rovesníčka. Mala sa pred dvoma rokmi vydať za najmladšieho Roháča, ale ten mesiac pred svadbou odišiel na manévre a tam na svetlici pred kamarátmi si strelil do úst. Doviezli ho domov bez hlavy. Juliša sa hádam utrúpila. Ešte tej zimy soschla a od pár čias zaliéva ju krv. Chodí pomaly a tichučko ako smrť. Johanka jej vyšila na pamiatku obrus.

— Počula si?

— Hej.

— To horu voľakde dolomilo.

— Hej.

— A obloha je ako oko, nebadať ani vetrika.

— Nič nebadať.

— Ideš za mužom?

— Idem.

— Dobrú noc.

— Dobrú noc.

Vrzly dvierka a zas bolo ticho.

Johanka pokročila niekoľko krokov, ale musela sa znovu zastaviť. — Mala to opäť za chrbtom.

Zamenilo zvuk. Znelo teraz tak, ako by niekto cez skalnú štrbinu dýchal. Dych bol jedno-
smerný a schytával so sebou studený vzduch. Za-
čínalo byť chladno.

Nuž čože je to?

Biele more zopälo sa k oblohe. A dýchanie neprestávalo. Bolo hlasnejšie. Azda otvor sa viac rozškeril, alebo človek, ktorý do toho otvoru dýchal, pridal sily, alebo sa sám blížil a chrčal.

Johanka pristavovala dych, aby rozpoznala určitejšie smer.

V zemi to nebolo. Zem sa nehýbala.

Hľadela pred seba veľkými očami.

Aha, voľačo zachrapšťało, ako by hovädu pri meridzaní zapadla skalka medzi zuby. Nebolo to ďaleko.

Ježiš!

Schytávala ju smrteľná úzkosť, lebo si uvedomovala, že sa to k nej blíži. Viac nemeškala. Vychytila sa a bežala dolu chodníkom k múr-
nici. A podivný huk ako by bol len na to čakal, roztiekol sa a naplnil dolinu. Lial sa jej na päty, padal shora, sošuchával sa s bokov, utekal proti nej. Bol na všetkých stranách a mocnel. Jednako mu chcela uniknúť, lebo nemienila umrieť bez Klementa.

Bola už pri dverách a vtedy počula to pek-
elné zaryčanie ľudí, ktoré aj jej muža preľakalo.

Úchytkom obzrela sa po Magdušinej drevenici, ale nevidela nič, alebo mala oči slzami zaliate.

— Klement! — zjačala, zaplesnúc za sebou dvere.

— Klement!

Stál už tam pri posteli celý v bielom, aby ju prijal do náručia.

— Klement!

Vtedy to zachytilo aj ich múranicu. Steny sa pohýbaly, ako by sa išly vrútiť do vnútra a rozmliaždiť oboch. Omietka pršala, väzba zaprašala a voľakde sa prelomila strecha.

— Klement!

Zarývala si tvár do jeho hrude, ako by v nej chcela nájsť posledné útočisko, a potom zatíchla, lebo to bolo už nad jej sily.

*

Stratili sme kus života, lebo sme spali. A bol to hlboký spánok. Veru! Keby nás bol v tom spánku niekto rezal, neboli by sme cítili, ako nám otvorenou ranou uniká život. Ach, ako ľahko, bez bolesti by sa človek takto dostal na druhý svet. Človek prejde hranicu, nikto ho nestavia, nevieš, kedy urobíš ten osudný krok. Vlastne ktože to vie, kedy urobíš ten osudný krok? No vprav! Nikto! Možno, že nijakých hraníc tu nieto a ani osudné kroky sa nerobia a možno ani dvoch svetov nieto. Všetko je len jedinká rovina, jedinká cesta, po ktorej ľudia chodia sem-ta. Aj ty ideš. Hľa, stretávaš ľudí. Pozdravuješ sa pekne. Jedni idú proti tebe, jedni s tebou a iných nechávaš, lebo sa náhliš. Oni zaostávajú a sú vždy menší a menší. Ešte ich môžeš rozoznať v diaľke, ak si

priložíš ruku na oči, ale nemáš kedy. Mohol by si aj počkať a vynorili by sa chytro na obzor, ale nie. Ešte máš dlhú cestu pred sebou, nuž len putuješ. Stratíte sa pre veľkú vzdialenosť navzájom s oči, ty nevidíš ich a oni teba. A postretávaš nových ľudí. Hľa, kedyže sme prekročili hranicu, kedy sme spravili ten osudný krok? Ach, ktože by na to dával pozor. Veď nevieme vôbec určiť, kde sme. Počkať. Plaší sa nám sen, a to nás mätie. Rozpamätajme sa: Utekali sme, utekali, lebo nás voľačo naháňalo. On stál v bielom proti nám a chcel nás ukryť v náručí, ale sme sa minuli a stratili navzájom s oči. Nuž hej, tak to bolo. Stratili sme kus života, ale nadobúdame vedomie. Aha. Nad sebou cítime perinu. Sme ňou prikrytí až po bradu. Jednu ruku máme na prsiach, nuž zisťujeme, že dych máme celkom pokojný a pravidelný. Hrudník sa hýbe, prsníky skáču a sú teplé, ako by sa v nich mlieko preváralo. Ak chceme, otvoríme aj oči. Môžeme. Nerobí nám to ťažkosti. Hľa, veď sme na posteli vo svojej izbe. Nič sa tu nezmenilo. Svetlo horí. Vidieť do všetkých kútov. Tamto pri dverách je schod na šop. Padacie dvere sú otvorené. Možno je voľakto tam hore. Ale to-muto nerozumieme: pod schodom ležia dvaja ľudia. Chlap a žena. Sú nahí. Jemu nevidieť do tváre, lebo je obrátený k nej. A zdá sa, že jej prehrýza pažerák. Ona pravdepodobne necíti bôľ, lebo sa smeje. Zuby sa jej belejú vo svetle ako rad sviec na hrobe. Ale, Pane Bože, aký divný je to smiech. Nepočuť ho. Azda sa v ňom dusí. Och nie, nie, Ježiš, veď sú to mŕtvi. Už koľký čas na nich hľadíme, a nepohnú jedinkým údom, hoci na

prvý pohľad sa zdá, že sa ruvajú šialenstvom. Och, Matička Božia, kde sme to zablúdili? Či sme naozaj prekročili hranicu a urobili osudný krok? Rozpamätajme sa, kedy to bolo? Aha, počkať! Tu ešte voľakto schádza schodmi. Privrime trochu oči, aby nás už nič neprekvapilo, a striehnime naň. Je zasnežený, ako by voľakde brodil po pás. Vošiel ťažko do izby, ale jeho tvár hľadá nás. Má belasé oči a čisté, čistučké ako studienka medzi bielymi skalami a ústa nepokojné. Oj, veď tie ústa poznáme. Cítíme ešte ich smäd na vlastných perách. Vymoká z nich úsmev, ktorý hreje ako lúč, a letí k nám. Och, nemôžeme mu odolať. Ovieva nám líca a sadá na mihalnice. Krv nám horí. Och, ako nám je s ním dobre, ľahučko. Otvorme oči, aby sme ho mohli lepšie vidieť.

— Klement.

On žije. Aj my žijeme.

— Klement!

Vravel:

— Obohnalo nás to so všetkých strán. Všetci sú tam, len my sme ostali. A týchto dvoch som vytiahol zpod trámu. Trčaly im zo snehu nohy.

ŠABĽA

Jarné vetry ho doviali. Veľký Chovan síce vravel, že ho iste privábila tá sova, čo za naším barakom každú noc vyhukúvala do zunovania, ale mne to nejde do hlavy. Ako vravím, jarné vetry ho doviedly, lebo tie vždy donášajú človekovi len trápenie. Ako rozplieňujú medzi svetom zlé choroby, tak rozplieňujú aj zlé byliny a zlých ľudí.

Zjavil sa v našom vidieku hneď po dažďoch, keď práca na stavbe trate bola v najväčšom prúde, ale nových robotníkov už nepriberali, lebo úsek sa mal tej jari dokončiť. Firma väčšiu čiastku svojho inventára ešte v jeseň bola poddvižala na iné miesto. Robili len remeselnícke práce, nuž baraky boli zväčša opustené, prázdne, stávaly sa prechodným útulkom podozrivých ľudí. Jemu, pravda, na tej robote málo záležalo. Bol z tých ľudí, čo nenachodia na svete pokojného miesta, čo večne blúdia a hľadajú ako šakaly. Istý čas túlal sa po okolí bez cieľa. Chodil sem-ta od partaje k partaji, obzeral, rozdával svoje rozumy, robil sa dôležitým, múdrom ako Šalamúnovo oko, strkal do všetkého nos, o všetkom vedel, každému radil, ale s každým sa aj pohrýzol ako hladný pes, a keď sa mu dostalo niekde na príučok, nestaval sa veľa, iba osinul v tvári, čo nasvedčovalo, že má tiež žľč ako iní chlapi, lež ako treba vie ňou sporiť.

Na jednej takej obchôdzke sa bol pristavil aj pri nás, keď sme sa práve s veľkým Chovanom pripravovali cementovať mostík. Chovan bol taká opacha, že mu dvere na baraku nestačily. Do jeho nohavíc sa mohly zpoľahky dvaja parobci obliecť. Pri prvom stretnutí bolo človeku riedko pri ňom, ale ja som na neho zvykol, lebo mal dobrácku povahu. Pochádzal z Bane, nuž rozprával tvrdo a zaťahoval ako predspevák na púti. Málokedy sa smial. Smiech takým ozrutným ľuďom ani nesvedčí. Pri firme zdržiaval sa už dlhší čas. Nechceli ho stratiť, lebo mal čistú robotu a sám po zmenách netúžil. Bol spokojný s každou prácou a o mzdu sa veľa nezaujímal, ale paprčil sa ani jež, ak mu niekto príliš dlho hľadel na prsty. Keď vtedy zastal si ten oplan nad nami, vystrel sa od roboty, premeral ho od päty do hlavy a povedal zápierčivo, ako by pílou prešiel po hrdzavom klinci:

— Pán inžinier, sopeľ im odkvicne, nech si ho obliznú.

Neviem, akú tvár mu pritom vystrúhal, bol som práve zaneprázdnený doštením, ale chlap z dohľadu zmizol, ako by ho bola veľká skala trafila do chrbta, alebo ako by ho bol poriadny smrad vykúril. Potom celý deň sa vystieral neďaleko nás pod javorom. Buď mušky lapal na jazyk, buď koničky pásol a svrčky za slamku z dierok lákal. Myslel som si, že do súmraku sa voľakde prepadne, lebo takí odkundesí dlho nevydržia na jednom povetrí, lež tomuto náš vidiek nejako príjemne zavoňal. Ešte toho večera votrel sa do nášho baraka.

Bohdaj sa bol však skôr prepadol do horúcich pekiel.

Marcinko ho priviedol. Nevie, kde sa mohli spolu spriahnuť. Všetci baráberi z okolia svoje veci už či po dobrom alebo po zlom urovnávali a teda aj nové známosti nadväzovali v kantíne. No Marcinko sa tam nikdy nepristavoval. Zarobil málo a k tomu bol ešte do takej miery šporovlivý, že ho niektorí považovali za skupáňa. Odrhoval si od vlastných úst. Sbieral i najdrobnejšie peniaze trpezlivo ako sysel pšeničné zrnká medzi hrudami po strnisku, len aby ich mohol raz premeniť na papierku a priložiť ku svojej hotovosti, ktorú mal uschovanú po čiastkach medzi kamarátmi, lebo pravdepodobne ani sebe nedôveroval. Aj u mňa mal blízko šiestej stovky. Ako teda vravím, nemohli sa vonkoncom v kantíne stretnúť, iba ak tam dolu v sklade, kde Marcinko striehol a vydával robotníkom náčinie, keďže na ťažšiu robotu nebol súci.

Nadišli neskoro, keď chlapi už spali, a keď aj niektorí ešte spiepli, nechcelo sa im ústa otvárať, mysliac, že nový hosť mieni sa ubytovať pod strechou len na jednu noc a že v druhom prípade bude dosť času robiť poriadky až ráno. A ja som bol tiež tej mienky, hoci som nenávisným pohľadom pozoroval každý pohyb toho votrelca a bol by som ho najradšej v tú chvíľu vysotil za dvere, lebo na tom človekovi vám nebolo nič prívetivého. Vošiel ani rab a zazeral hneď po kútoch lačnými a jarabými okálmi, ako by už mesiac nebol videl smidôčku chleba, a keď Marcinko sobral so svojej police klobásu, pustil sa do nej ako na-

jatý. Doniesol so sebou len ufúľanú prikrývku, odpornej žltkastej farby s hnedými pásmi, ktorú nikdy potom nerozkrúcal a na noc si ju dával pod hlavu, ako by v nej kryl bohvie aké poklady. Ale prešiel nám, oplan, všetkým cez rozum. Vtisol sa za jedinkú noc tak mocne medzi nás, že ráno bolo ťažko ním hýbať. Parom vie, čím to spôsobil. Sotva sme sa na svitaní pozobúdzali, správal sa k nám ako starý známy, každému tykal, ako by sa v našom kruhu roky zdržiaval. Bol shovorčivý. Všade pochodil, všetkých ľudí poznal. Ústa mu chodily neprestajne a nikdy sa nepreriekol, hoci bolo nemysliteľné, že by len pravdu hovoril. Chlapi mu sotva všetko verili, ale počúvali, lebo hovoril zaujímavo, pričom dával otvorene najavo, že vedomosťami nás všetkých nepomerne prevyšuje. Nepokúsil som sa odmerať jeho rozumy, ale aj tak musím priznať, že nemal kotrbu prázdnu. Nuž vari toto chlapov zarážalo, krotilo, umierňovalo a neskôršie bralo aj chuť starať sa do vecí, ktoré nám boli predvádzané v podobe vydarenej komédie, ale ktoré hneď páchly čertovou srstou.

Najradšej sa chvástal ženami. Nevynikal krásou, tým menej driečnosťou, ale úspechmi pri ženách prevyšoval hociktorého hotelového ogara, čo na metre páchne zdusenými vôňami nevyvetraných salónov ako bačovo cedidlo zaparenými oštiepkami, lebo materie na ženské sukne nepoznal ani jeden prešibaný čipkár tak dôkladne ako on. Často spomínal istú generálovú, s ktorou vychutnal všetky stupne hriešnej lásky a ku ktorej neprestal sa túžbami ani vtedy driapať, lebo len čo ju spomnel, oči mu vysychaly páľou a tmavé prýš-

te, ktoré mu inokedy čušaly pod kožou na tvári ani tiene zažratých chrobákov, porozkvitaly naraz. Meno jej zatajoval, ako by sa obával, že mu ju niektorý z nás predchytí, nazdávali sme sa preto, že ide naozaj o vznešenú paniu niektorého známeho generála, ale potom sme vyrozumeli, že to bola len prešibaná slúžka, ktorú vydržieval generál, a ona najskorej od strachu dávala aspoň vo voľných chvíľach prednosť jemu. Rozprával medziiným o nej aj toto:

— Raz som vám k nej prikvitol neočakávane. Vybehla do predsieni celá ustrašená a prehovárala ma, aby som prišiel na druhý deň, lebo že je za-neprázdnená, aj že chorľavie. Vedel som hneď, koľko udrelo. Hm, frajerôčka úprimná, mňa ty neoklameš, keď chcem, odídem, keď nechcem, neodídem, a keď chcem, nasolím tvojmu generálovi, koľko sa patrí, aby vedel, s kým má do činenia. Možno ma dá zavrieť, ale čože, odchovám sa a pôjdem ďalej, no, možno sa generálik naľaká a ja mu slížem pred nosom smotánku, myslím si, a veľa som sa nemusel nahovárať. Ja už mám takú náтуру, kde najviac horí, ta skočím. — Zabijem ťa aj s tvojím frajerom hneď na flaku! — kričím, ako mi len hrdlo stačí, aby ma v celom dome bolo počuť. — Týmto nožom vám obojmu podrežem hrdlá ako baranom. — Rozplazujem sa, ako by som bol v práve, búcham, kopem do drahocenného nábytku a rútim sa dnu. Ona ma pristavuje, spína ruky, ale ja nič, reku, prinajmenej ma zabije, viac sa mi nemôže stať a budem mať aspoň hrdinskú smrť z rúk generála a on bude súdený a degradovaný, alebo sa pojednáme, pripijeme, pozdravkáme, á,

reku, cérus, generál, vyspi sa s ňou a nech ti padne na zdravie, zajtra prídem ja. Vbehol som ako zurvalec do izby. Ale tam čistý vzduch. Na stole jedlá od výmyslu sveta, víno, poháre, ovocie, cukríky, len sa mi tak brucho naddvihlo, ale po generálovi ani čuchu, len potom, keď som si sadol za stôl, zazrel som jeho čižmy trčať zpod postele. Môžete si myslieť, že som bol hneď vo svojej kožke. — Ale si ma prekvapila — vravím a jem, pijem ako by nič, a ona so mnou, neopováži sa ani muknúť, je povolnejšia ako inokedy. Maznem sa s ňou, koľko sa srdcu žiada, ba ešte viac, a keď som nad ránom odchádzal, vzal som ohryzky, koštiale a iné oprsky a hodil pod posteľ. — Na, reku, generálik, aj tebe ešte zvýšilo!

Smial sa vtedy zo všetkých najviac. Ja som síce neveril, ale obdivoval som jeho dômysel, ale ani to mu neprináležalo. Neskôršie som túto anekdotu o francúzskom kráľovi a jeho ministrovi čítal v ktorejosi knihe.

Marcinko ho nazýval Kešiakom. No či to bolo jeho pravé meno, neviem vám povedať, lebo takí šibali majú naporúdzi pre každé prostredie iné meno, tak isto, ako vedia zpoľahky premeniť farbu tváre, tón reči, strohosť chôdze, čo im natoľko stiera hlavnú črtu povahy, ktorú sme zvyknutí u každého človeka vybadať a ustáliť skoro pri prvom stretnutí, že zabláznenie vlastných stôp im nerobí ťažkosti.

Od počiatku sa lepil na Marcinkove päty. Dnes už ani neverím, že by neboli bývali skôr známi. Po tom všetkom, čoho som bol svedkom, usúdil som, že tí dvaja riešili spoločnú vec oveľa

skôr a bohvie, či táto okolnosť neprivedla Kešiaka k nám. No vtedy som sa díval na celý prípad nechápavo a bolo mi všetko nesrozumiteľné. Už som pripomnel, že si so sebou nedoniesol nič okrem tej žltej prikrývky, nuž od prvého dňa zalízał sa do Marcinkových hrncov ako do svojich. Čo bolo Marcinkovo, bolo aj jeho a neopytoval sa, či mu je to dovolené. Spávali spolu a prikrývali sa Marcinkovou prikrývkou, a keď sme mu to vyčítali, rozprával nám legendu o Martinovi. Do roboty nechodil a nestaral sa, aby nejakú našiel. Ponevierať sa okolo baraka a vpravieval: „Za taký všivavý peniaz prstom nekývnm. Pôjdem ku generálovej a peniaze mi budú z vreciek trčať. Potrebujem len na cestu jednu stovku.“

Túto stovku nám často dával ovoniavať. Nazdával sa, že sa voľaktory obmäkčí a požičia, lež ani jednému sa nesnívalo o takej ochote. Marcinka sa pravdepodobne tiež len preto držal. No ten bol zpočiatku tvrdá ovca na šklbanie. Ako sa videlo, všetko si dovoľoval, ale o pôžičke ani neuvažoval. Ba tak sa mi teraz zdá, že mu práve na tom záležalo, aby ho zdržal od cesty. Parom sa v nich vyznal. Bratali sa navonok ako dvojčatá, ktoré sa s jednou čiapočkou narodily. Či im aj srdcia sväzovala úprimná láska, nedalo sa vidieť. Zisťovali sme len to, že Kešiak využíva Marcinkovu dobrotu, čo nemuselo byť práve zo zlomyseľnosti, lebo taký pomer môže byť aj pri krvných bratoch.

Jedávali spolu. Či sa Kešiak aj cez deň krmil, keď si za barakom pupok na slnku vypekal, neviem, ale večer, len čo Marcinko niečo uvaril, prišiel sa k nemu a hltal za dvoch. Ak bol veľmi pa-

žravý, začal pri jedení kašľať, smrkať, chriakať, ba niekedy sa aj povyzúval a smradľavé blato zpomedi prstov vyberal, aby Marcinka od hrnca odduril a sám sa napchal. Najčastejšie išlo len o žart. Niekedy však bol taký žart hrubý a ponižujúci.

Pamätám sa dobre: Raz Marcinko niesol v rajnici večeru na prah. — Čo si navaril? — pýtal sa on. — Fučku, — vraví Marcinko. — Chamuľu? — siahne do rajnice ufúľanou rukou, naberie fučky do hrsti a roztrie Marcinkovi po tvári. — Na, oblizuj si svoju chamuľu. — Marcinko sa naozaj oblizoval, že sme sa nevedeli smiechu zdržať. Potom išiel na vodu, a kým sa poumýval, Kešiak fučku stápol.

Niektoré Kešiakové kúsky boli náhodné, rodily sa v jeho hlave azda tak podvedome ako výbuchy blúznenia mozgu, zapareného horúčkou, lež neskoršie, keď sa mu podarilo vyfúknuť z nás všetku obozretnosť, zamieroval ich na účinok. Pravdaže, bol pritom opatrnejší od krta.

Jednu noc nás prebudil veľkým krikom, že Marcinko má červené vši.

— Akéže sú to červené vši? — vyzvedáme sa.

— Tie sa liahnu v očiach prašivých ľudí.

Škriepili sme sa, že v našom baraku vši neboly a že červené vši ani Pán Boh nestvoril. On sa nedal a na druhý deň lapil takú voš priam na Marcinkovej tvári a rozmliaždil ju medzi nechťami pred našimi očami. Vrael:

— V našom pluku mal takéto vši istý Polončan. Zliahol ich voľakde pri Cigánkach, lebo Cigánky mávajú takéto vši na prsníkoch nalepené.

Už sa nedaly kynožiť, lebo mu celé roje vychádzaly z očí. Smrdel ani tchor. Nuž sme ho za živa vyniesli do márnice, kde ho vraj obhrýzly až do kosti.

Neviem, či aj toto mal byť len žart.

Vedel som, že celá historka do jedinkej slabiky je hlúpy výmysel, ale jej účinok neprejavil sa len na kamarátoch, ktorí sa potom celú noc prehadzovali, lež aj na mne, lebo akokoľvek som sa tomu bránil, stále som mal dojem, že sa mi po tele kydá hnoj špinavých vší.

Vlastná história, ktorú som vám chcel rozpovedať, začala sa raz večer, týždeň po tom, ako prišiel ten človek k nám.

Bolo nás vtedy celkom už aj s Kešiakom na baraku trinásť. Okrem Kešiaka, mňa, veľkého Chovana a Marcinka bol tu ešte starý Vraždiak, traja Hiadľovčania, Starohorec Sieden, malý Gregor, Bursa a dvaja Handrbolci. Títo vlastne ani nepatrili do našej partaje. Stránili sa nás. Mali svoj kút, ktorý sme všetci obchádzali. Jeden z nich bol ešte celkom mladučký, taký neodrastený chlapec, tenký a chymražný. Nosil aj cez leto na nohách súkenné sáry. Obidvaja boli ryšavci. Rozprávali sa len svojou rečou, ktorú sme my nerozumeli. Držali sa stále spolu: ten mladší s tým starším ako jahňa s ovcou. Bolo to až smiešne. Uškŕňali sme sa im za chrbtami. Najmä Starohorec Sieden mal pripravenú pre nich vždy poznámku. Ich to, pravda, nemýlilo. Robili sa, že nevidia a nepočujú. Chodili s nadutými tvármi okolo nás ako moriaky. Boli obidvaja remeselníci. Robili tam hore v tuneli, a keďže sa tam robilo v troch zme-

nách, chodievali občas aj do nočnej. Ten večer chystali sa tiež do roboty. My sme boli na prični. Poniektorí chlapi dofajčievali cigarety alebo fajky. Handrbolci si pobrali nástroje a odišli bez slova. Takto robievali vždy. Nezablačali ani á, ani bé, ako by sme my boli len skaly alebo drevá. Navykli sme aj na to, ale vtedy Sieden za nimi zavolať: — Duráci, choďte si od učiteľa pýtať peniaze, keď vás nenaučil ani sbohom, ani pochválen. — A ja myslím, že toto pomklo Kešiaka, ktorý sa neopovážil do tých čias zadrieť ani jedinkým slovom do Handrbolcov, hoci metal za nimi pichlavé pohľady. O chvíľočku sa vrátil mladší z nich. Duloval voľačo vo svojom kúte, potom sa rýchlo uberal ku dverám, lebo sám bol medzi nami neistý. A tu Kešiak, ktorý už ležal zababušený do Marcinkovej prikrývky a robil sa už dávno spiacim, vyskočí a volá:

— Hej, mladý, nechže počkajú!

Neviem, či ho chlapec rozumel. No zastal a díval sa ustrašeným zrakom po nás ako vyplašená zver a Kešiak bol jedným skokom pri ňom. Siahol mu do vrecka a vytiahol odtiaľ rezeň slaniny, ukazoval ju nám, vraviac:

— Nuž, ty šteňa sopľavé, odkiaľ si vzal túto slaninu?

Všetci sme sa vyrušili a hľadáme: chlapča bledne, chce voľačo povedať, ale trasú sa mu gamby a Kešiak sa pajedí:

— A ja sa dívam, kde mi z mojej prikrývky kape slanina. Vidíte ho, hrdopýša. Pokloniť starším ľuďom, to sa nevie, ale kradnúť slaninu hej. Odrež si zo svojho stehna, ak si chceš namastiť

gamby. Ja ti uši od koreňa vytrhnem, ty žrebec.

A chytí ho za ucho, ťahá, ťahá nemilosrdne. Chlapec mraští tvár, slzy mu vyhrknu z očí, vydihuje sa, aby ho tak nebolelo, ale ani nemukne. Strach mu berie reč, a keď sa nad ním Kešiak zmiluje, chytí sa za uši a uteká von. My sme nevraveli nič, hoci bol celý prípad nechutný. Chlapca nám bolo ľúto, vari nám ho bolo treba aj zastať, ale nevedeli sme, kde Kešiak tým mieri. Kešiakove žarty mávaly rýchly obrat. Ak sa zle začínaly, smierlivo a dobre sa skončily. V tom práve bola celá jeho zručnosť. Vypáli ti z čista-jasna zaucho, len sa ti tak v očiach ziskrí, a potom vraví: — Sadal ti na nos sršeň, — a naozaj ti ho vytrča pred oči rozmlíaganého. Človek nevedel, ako sa má na jeho výčiny dívať. Ale vtedy sa do veci zastarel Marcinko:

— Veď si ty nemal nijakú slaninu, — vravel rozhorčený.

— Mal som takéto tri rezne v prikrývke, — bránil sa.

— Ech, necigánže, veď som včera rozkrúcal tvoju prikrývku, a nemal si tam ani nohu z pavúka, nie tri rezne slaniny.

Kešiak očervenel ako rak na platni a hodil sa bez slova na pričnu.

Porozmýšľal som potom o celej príhode a bolo mi tak, ako by som sa bol babral v mrcine. Postávalo sa u nás všeličo, ale nikto sa neopovážil siahnuť po cudzom. Nepratalo sa to do chlapskej náture. A bol medzi nami aj taký Bursa z Detvy, čo si odsedel za ukradnutú jalovicu dva roky. Kešiaka nič neospravedlňovalo. Týmto prí-

padom sa úplne odkryl. Bol to ľudský vývrheľ, ktorý sa neštítal ani najpodlejšieho činu. Potíkal sa medzi svetom, nemajúc domova, a kde prišiel, všade hrýzol ako besnotou napadnutý pes. Vybíral si obozretne obeť, aby sa nechtyl do slučky. Všetci boli tej mienky a od toho času nemali pre neho vlúdneho pohľadu, len škoda, že to bolo už prineskoro. Predbehol nás.

Keď sme sa ráno prebúdzali, zarazil každého veľký smrad. Nechápali sme hneď, o čo ide. Niektorí, mysliac, že sa im pokazilo jedivo, prekutávali svoje batohy, iní šmátrali po stenách v domienke, že sa niekde prehnitá huba teplom rozliala, hoci to nebol smrad toho druhu, ale keď sa Marcinko zodvihol s prične a ozelenel ani slivka, boli sme načistom.

Boli sme zdržanliví. Človek nevie, aká pliaga ho môže zastihnúť. Marcinko sa vyvliekol von a smrad išiel za ním. Chlapi ešte potom dlho osrkali, bolo treba aj vetrať, ale ani jeden nezadrel do Marcinkovho nešťastia. Vychystali sa do roboty, ako by sa nebolo nič prihodilo.

Večer potom šlo všetko zas po starom, iba že Kešiak menej papuľoval, a keď sa aj pokúšal, nikto ho nepočúval. Pripomínam aj to, že včerajší prípad so slaninou sa celkom zabudol. Vysvetľujem si to len tak, že chlapec sa kamarátovi zo strachu pred nami o ničom nezmienil, nuž nebolo toho, kto by sa bol do veci zastarel. Handrbolci sa správali k nám rovnako zdržanlivo. Hundrali vo svojom kúte ako holuby na veži, poberali sa do roboty a možno si chlapča aj nový rezeň slaniny so sebou vzalo. Chlapi pretriasali všedné veci

a nikomu neprišlo na rozum, že Marcinko chýba. Nebolo to badať. Chodil domov nepravidelne. Niekedy mával inventúru, buď prijímal, buď odovzdával materiál, a vtedy prichádzal neskoro. Kešiak sa najedol z jeho zásob sám, a ani to nás nepomýlilo. Nikomu nechýbal, neprišla na neho teda reč.

Políhali sme si všetci. Niektorí už aj driemali. No lampa škamrala. Bursa obával sa totiž bez svetla spať, vpravieval, že ho chodievala mora tlačiť, neboli by sme mu to uznali, lebo svetlo jednako len človeka v spánku mýli, ale raz, keď som bol bez jeho vedomia lampu sfúkol, začal tak stonať, ujúkať, dusiť sa, že nám hrôzou koža špela. Od tých čias lampa horela celú noc. Ja som dumal s privretými očami. Prešla takto hodná chvíľa, a neozvalo sa nič. Bolo ticho. Len naraz Kešiak zreval, ako by ho bol rak za palec chytal:

— Ktorý tchor to zas kadí?

Zobudili sme sa, a hľa, uprostred baraka bezradne stál preľaknutý Marcinko, mieril istotne ku svojim zásobám, keď ho Kešiak vyňuchal. Díval sa po nás a my sme cítili zas odporný smrad.

— Čo nám tu otravuješ povetrie, prašivec?!
— kričal Kešiak.

Marcinko sa bôľne usmial, sklonil hlavu, obrátil sa a zmizol ako zbité šteňa so zaseknutým chvostom. Lúto mi ho bolo.

— A ty sa tu nerozpizguj ani richtár! — zavrátil Kešiaka Bursa.

— Nebudem smradúcha do rána obvonávať.

— A kedyže si Ich Milosť naposledy gaty prala? — zateľúzil ho veľký Chovan, ktorého,

ako som videl, celá vec začala najviac mrziť a nijako sa netajil, že Kešiaka má vyše miery. Urobil si o ňom mienku hneď pri prvom stretnutí a nezmenil ju potom do konca. Niektorí ľudia majú ňuch ako dobrí poľovnícki psi. Po prvom závane vetra poznajú, s akou zverinou majú do činenia. Kešiak potom zatíchol, ako by mu dal Chovan svoju veľkú ruku privoňať.

Nasledujúceho dňa bol miesto Marcinka v sklade on. Marcinko vraj ochorel a polihoval v židovskom baraku. K nám sa neukazoval. Gregor mu tam nosieval jest.

— Čože o tom myslíš? — pýtal sa ma pri robote mimochodom Chovan.

— Tak sa mi zdá, že je to Kešiakova robota.

— Slučku mu treba na krk hodiť.

Aj ja som s tým súhlasil. Nezaslúžil si ten lump inakšiu smrť. Len škoda, že sa k tomu nikto nepriberal. Všetkých krem Chovana Marcinkov prípad zmiatol. Nenávideli Kešiaka, ale sa ho báli. Nechceli si s ním prsty mazať, aby azda jeho pomsta nepadla na nich.

V takomto stave prešiel skoro celý týždeň. Kešiak bol smelší, i keď menej rozprával. Rozvažoval sa skoro vyzývavo po baraku. Vyžieral Marcinka a chodil miesto neho aj do skladu. Akú špinavosť mal ešte za lubom, nikto nevedel.

Marcinko sa nám na oči nevytrfcal. Mrzelo ma to. Nazdával som sa, že by sa mu dalo nejako pomôcť. A keď nikto nič, vybral som sa raz po robote k nemu hlavne aj preto, že Gregor rozchýril, ako by mal naozaj červené vši.

Našiel som ho sedieť na čečine v kútiku ako

stratený batôžtek. Bol opadnutý, chudý, ako by sa chystal na druhý svet. Prenikavá vôňa čečiny nestačila zmierniť zápach, ktorý od neho vychádzal. Netešil sa mojej návšteve.

— Čo je s tebou, Marcinko? — pýtam sa.

Mrdol plecom ako človek, ktorý svoj život kladie na máry.

— Bolí ťa niečo?

— Nie.

— To bude od žalúdka.

— Neviem.

— Dobre by bolo, keby si sa vybral k lekárovi.

— Veď sa hádam vyberiem.

S veľkým premáhaním vysedel som s ním chvíľu. Hovoril som viacej sám, a tak vlastne nedozvedel som sa nič. Odchádzal som znepokojený, lebo sa mi nechcelo veriť chýrom o červenom hmyze. Pred dverami ma však pristavil:

— Potreboval by som peniaze.

— Veď máš u mňa.

— No veď.

Priniesol som ich zaraz všetky, mysliac, že pôjde k lekárovi. Akože mi mohlo prísť na um niečo iné. Šaty mal, jediva tiež, chybovalo mu len zdravie. Nemeškaj, reku, choď hneď, dá ti nejaké pilulky od žalúdka a všetko bude zas dobre, peniaze si zarobiš, hlavnejšie je zdravie. Počúval ma, počúval, no hádam tak: jedným uchom dnu a druhým von.

Ech, komu niet rady, tomu niet pomoci.

O dva dni ich mädlil v ruke Kešiak. Ani sa netajil, pľuhák, od koho ich dostal, prízvukujúc

posmešne, že u Marcinka by i tak zhnily a jemu že donesú úroky, len čo prikvitne ku generálovej. Išlo ma rozpučiť. Klial som ani valach, hoci to bola cudzia hlúposť. Peniaze prináležaly Marcinkovi, a ten mohol s nimi hoci aj fajku pripaľovať. Horké sliny zlosti mi mlanely na jazyku, pľuval som na tú božiu zem celý deň, aby sa mi uľavilo.

Kešiak tú noc s nami nespál. Odišiel, pravda, bez svojej ufúľanej prikrývky, čo nám mohlo byť príznakom, že sa mieni ešte vrátiť, lež súčasne pritiahol sa do baraka Marcinko, bledý, priesvitný ako oblátka, ale bez smradu, a to nás naplňalo istotou, že máme po psote.

— Hľa, Kešiak je lepší felčiar ako tí, čo majú univerzitu, — vrazil mi nasledujúci deň Chovan.

— Už ma aj pajedilo na toho Marcinka, že sa dal tak obľafnúť, ale takto je dobre, aspoň bude čisté povetrie, — mienim.

— Aba, myslíš, keď sa ovaď raz zažerie do žily hoväda, že si potom sadne na jalovec a kolembá sa?

— Nuž?

— Len aby nás navečer nevykadil ešte väčším smradom.

Pri robote som pozabudol na Chovanove slová a uspokojoval som sa vlastným predpokladom, ale Chovan bol ako barometer. Ak ti povedal, že zajtra predpoludním umrieš, tak istotne presne predpoludním budú ťa klásť na dosku, ak povedal, že dožiješ požehnaný vek Matuzalema, tak ti nezostávalo nič, len pozrieť do Mojžišových kníh a zistiť, v akom veku odišiel Adamovi ovce pásť tento patriarcha. Nuž a keď veľký Chovan po-

vedal, že navečer sa vráti Kešiak do baraka, tak to bolo tiež ako vo svätom Písme.

Vítal nás na prahu a sčítaval svojím jarabým zrakom, či sa všetci po poriadku vraciame domov. Nebolo s ním reči. Sedel s nasoleným zadkom. Niekedy sa pomechril, ako by mu mrle chrbtovinu rozožieraly, ale odstúpiť sa neodstúpil, hoci videl, že zavadzia. Chlapi si chystali večere, vráždili sa sem-ta cez dvere a museli ho prekračovať. Robil sa urazeným. Tvár mal nadutú a rozdráždenú. Človek sa ho bál pritknúť, aby mu nevystričil proti bruchu nôž. Neprejavil záujem ani o jedinkú poznámku, ktorými naň chlapi dorážali. Robil sa hluchým, slepým až do Marcinkovho príchodu.

Marcinko bol už toho dňa aj v robote a mal sa celkom k svetu. Keď som bol napoludnie pri ňom v sklade, bezstarostne si pomrnkával a vravel, že má teraz dostať plat za dva mesiace a ten že si uschová všetok pri mne. Čelo sa mu pritom jagalo ani betlehemska hviezda. Istotne sa tešil, že bude už mať od Kešiaka pokoj.

Neviem, akú tvár vystrúhal, keď ho zazrel sedieť na prahu. Všetci sme boli tu dnu. Jedni dovárali a druhí jedli. Zbadali sme ho len vtedy, keď sa už s Kešiakom dohováral.

— Ešte si sa vrátil? — pýtal sa vlúdny hlasom.

— Hej, — odsekol Kešiak a vstával s prahu, ako by sa mu mienil vystúpiť z cesty.

— Prikrývka ti je tam na prični.

— Urob si z nej onuce.

— Ták?

— Tak. Ale prišiel som ti ešte vylepiť na pysk, ty smradúch.

Stáli príliš blízko seba, nuž nemohlo zostať len pri reči a Kešiak nebol z tých, čo by si bol nechal vhodnú príležitosť ujsť.

Vyrušil ma tupý úder, a keď som sa obzrel, videl som, ako Marcinka so zakrvavenou tvárou unáša čelom rovno na prah.

— Aj toto ešte tebe patrí, — vravel Kešiak premeneným hlasom, lebo zaiste ani sám nečakal, že Marcinka to tak razom schytí. Hodil mu k nohám akýsi ufúľaný list a ponáhlal sa bokom ku trati.

Boli sme všetci najprv omráčení. Prípád začapal nás predovšetkým surovosťou. Ja som mal dojem, že hľadím na mäsiara, ktorý rozbíja krave čelo obuškom, a tá len do neho prská nozdrami spenenú krv, vyvaľuje žltkaste oči a nehne sa, nevie, čo sa to s ňou robí, nechápe, čím by sa bola proti tomu chlapovi previnila. Neboli sme hneď schopní činu, a keď sa nám čulosť a pamäť pri-navrátila, mohli sme už len ratovať Marcinka, lebo s tým bolo naozaj zle. Nevedel si sám pomôcť. Ak sa dvíhal na ruky, padal znovu a tíkol bezvládne hlavou do prahu, ako by dostával nové údery do tyla. Krv mu cechtila aj nosom, aj ústami. Potom sme zistili, že má dva zuby vyrazené. Z očí mu prýštila tupá bolesť, ako by žobral o sústrasť. Ťažko sa bolo dívať na jeho kríž.

Veľký Chovan bohapusto hrešil a nadával nám do babizní.

— Necháte človeka zabiť, — ale on sám musel priznať, že sa nedalo ničím nešťastiu predísť.

Marcinka oblievali vodou, a keď sa mu podarilo pristaviť krv, preniesli ho, bledučkého ani papier, na pričnu. Bol viac mŕtvy ako živý. Stratil veľa krvi. Ležal potom zakrútený do prikrývok. Striasala ho zima.

— Na, čítaj! — vravel Chovan, podávajúc mi list, ktorý hodil Kešiak na Marcinka, — nech všetci vieme, o čo tu vlastne ide.

Pravdaže, list bol otvorený. Marcinkovi písala žena, aby ju druhý deň čakal na stanici, lebo že ho príde pozrieť.

Udivilo nás to, lebo sme nevedeli, že Marcinko je ženatý. Nezmienu sa o tom nikomu. Alebo sa okúňal, že ho vysmejeme, lebo nevyzeral na chlapa, za ktorým by ženy liply, alebo sa bál, a toto najskorej.

— Odkedy si ženatý? — vyzvedal sa Chovan.

— Tejto zimy po Troch kráľoch sme mali svadbu.

— Bude sa ti treba ráno zavčas chystať.

Spal som nepokojne. Nedalo mi. Snažil som sa preniknúť a pochopiť pomer Marcinka a Kešiaka, lebo už prv lapala ma predtucha, že medzi oboma jestvuje vzťah, ktorý určuje ich vzájomné správanie. Neočakávaná zpráva o Marcinkovej žene a okolnosti, ktoré ju vynútily, dávala mi nádej, že sa mi to podarí. Skoro som však zistil, že tým pribudla len nová hrčka ku starému uzlu.

Ráno nemusel nikto vstávať náhle s prične. Bola nedeľa. Robota vystala, ale v chlapoch sa tej noci voľačo pohlo. Nedá sa ani myslieť, aby niektorý bol býval do tých čias zaujatý proti Marcinkovi. Marcinko neprekrížil nikomu chodníčky.

Bol skromný, utiahnutý, nezasluhoval si taký nevďak. No neprejavovali ochotu nadväzovať s ním bližšie priateľstvá. Bol ponechaný na seba ako človek, ktorý nemá ani hodnôt, aby prospieval, ani síl, aby škodil. Ale toho rána každému oči omäkly ochotou a nepredpojatou láskou. Azda mu chceli tým sotrieť s tváre roztrpčenie z hanby, alebo chceli zakryť vlastnú vinu na jeho utrpení. Sám Pán Boh vie. Chlapské srdce má tvrdú škru-pinu, ale keď ním presiakne ten vzácny mok naozajstnej lásky, nuž máš dojem, že je celé z čerstvého, voňavého chleba.

Všetci povstávali vyprávať Marcinka na stanicu. Druh druhu predbiehali posluhovaním. Niektorý ho pozorne nahladučko oholil, a keď sa zistilo, že má len jedinké oblečenie na robotné dni, v ktorom ho, pravdaže, nechceli pustiť svetu na oči, posnášali mu všetko, čo sa najlepšieho v baraku našlo. Gregor mu požičal bielu vypratú košeľu s červeným pentľom a parádne novučičké čierne bričky, ktoré si bol dal dolu v dedine ušiť už na Turíce, a Bursa mu zas ponúkol svoje vyleštené husárske čižmy.

Darmo sa zdráhal prijať cudzie. Bol celkom bezmocný proti toľkej ochote a vďačnosti. Voľačie ruky mu obratne zaväzovaly červený pentlík pod hrdlom a iné sa mu obtieraly okolo pása, lebo bolo treba zistiť, či je remeň dobre pritiahnutý, aby sa košeľa pri chôdzi príliš nevykasúvala. Ani nezbadal, ako sa našiel pred barakom vynovený, driečny, uhladený, utešený ani mladý zať. Vyprevádzali sme ho všetci okrem Handrbolcov, ktorí si práve v ten čas pri potôčiku za barakom vylie-

rali špinavú bielizeň, a starého Vraždiaka, ktorý sa zas chystal odhavovať nedeľňajú pobožnosť, lebo sme ho chceli ešte pri božom slnku poobzerieť.

Nebolo na ňom chyby, len čo je pravda, ligotal sa ani mladý bielučký jaseň medzi leštinou.

Zahol opatrne na strmý chodník a pustil sa dolu vedľa novej trate. Šiel neprírodným, meravým krokom. Hádam sa bál, aby neotĺkol cudzie čižmy, alebo ho pod kolenami rezaly tvrdé vysoké sáry. Gregorove nohavice mu svedčily, ako by boly pre neho šité, a ukazovaly, že nemá celkom krepkú postavu. Sám si toho zaiste všimol a možno o tom idúcky rozmýšľal. Bol hrdý. Túžilo ho vnútorné uspokojenie, nemal potreby ani obzerieť sa po nás a my sme mu to nezazlievali. Bolo nám celkom príjemné dívať sa za ním, počítovať jeho povýšenosť a sebavedomie, lebo sme ho považovali za svoj dômysel. Nebolo jedinkej tváre, ktorá by bola meravela netečnosťou, tobôž závišťou. Chovanovo čelo sa lislo ani zrkadlo, ba celá jeho veľká, okrúhla hlava sa jagala bielou svätožiarou. Sieden si šparchal očistom zuby, aby zahladil slávnostné uveličenie tváre. Bol falošný, ako všetci Starohorci. Nerád ukazoval farby, kryl sa vždy za inú masku, lež robil to veľmi neohrabane. Vysoký Bursa hľadel ani chlapča na betlehem. Hiadľovci sa nahlas rehlili aj s malým Gregorom, ako by im bol niekto rebrá pomaly sčítaval. Gregor sa už istotne videl na Šumiáci medzi šarvancami vo svojich parádnych frajerských nohaviciach, ktoré Marcinka tak utešene vynášaly.

— Len aby sa nespáril, kým príde na stanicu,
— vpraveli.

— Má dosť času, vlak odhora príde až po
jednej.

— O piatej môžu byť tu.

— Čože by sa náhlil?

— Veď.

— Hádam si aj zajedia.

— Pravdaže.

— Trochu teplej polievky vždy dobre padne
na žalúdok.

— Teplá polievka rozohreje.

— Krv sa rozihrá.

— Od teplej polievky hej.

Marcinko zašiel pod kopec. Rukávce bielej
košele zatrepotaly sa ešte v čistučkomp vzduchu
ako dva lenivo poletujúce biele motýle a potom
zakapaly. Zmizly v zákrute. Nebolo už na čom
oči pást, ale chlapi hľadeli ďalej na zakrúcajúcu
sa novú trať, ako by čakali, že znova zatrepocú
a vznesú sa skackavo k belasej oblohe. A dlho
nevedeli pochopiť skutočnosť. Azda ich mámila
klamná vidina. Len potom, keď sa voľaktorý po-
žaloval na sparno, prerušili dumku a hovorili o
počasí.

Deň sa vydaril, no nikto nemohol tvrdiť, že
sa udrží tak do večera. Obloha bola síce vyčistená,
ale sa triasla, ako by po nej letely nepriehľadné
mračná neviditeľného hmyzu, a slnko zalieval
občas mastný opar, hoci do pravého poludnia chý-
balo bezmála pol druhej hodiny. Teplota ešte ne-
stačila prepáliť povetrie, ale na tele vlhla, človeka
unášala na spánok.

Chlapov prevládúvala lenivosť. Chvíľku sa motali s unavenými očami okolo baraka, a keď zistili, že im nejde na reč, potratili sa po jaminách, aby osamote strávili sviatočné popoludnie.

Z baraka prenikal trasľavý hlas starého Vraždiaka. Spieval akúsi pútnickú. Mne sa ťaželo unúvať prechádzkou, čo bolo mojím zvykom v taký čas, keď pochybela robota. Odvliekol som sa za barak a s nádejou na spánok vyvalil som sa pod liesku, lež sotva vošlo do mňa prvé pokušenie sna, zastavil sa pri mne veľký Chovan so sekerou na pleci a vravel, že bude treba vyriadiť židovský barak, aby sa mali kde mladí na noc ubytovať. Nenamietal som proti tomu nič, lebo Chovanovo podujatie bolo naozaj na mieste, a nesišlo mi na um ani banovať za spánkom. Posbieral som sa bez slova a zamierili sme najprv do hory nastínať a nasekať čechiny.

Idúcky sa ma Chovan opytoval, či vraj mám ženu.

Hľadím udivený.

— Nestačil som na ňu ešte myslieť, — vravím napochytre, skúmajúc jeho tvár, aby som v nej nahmatal stopy príčiny nadhodenej otázky. Ale on pozadie vlastných myšlienok zakrýval nenúteným pokojom.

Išli sme bez slova.

Po chvíli sa však zas vyrušil. Voľačo ho trápi, lebo, ako už viete, nebol shovorčivý. Začal najprv o Marcinkovi a potom obrátil:

— Žena potrebuje opateru. Ak sa jej nevenuješ, tak sa ti zochabí, a máš z nej iba trápenie.

Oči mu oživly.

— Mám skúsenosť.

Napľul si do dlaní:

— Na Pavla bude pätnásť rokov, čo som sa oženil. Nevláčil som sa veľa. Mať mi naradili, vraj, je sirota, nuž bude poctivá, poriadna a poslušná. A nemôžem sa ponosovať. Bola taká, ako by ju boli z kláštora vypustili. Slovíčkom sa mi nespriechila, čo mi na očiach videla, všetko ochotne spravila. Krútila sa po dome ani vrtielko, aj materi stačila zabehnúť pomôcť, a keď schádzala robota, sedela pod svätým obrázkom a čítala novinky, čo nám pán farár každú nedeľu po deťoch posielal. Nuž, ako vravím, nebolo na nej jedinkej chybičky. Ale ja som zvinil. Hej, veru. Neposedel som doma dlhšie pri jej sukni. A ženu to mýli. Jaj, veru mýli. Ona má už od Boha takú nepokojnú krv. Chlap musí s tým počítat! Tak. Remeslo ma vábilo do sveta. Ved' ty vieš dobre, ako je to. Ak nejdeš z domu, zarobíš iba na slanú vodu. Reku, nasedím sa ešte dosť pri nej na staré kolená. No a tým som zaviniel. Ktorá žena zakúsila raz chlapa, ťažko navyká na samotu. Keď som bol raz prišiel domov nabrat' jediva, našiel som v izbe kufor a balíky s knihami. Vraj akéhosi agenta od Svätého Vojtecha poslal nám pán farár na byt, vyvrávala mi žena. Nemal som podozrenie. Reku, sväté knihy môže predávať len svätý, a keď ho poslal sem pán farár, nuž netreba myslieť na zlé. Vybral som len komoru a ešte toho dňa som spokojne z dediny odišiel. Ani som sa s tým človekom nestretol. Len keď som sa podjeseň vrátil domov, našiel som na kuchyni mater. Vraj mi žena odišla s agentom predávať sväté knihy, vraj treba niečo zarobiť, vraj

som aj ja tak hovoril. Tu ho máš, toto som si na-
dobaril.

— Ani sa nevrátila? — vravím.

— Tri roky nebolo o nej slychu. Neviem, há-
dam naozaj predávala tie sväté knihy. Boh o tom
vie, nuž ju bude istotne spravodlivo súdiť. Ne-
sledil som za ňou, keď jej bolo tak d'aka, a potom
tak uprostred zelených robôt prišla. Povadila sa
s materou a správala sa ako by nič.

— Tak sa napravila.

— Napravila, ako napravila. Po týždni musel
som ju zaviezt' do nemocnice. Šesťtisíc ma stáli
doktori a tritisíc pohreb a mramorový kameň, čo
som jej dal na hrob, aby ma ľudia nevzali na ja-
zyky. Ale ju nepreklínam. Ako vravím, sám som
vinovatý.

Slnce bolo už hodne ožltlo, keď sme vyriadili
židovský barak. Chovan sa nechcel uspokojiť le-
dabolo odbavenou robotou. Najprv jednu vec dô-
kladne uvážil, potom ju aj desať ráz upravoval a
len tak sa púšťal do druhej. Najdlhšie sme sa pri-
bavili s lôžkom. Ja som navrhoval, aby sa vystlalo
suchým machom, ale on tvrdil, že tak by sa zaplie-
nilo mnoho hmyzu, nuž muselo sa vystielať len
tohoročnou chvojinou z mladých jedlíc. Bola to
babravá robota, lebo medzi chvojinou sa nesmel
vyskytnúť hrubší konárik a vrstva musela byť na
šírku Chovanovej dlane hrubá. Okolo hlávika sme
urobili celú húšť z limbových stromčekov, po-
medzi ktoré som pozasádzal voňavé kytky cmu-
káčov a bielych zvoncov. Takým spôsobom vyzdo-
bili sme aj sruby v kútoch a nad dverami. Po vy-
riadení v baraku rozvoniavalo ako na polianke

medzi mladinou, len mihotanie rozpálených lúčov a velebný chorál putujúcich včiel chyboval, ale to by zas porušovalo útulnosť. Chovan bol spojkný. Prešiel sa niekoľko ráz uveličený barakom, dotkol sa letmo ľahučkým smieškom poštekleným zrakom každého kúta a všetkých ozdôbok, ako by chcel všetkému pridať voňavého šťastia, v ktorom sa sám s rozkošou celý plačkal, potom doniesol zo svojej zásoby hodný oval bieleho chleba, dva rezne slaniny, položil to so zápalkami a sviečkou na policu ku lôžku, pohundrávajúc, že v tujnajšom vzduchu človek troví ako po žeruche a že do rána je ďaleko. Keď sa do chuti natešil, sám opatrne pritvoril dvere na baraku a šli sme ku svojim.

— V Bani musia mladí na svadbe žuvať kôrku z prihorených koláčov, namočenú v ražovici, — vravel ešte idúcky.

— To je nejaký starý zvyk?

— Človekovi je potom teplejšie a má viac smelosti.

Tôňa bujného krovia stráne prevaľovala sa cez dolnú čiastku trate. Naši boli vyspaní pred barakom ani včely na letáči. Ešte len aj Handrbolci sedeli pod strechou. Gregor vydúval oči nad harmonikou. Hiadľovci pomrkávali tichučko za ním. Volaktory aj tercoval. Nikto nerozprával. Pri Gregorovej harmonike to bolo aj ťažko. Chlapčisko hralo krásne ani čudo. Harmoniku nemalo dlhšiu od palca. Celú si ju vopchalo do papule, ale tak vydarene a umne vedelo ňou vyplňať ňôtu ktorejkoľvek piesne, ako vedia hádam len starí kantori na organe. Človeka zavše nadnieslo, ako

by srdce dostávalo krídla. Pomáhal si dľaňami. Počúvali sme ani v kostole, hoci naše oči sledily tam dolu, obchádzaly trať, sedely na zákrute, kde sa mal zjaviť Marcinko so svojou ženou. Opúšťala nás aj trpezlivosť, lebo prechyľovalo sa už cez pol šiestu, a na zákrute sa nezjavoval nikto. Ukazovalo sa, že naše rátanie sklamalo. Azda vlak meškal, alebo ona neprišla a on sa rozhodol vyčkávať príchod druhého vlaku. Takto hýtali mnohí a strácali pomaly nádej. Od rána sa badúrili, a hľa, nadarmo.

Ale keď slnce zapálilo zoru nad bučinou, priam pred našimi očami zabelelo sa voľačo pod násypom a Gregor, zaseknúc hru, presviedčal všetkých, že to môžu byť len oni. A mal pravdu. Po chvíli zatrepotaly sa Marcinkove rukávce vo vzduchu a starý Vraždiak mohol uhádnuť, hoci ešte len vychádzali zo zákruty, že k sebe pristanú. Ona mala čiernu suknicu a hnedú kosičku. Potom sme sa však presvedčili, že nás večerné šero na diaľku oklamalo, lebo suknicu mala belasú a kosičku svetlofialovú, ovrúbenú bielymi čipkami. Išli pomaly a občas sa pristavovali. Vtedy Marcinko ukazoval rukou k nám hore. Keď však išli s násypu a mali vystupovať k barakom, prestali nás obdivovať, vykročili rezkejšie a išli za sebou, lebo chodník bol úzky.

Ostali sme na svojich miestach, jedni stojačky, iní sediačky, ale preplňal nás nákyt slávnostnej chvíle ako pri očakávaní koledníkov. Len Gregor sa vychytil a išiel do baraka. Nepodarilo sa mu ešte vytrúsiť hanblivosť dozrievajúceho chlapca, hoci už vyše roka robil s chlapmi v partaji a bol

napáchnutý chlapinou ako stará baranina sudom.

— Azda ste sa pod krížom na Vysokom vršku modlili, že tak pozdíte, — vravel im Vraždiak miesto privítania.

Marcinkovi sa rozťahol po tvári bojazlivý úsmev. Badal azda vo Vraždiakových slovách pri-tajený výsmech a ona začala podávať od kraja chlapom ruky. Mala ich ružové a so všetkých strán obložené mäkučkými vankúšikmi. (Ja som sa ich obával väčšmi stisnúť.) Tvár sa jej pritmievala od zapýrenia, ale každého si veľmi zvedavo prezerala. Bursa mi potom vyprával, že sa jej zľakol. A nezveličoval. Aj vo mne vypukol akýsi zmätok, keď sa na mňa dívala. Azda to spôsobili jej oči, veľké, vyvalené a ničím neprikryté, ktorým bolo ťažko uhádnuť farbu, lebo zapúšťaly sa ustavične ťažkými a pravdepodobne aj horúcimi parami ako marast medzi jelšinou, keď sa za teplých letných nocí vypaľuje. Chlapi neskoršie medzi sebou ustá-lili, že bola ľahká, ale ja tomu nemôžem uveriť. Podaktoré ženy nemôžu zakryť svoju slabú pri-rodzenosť. Sú vždy také, ako by sa šly pred očami vyzliekať. Nechcem povedať, že by aj Marcinkova žena bola takáto, len tie oči, oči jej Pán Boh cel-kom nevyčistil. Hej, oči. A preto sa zdala podivná.

V baraku, kde sme potom všetci okrem Han-drbolcov vošli, potratili chlapi stiesnenosť z pr-vého stretnutia. Najviac k tomu prispel Marcinko. Bol totiž ako chlapec, ktorému priniesli rodičia novú hračku. Oči mu žiarily ani škáročky na roz-pálenej peci. Stále častejšie sa nám miešal do reči. Vravel rozšafne a trhano, ako by mu horúčava polievala srdce. Bol šťastný a my sme mu priali.

Pridávali sme mu zo svojej teploty, aby sa mohol ešte viac chlapiť, lebo sa nám tak páčil.

Rozhovor tiekol. Žartovalo sa čoraz viac. Smiech cvendžal. Len Chovan sa na ničom nezúčastnil. Voľajaká mucha sadla mu na nos hneď vtedy, keď poznal Marcinkovu ženu. Sedel obďaleč a chmúril sa. Občas mu presekla čelo ako blesk divá vráska.

Pozabudol som naň.

Ten večer bol bohatý na dojmy, rušný a strhujúci ako prúdy vody pred spádom. Najprv nám rozihral krv, oblúdil smysly, aby sme sa nemohli proti jeho rozmarom stavať, aby sme nepochopili jeho čarodejníctvo, a potom bezmocných nás napadol ako zbojník. Darmo sa človek naparoval. Nerozumel ničomu a nestačil ani všetko pobrať do hlavy. Podrobnosti sa nám rozfukovali, unikaly do vetra ako plevy z vejačky a mýlili nás aj oči Marcinkovej ženy. Možno si Chovan týmto hlavu lámal. Bol z nás najopatrnejší, nuž najskorej mohol vyňuchať koniec. Nikto si ho však nevšimal.

Radosť z Marcinkovho šťastia stúpala chlapom do hlavy. Sám som mal dojem, že na mojich žilách lepkavé prsty vyhrávajú pieseň, ktorá mi dráždi mozog.

— Chlapi, hádam si pošleme, — zavolať voľakto.

— Choď dolu do kantíny, nech nám niečo pošlú a nech pripíšu na moje meno, — vrazil Bursa Gregorovi. A ten už chcel vybehnúť, ale Marcinko ho zastavil:

— Nie, nie, to neďovoliť, dnes platím ja, —

a vyťahnuť z vrečka novú červenú päťstokorunáčku, podal ju rýchlo Gregorovi.

— Žena! (toto „žena“ zavolať veľmi hlasno a hádam trochu chvastavo, lebo sa mi zdalo, ako by sa tu pred nami desaťročný chlapec hral na otca). — Žena, a ty nás niečím ponúkni! Hádam si nezabudla doniesť buchty? Uvidíte, aké buchty vie moja žena piecť. Nikto na svete nevie také buchty piecť ako moja žena. Uvidíte, uvidíte, len chytro, žena! Naučila sa ich od istej generálovej paničky, kde slúžila. Bola to Poľka, veľmi vznešená pani, ale buchty prišla do kuchyne vždy sama piecť. Vidával som ju prechádzať sa po meste s bielym chrtom.

— Tú som poznal, — skočil mu Bursa do reči, — to bola pani nášho generála, — mala takú maličkú hlávočku, že by si ju bol ľahko do hrsti skryl. Keď som slúžil v Prešove, vozila sa na zelenom aute. Sama ho vždy viedla. Šofér sedával vzadu aj so psom. Vraj sa potom zabila voľakde v Tatrách, lebo ju muž klamal.

— Hej, — prisviedčal Marcinko, ale z hlasu mu vypáchla úprimnosť. — Len daj, žena, ponúkni. Uvidíte!

Ona vstala, porozdávala každému vďačné úsmevy a pobrala sa lenivým krokom rozkrúcať batôžtek, ktorý priniesla so sebou a položila na lavičku vedľa dverí. Bola širokých bokov a okrúhlych pliec. Na miestach, kde bola podviazaná, prevaľovalo sa jej kypré telo. Nohy nemala vykrojené, len také hrubé kolíky. Pri robote kradmo bokom poškuľovala, ba vidí sa mi, že aj šprihala, ale toto som len tak letmo zachytil, lebo vtedy

nové udalosti zaujaly moju pozornosť. Musím hneď poznamenať, že mali rýchlejší priebeh, ako ja budem stačiť rozpovedať.

Najprv neočakávane a veľmi náhlivo vošli do baraka obaja Handrbolci. Boli, ako sa mi na prvý pohľad zdalo, niečím veľmi splašení. Prehliadli rýchlo celú spoločnosť, zadivili sa Marcinkovi, ktorý práve vtedy ešte čosi blabotal, ako by ho chceli na niečo upozorniť, ale sa len pohrdavo uškľabali a poberali sa do svojho kúta. Potom sa zvirila tamvon húšť nesrozumiteľných hlasov, čo nás už, pravdaže, vyrušilo a vtedy zatackala sa vo dverách široká a nízka, opici podobná postava Kešiaka.

Bol ožratý, lebo ho viechalo z boka nabok ako handru, prevesenú na konári. Tvár mal rozťahnutú víťazoslávnym úškľabkom, uprostred ktorého vypúčalo sa dvoje strakatých očí ako žabie perinky na barine.

— Aha, tu je! — zavolať na celé hrdlo a potom sa vovalil dnu.

Za ním išli Cigáni. Boli štyria, hádam povytáňovaní rovno zo slamy, lebo im žlté stonky trčaly zo všetkých dier roztrhaných šiat. Jeden z nich bol chlapec. Ten sa skryl za ostatných, keď vošli, ako by v nás nemal dôveru. Trepčili so sebou rozbité nástroje. Jeden basu, iný cymbal a dvaja husle. Sbili sa do hĺbočky hneď pri dverách, ako by nás nechceli ukrátiť o miesto. Dívali sme sa na to ako teľce.

Marcinkova žena mi vypadla z očí a myslím, že aj ostatným. Nevie, kde potom bola, ako sa tvárila a čo sa s ňou robilo.

Kešiak dokončieval svoju komédiu, a napodiv tak obratne, že nikomu neprišlo na rozum potvárať ho zo zlého úmyslu. Odo dvier kráčal rovno pred Marcinka.

— Hľa, toto je ten majster, všetky Prešovčianky ho chodily obdivovať do cirkusu, lebo ani ruskí kozáci nevedeli stvárať také kúsky ako on.

Mohol si obviazať kotrbu červeným turbanom a udierať na mosadzný gong pred panorámou, lebo tak sa tváril a hvečal ako títo jarmoční komedianti.

— Vy ani netušíte, akého umelca máte medzi sebou. Prach by ste mu mali s bagančí sfukovať, lebo keď umrie, jeho podoba bude vtesaná do bieleho mramoru a jeho srdce budú ukazovať v zlatej truhlici ako zázrak.

Urobil strojený krok a vystrúhal dvornú poklonu ani v divadle.

— Mal by som ťa, majstre, prosieť o odpustenie, lebo som ťa nedávno pred týmito ľuďmi zosmiešnil. Ale viem, že tvoja veľkodušnosť sa nezatienila urážkou takého malicherného človečika, ako som ja.

Marcinko sa zarehlil spokojnosťou.

Toto počínanie Kešiaka nás dráždilo. Som presvedčený, že keby bol v takejto komediantskej reči pokračoval, bol by sa našiel s dolámanou chrbtovinou pred dverami, ale on razom obrátil. Nehľadajúc po vreckách, zamával v ruke päťstokorunáčkou a vravel celkom zmeneným hlasom a spôsobom:

— Tu máš, vraciam ti tvojich päťsto korún, ďakujem ti, pomohly mi v najväčšej núdzi.

V jeho hlase teraz nebolo badať štipku strojenosti alebo zlomyseľnosti, lebo bol pokojný, jasný a prirodzený. Na jeho tvári nemihla sa ani jediná tóna pokrytectva. Mali sme dojem, že máme do činenia s poriadnym chlapom.

— Ak chceš, môžem ti hneď zaplatiť aj úroky,
— vpravel ďalej.

Pravdaže, Marcinko sa zdráhal.

— Vedel som, že si nie úžerník, ale ja chcem dnes celkom s tebou vyúčtovať, aby sme nemali nijakú podlžnosť. Cigán! — kričal do kúta, — budeš hrať tomuto človekovi do rána, ja platím, rozumieš, ja všetko platím!

Cigán sprobúval nástroje a Kešiak sa obrátil k nám. Oči mu skákaly.

— A vy, priatelia, pite, dnes budete piť z môjho! — Vytiahol zpod futra litrovku a podával ju veľkému Chovanovi, lebo toho sa azda najviac bál.

Boli sme všetci obalamutení takýmto konaním. Kešiak našu nedôveru najprv poriadne podkopal svojím pokáním a na dovŕšenie chcel ju ešte utopiť v pálenke. Dobre si to rozmyslel. Mal nás pekne pohromade v košiariku ako bača ovce. Bral nás po jednom ako do strungy, a čo sa mu nepodarilo rečami, to si naklonil fľašou, lebo k nej má chlap hneď dôveru. Pili sme ako dúhy a zdravkali, jeden Kešiakovi a iný Marcinkovi. Zaraz sme boli vospolok najlepšimi priateľmi. Reči sa každému množily v ústach, ale aj potom prím hral Kešiak. Vrtel sa okolo každého a zpod jazyka sa mu len tak prášilo. Bol prívetivý, usmievavý a prajný, každému lahodil. Musím pripomenúť: jeho

povaha sa v ten čas tak dokonale premenila k lepšiemu, že ho nikto nemohol pokladať za podliaka. Bol pozorný, dobrácky, keby sa mu neboly strakately oči, nuž bol by mal aj tvár príjemnú. Pravdaže, Marcinka sa ani potom nepúšťal. Najčastejšie sa vrtel okolo neho.

Cigáni pílili, len tak cvendžalo v ušiach. Kešiak ich niekedy popoháňal a raz skočil k nim, zastavil ich uprostred piesne a kričí:

— A teraz uvidíte, čo Marcinko dokáže! Marcinko, nezabudol si ešte tancovať? Pozrite, ako vie Marcinko tancovať! — Skríkol na Cigánov a sám začal prvý podupkávať a tliekať.

Nebol by som veril, že Marcinko vie tancovať. Do tanca potrebuje človek viacej pružných svalov, ako mal Marcinko, ale niekedy oči sklamá. Marcinko bol iste voľakedy kráľom tanca, ináč si jeho vyčíňanie ani neviem vysvetliť. Vedel sekať nohami ani struna, ach čo ani struna, ako hotový majster, lebo neboly to len surové chytrácke pohyby, čo jeho telom metaly sem-ta, ale lahodné vlnenia, príjemná strojenosť, umenie, hudba, sen, čo človeka schytáva a ovieva ako šepot jarných nocí, čo nás spútava obdivom a dlho udržuje v príjemnej lenivosti ako nevtieravá teplota marcových lúčov.

Nedal sa núkať. Troma rezkými skokmi obsiahol miesto, na ktorom mienil tancovať. Cigáni mu hned' uhádli nôtu a šľahli prudko do krvi, že to aj nami pohýbalo. Urobili sme okolo vrtiaceho sa zatvorený kruh a bili sme dľaňami do nôty.

Cigán najprv sekal, ako by chcel polámať skôr kosti, potom sa v ňom pravdepodobne ozvala

rozpálená step, odkiaľ ušli jeho otcovia, nuž začal badzgať, besnieť, že oceľ cymbala sliala sa v jeden spiež, čo bil do sluchy ani zobudené zvony na poplach. A Marcinkovo telo sa touto besnotou nakazilo. Podskočilo, vytiahlo sa ani guma vozvysok. Narástlo až do povaly, ako by sa chcelo načiahnuť za niektorou hviezdou, čo tam von istotne žiarily po oblohe a kresaly iskrami do rozliatej noci, ale hneď sa spustil až k samučkej zemi a bol malý ako bez nôh, vrtel sa, prehadzoval ako ovca, napadnutá motolicami. Zdalo sa, že nohami sa ani nedotýka zeme a že všetko robí vo vzduchu. Jeho telo bolo ľahučké, pružné, vari nemal ani jednej kostičky, len samé šľachy. To sa prehlo, to sa zúverilo ani kôra na slnku, a zas podskočilo, skrútilo sa do klbôčka ani jež. To bolo v guli, alebo sa rozčeslo a niekedy sa chvelo ani osikový list.

No, nikdy by som nebol veril, že je Marcinko taký vycibrený, ba ani to, že ľudské telo je aj na také komediantstvo prispôsobené. Díval si sa na to, a ešte si bol v pochybnostiach. Nazdával si sa, že ťa niekto začítal ako tú ženu, čo si vyzdvihla sukne uprostred dediny, lebo myslela, že sa brodí vodou. Sieden potom vravel, že Marcinkovi iste veľakedy haličskí Cigáni kosti polámali, lebo že celý človek by nemohol také divy stvárať, a neviem, či nemal pravdu.

Cigán divel a Marcinko s ním. Niekedy mu nebolo rozpoznať ani jedinkého úda, mihala sa pred nami len čierna tóna, a keď bol v najväčšej krútnave, zastal bez jedinkého potočenia, prezrel nás pyšným pohľadom, prehodil sa na ruky a kopol do vzduchu ľahko nohami. Bol takto dolu

hlavou a stál ani svieca. Potom rozčesúval pomaly nohy a spúšťal ich už tak, že byly v jednej rovine. Stíchli sme aj s Cigánom, lebo sme sa nazdali, že ho rozpára vo dvoje až po hlavu, ale Marcinko nemal úmysel skončiť komédiu, ktorá už napĺňala hrôzou, odchytil rýchlo jednu ruku od zeme, pridržal sa ňou na rozkrok, a keď napravil rovnováhu, začal pohybovať nohami, ako by sa mienil roztočiť.

Oči ma začaly od toho bolieť. No a vtedy bolo počuť odo dvier hlas:

— Marcinko, Kešiak ti viedol ženu do židovského baraka.

To bol Gregor. Prechádzal dverami zadychčaný a rozpalený. Istotne behom.

Dlho som sa potom nevedel prenadiť, že Marcinka hneď tam na mieste nezabilo. Vo mne sa prinajmenej všetky žily ponatrhávaly, ale on sa posbieral pomaly, vstal a díval sa hlúpo na nás.

Zanemeli sme všetci. V každom sa voľačo krehkého rozbíjalo. Hľadeli sme druh na druhu a tuhli, ako by sa metal medzi nami blesk. Len po chvíli zakašľal chrapľavo a pomechril sa nespokojne starý Vraždiak.

Siahol za pás na miesto, kde sa mu opáľal na remenci žltý šparcháč, ktorým si čistieval fajku, pričom nás všetkých tmavými očami nedôverčivo premrvil, vytiahol nôž, a podávajúc ho ohlušenému Marcinkovi, vravel:

— Dobre reže, kúpil som ho v Radvani od Bosniaka len preto, že má so dvoch strán ostrie.

Nôž mal vykladané črienky a bol iste z dobrej ocele, lebo sa ligotal.

— Ak budeš k nemu od chrbta, mier pod ľavú lopatku, ale istejšie býva do ľavého boku.

Marcinko mu veľa nerozumel, ale keď mal nôž v ruke, prezrel si nás radom všetkých, ako by zisťoval, či sme uhádli jeho myšlienky, a potom sa vytackal zo dverí ani námesačník.

Všetky hrdlá driapala úzkosť.

Vonku hučala hora. To silnejšie, to slabšie, podľa toho, ktorý smer si vyberal vietor.

Zasadli sme si za stôl, ako ku kartám alebo na dôležitú poradu. Len veľký Chovan sa náhle zpomedzi nás vychytil. Najprv šmátral pod pričňou a potom zašomral, že si musí klince do bagančí nabiť. Spomínal mi to už dávnejšie, no prečo sa práve vtedy na to pribral, neviem vám povedať. Hádám potreboval akoukoľvek telesnou námahou prevládať v sebe pliagu, čo nás vtedy všetkých mordovala. Vari najskorej bolo tak, lebo keď sa povyzúval a sadol na klátik doprostred baraka, kde visela lampa, bil klince do päty s takou silou a treskom, že nám v ušiach zaliehalo.

Sieden sa pokúšal nadpriasť rozhovor. Začal voľačo tárať o robotníckej organizácii, na ktorú by sme sa vraj mali obrátiť, aby nám vymohla u firmy podvyšok, ale chlapom sa nechcela prichytiť na jazyk nijaká reč. Sedeli bez slova, nemo ani žulové balvany a hľadeli do seba.

Ja som odprvu sledoval veľkého Chovana. Jeho správanie javilo najväčšie podráždenie čuvov. Znepokojovalo ma to, lebo som azda najlepšie poznal jeho chladnokrvnosť. Venoval sa síce svojej robote, ale nebolo ťažko uhádnuť, že tým spôsobom snaží sa utajiť búrlivý stav duše. Nie-

kedy plesol kladivo o zem, vyskočil zúrivo, ako by sa chcel na niekoho vrhnúť, ale náhle sa zháčil a poobzeral len zblízka pri svetle podošvu baganče. Keď si zas sadal, krivil tvár a zpod hustého obočia zazeral na nás. Po každom údere kladivom divo zasipel, ako by v duchu hrešil. Predpokladal som celkom správne, že sa takto dlho neovláda. A naozaj. Onedlho vzopäl sa do výšky celým ozrutným telom ako kôň, ktorý trhá opraty, odhodil kladivo i baganču a volal na nás divným hlasom:

— Vy hovädá, veď ste mu ho poslali rovno pod nôž!

— Marcinka? — kričím.

— Vari nie Kešiaka!

V celom baraku zvířilo sa náhle zdesenie, ako by nám bol vietor strechu strhol a odniesol. Handrbolcom sa rozviazaly jazyky a pokrikovali na nás celkom srozumiteľnou rečou. Chlapi sa zodvihli s lavíc a rútili sa do tmavej noci. No pristavili sa veľmi skoro, lebo súčasne do dverí vchádzal Kešiak. Oči mal ľadové a prenikavé ani had. Jediným pohľadom posťahoval všetkým horúčku zo žíl. Chvíľku postál, a keď zistil, že chlapi stoja meravo ani koly, ba sú ochotní vystúpiť sa mu aj z cesty, prešiel vedľa nich s blýskajúcimi sa očami ani príznak. Vzal si pod pazuchu svoju ufúľanú prikrývku a odplúžil sa do tmy. Závan vetra, ktorý sa potom vovalil cez dvere do baraka, šmaril nám do tváří naposledy odporný pach jeho tela.

Malý Gregor potom vyprával ešte toto:

— Stretol som sa s ním na zákrute. Zďaleka na mňa kýval. Nemohol som mu vyhnúť. Keď ma

pristavil, vraví: — Koľko ti dali na pálenku? — Ukázal som mu päťstovku, lebo som ju držal v ruke. On sa smeje a vraví: — To bude dosť tomu hlupákovi za ženu. Viac nedostal ani od generála. — Nerozumel som, čo tára, nuž bežal som ďalej. Keď mi bolo však v kantíne treba platiť, peňazí som nemal. Nevieť, ako sa to stalo.

Šablou sme ho tiež prezývali.

OBSAH

Stretnutie	7
Atka	23
Horiaci vrch	39
Malka	68
Zhanobená krv	95
Prízraky	116
Piargy	147
Šabľa	176